

Л'ОГО

Σ

МИСТЕЦТВО НАУКОВОЇ ДУМКИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

НОВИНИ НАУКИ: ДОСЛІДЖЕННЯ, НАУКОВІ ВІДКРИТТЯ, ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ

31 БЕРЕЗНЯ 2019 РІК • ХАРКІВ, УКРАЇНА

ТОМ 2

ISBN 978-617-7171-80-4

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ЄВРОПЕЙСЬКА НАУКОВА ПЛАТФОРМА»
ОО «ЕВРОПЕЙСКАЯ НАУЧНАЯ ПЛАТФОРМА» • NGO «EUROPEAN SCIENTIFIC PLATFORM»

ЛОГОΣ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**«НОВИНИ НАУКИ: ДОСЛІДЖЕННЯ,
НАУКОВІ ВІДКРИТТЯ, ВИСОКІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

31 БЕРЕЗНЯ 2019 РІК

ТОМ 2

Харків • Україна

УДК 001(08)
Н 72

Н 72 **Новини науки: дослідження, наукові відкриття, високі технології:** зб. наук. праць «ΛΟΓΟΣ» з матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 31 березня, 2019 р. Харків : ГО «Європейська наукова платформа», 2019. Т.2. с. 112.

ISBN 978-617-7171-80-4

Викладено тези доповідей та статті учасників міжнародної науково-практичної конференції «Новини науки: дослідження, наукові відкриття, високі технології», яка відбулася у місті Харків, 31 березня 2019 року.

Збірник присвячено для студентів, аспірантів, докторантів, здобувачів, молодих фахівців, викладачів, науковців та інших зацікавлених осіб, а також для широкого кола читачів.

Бібліографічний опис матеріалів конференції зареєстровано в міжнародній наукометричній базі «Google Scholar». Конференцію схвалено ReserchBib.

УДК 001 (08)

© Колектив авторів конференції, 2019
© Збірник наукових праць «ΛΟΓΟΣ», 2019
ISBN 978-617-7171-80-4 © ГО «Європейська наукова платформа», 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 10. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ Бородіна Р.В.	6
ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО Цицишук К.В.	8
ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО КОНТЕНТУ У ФОРМАТІ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ Чікарькова М.Ю.	10
РОЗВИТОК ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ Цицишук К.В.	12
ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ ЯК НАУКИ Малюк О.Ю.	14

СЕКЦІЯ 11. ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

ВИВЧЕННЯ МІКРО- ТА МАКРОЕЛЕМЕНТНОГО СКЛАДУ ПОТЕНЦІЙНОГО ВІДХАРКУВАЛЬНОГО ЗБОРУ Пруд А.М.	18
ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ Бутко Л.А., Дююн А.А.	19
ОСНОВНІ ВИМОГИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ПРИ ЗБЕРІГАННЯ ТА ТРАНСПОРТУВАННІ ЛЗ Дююн А.А.	21
РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ ОДЕРЖАННЯ КУКУРУДЗИ СТОВПЧИКІВ З ПРИЙМОЧКАМИ ЕКСТРАКТУ РІДКОГО Карпюк У.В., Чолак І.С.	25

СЕКЦІЯ 12. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ENGLISH LOANWORDS IN UKRAINIAN ECONOMIC TERMINOLOGY Mihalochkina M.	27
SERIAL POLITYCZNY JAKO GATUNEK WYPOWIEDZI (NA PODSTAWIE SERIALU «SŁUGA NARODU») Худи В.В.	29
THE GENERAL TOOLS FOR PUBLIC SPEAKING ASSURANCE AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES Scientific-research team: Yurko N., Styfanyshyn I., Protsenko U.	35
WOMEN'S PROSE AS A LITERARY COMPONENT Shmeleva R., Horbonos O.	37
ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ТРИЛОГІЇ В. ГОЛДІНГА «НА КРАЙ СВІТУ» Ящук Ю.П.	39
ЛУНА ПОСТРІЛІВ ЖУЛЬЄНА СОРЕЛЯ. (ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ РОМАНУ Ф.СТЕНДАЛЯ «ЧЕРВОНЕ І ЧОРНЕ») Копчак І.В.	42
ОСОБЛИВОСТІ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ Гаврилюк А.В.	47
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ЗОНЗ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ Панова О.В.	51
СЕКЦІЯ 13. ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ	
«БЕЗОСОБИСТІСНІСТЬ» В СОЦІАЛЬНІЙ ФІЛОСОФІЇ КОНФУЦІЯ ТА ЛАО-ЦЗИ Тарасова А.П.	55
ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ СТОЛІТЬ Ципищук К.В.	58
СОЦИАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И РЕЛИГИОЗНЫЙ РЕНЕССАНС Качурова С.В.	60

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНІ В ХХІ СТОЛІТТІ Малюга М.М.	67
--	-----------

ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА Борканюк А.Б., Шульмін С.О.	69
---	-----------

СЕКЦІЯ 14. ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

АСИМПТОТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОТОКУ ВІДМОВ СИСТЕМИ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У СТАЦІОНАРНОМУ РЕЖИМІ Літвін Н.В.	73
---	-----------

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ Наумчук С.В.	79
--	-----------

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В КОМП'ЮТЕРНІЙ ГРАФІЦІ Бондаренко О.О.	81
--	-----------

СЕКЦІЯ 15. ХІМІЧНІ НАУКИ

СИНТЕЗ ОПТИЧНИХ ВІДБІЛЮВАЧІВ І ЛЮМІНОФОРІВ З КОМПОНЕНТІВ КОКСОВОГО ГАЗУ І СМОЛИ ПІСЛЯ КОКСУВАННЯ КАМ'ЯНОГО ВУГІЛЛЯ Науково-дослідна група: Шапкін В.П., Мороз О.В., Бушуєв А.С., Ісак О.Д.	84
--	-----------

СЕКЦІЯ 10. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ

Бородіна Руслана Валеріївна

Науковий керівник: канд. філос. наук, доцент Широбокова О.О.
*Запорізький національний університет
Україна*

Соціальний захист населення має велике значення для розвитку українського суспільства, адже турбота про малозабезпечених громадян необхідна для досягнення рівноправності між різними верствами, що і є ознакою демократії.

Досліджувана тема є досить актуальною, оскільки життя дітей із малозабезпечених сімей відрізняється від життя інших дітей. Зумовлено це самим характером малозабезпеченості. Адже у психологічному плані малозабезпеченість сім'ї розглядається Н.М.Дембицькою, О.М. Новосядлою як почуття і переживання сім'єю своєї матеріальної неспроможності. Малозабезпечені сім'ї характеризуються чіткою вираженістю настановлень на економічні досягнення тільки в тій їх частині, яка забезпечує найбільш типову для суспільства в цілому ідеальну модель життя; на хорошу освіту, на цікаву і престижну роботу, на добрі відносини у подружній парі, на професіоналізм та почуття обов'язку. Поряд з цим для малозабезпечених не характерні життєві устремління, спрямовані на отримання влади популярності і статусності, досягнень, особистого успіху, можливостей самореалізації. Їм властиві негативні очікування, песимізм, низький рівень домагань, страх перед новим, недовіра до інших і до себе, приреченість і фаталізм [1, с. 311].

Питання психології сім'ї з низьким рівнем матеріального забезпечення, у тому числі проблеми адаптації дітей з таких сімей до самостійного життя складала предмет дослідження таких вчених, як Т. Богомолової, О.Васютинського, А.Колота, О. Лібанової, О. Разумової, Н.Римашевської, Г.Чепурко, Л. Черенко, М. Ягодкіної та ін.

На сьогодні характерні риси культури малозабезпеченості є доволі далекими від моделі культури підприємливості, а адаптація дітей з малозабезпечених сімей до самостійного життя може протікати з викривленнями, набувати особливих рис і призводити до специфічних ефектів.

Адже така адаптація, насамперед пов'язана із економічною культурою, яка скалася в сім'ї, прагненням її до подолання бідності та здатності виступати повноцінним учасником ринкових відносин.

Варто відзначити, що економічна культура сім'ї існує в двох вимірах: речовому і духовному. Речове, матеріальне виявлення економічної культури

сім'ї – це ті предмети чи продукти економічної діяльності її членів і усіх попередніх поколінь, в яких об'єктивовано психічні особливості і здібності їх як суб'єктів господарської діяльності. Духовне виявлення економічної культури сім'ї – це психічні особливості її представників, в яких репрезентовано ту частину її речового світу, що утворена матеріальними благами, які зазвичай задовольняють основні економічні потреби сім'ї. У своїй цілісності ці два виявлення віддзеркалюють особливості розвитку сім'ї як спільності, яка практикує певний стиль господарської, економічної діяльності. Дитина, включаючись від народження у сімейні стосунки, в тому числі, і у економічні – ті, що пов'язані з господарською діяльністю і привласненням економічних благ, соціалізується і є носієм тих само економічних цінностей, на які орієнтуються інші члени сім'ї [2, с.28].

Проте малозабезпечені сім'ї не ставлять перед собою досягнення економічних цілей і, як наслідок, діти із таких сімей при адаптації до самостійного життя стають також малозабезпеченими. Оскільки вони не мають на меті отримати освіту, яка стала б підґрунтям для роботи, яка б приносила відповідний дохід та допомогла стати самозабезпеченою людиною, незалежною від допомоги людини.

Подолати зазначену проблему, вважаємо, можна за допомогою двох шляхів.

Перший полягає у впровадженні заходів, спрямованих на подолання бідності та малозабезпеченості, виведення таких сімей із стану нужденності.

Важливу роль у проведенні вище зазначених заходів відіграє Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року «Про затвердження плану заходів на 2019 рік з реалізації Стратегії подолання бідності» [3], в основу якого покладена мінімізація ризиків бідності та соціального відчуження найбільш вразливих категорій населення та забезпечення подальшого реформування системи соціальної підтримки та зменшення масштабів бідності серед вразливих верств населення.

Зокрема, пропонується підвищення рівня охопленості бідного населення соціальною підтримкою, забезпечення адресної допомоги та підвищення ефективності програм соціальної підтримки; запровадження єдиної інформаційно-аналітичної системи соціального захисту населення для формування реєстру отримувачів допомоги та осіб, які потребують допомоги, а також для налагодження інформаційного обміну з іншими центральними органами виконавчої влади під час призначення адресних видів соціальної підтримки та пільг з метою спрощення процесу їх призначення, перевірки реальних доходів отримувачів соціальної підтримки та підтвердження права на отримання пільг; запровадження в системі соціальної допомоги механізмів, які стимулюють малозабезпечені сім'ї до самозабезпечення для виведення їх із стану нужденності тощо.

Також допомоги в адаптації дітей із малозабезпечених сімей до самостійного життя можна за допомогою проведення тренінгів та лекцій, головним завданням яких є донести дітям, що потрібно прагнути до кращого життя і для цього варто використовувати весь багаж знань, власний потенціал та таланти. А головне мати бажання щось змінити у своєму житті.

Список використаних джерел:

1. Васютинський В.О. Культура бідності: соціально-психологічний зміст та інструментарій дослідження / В.О.Васютинський // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Кіровоград: Імекс. – ЛТД, 2013. – Т. XI. – Соціальна психологія. – Вип. 6. – Книга I. – 502 с.
2. Дембицька Н.М. Теоретико-методологічні підходи до вивчення економічної соціалізації дитини в малозабезпеченій сім'ї / Н.М.Дембицька, О.М. Новосядла // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том 1. Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія – Вип. 44. – К.: ТОВ-Видавництво «ЛОГОС», 2016. – С. 25 – 31.
3. Про затвердження плану заходів на 2019 рік з реалізації Стратегії подолання бідності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року №86-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2019-%D1%80>

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО

Ципищук Катерина Володимирівна

Науковий керівник: канд. філос. наук, доцент Сідак Л.М.

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Україна*

Відповідно до Загальної декларації прав людини, Конституції України та інших законодавчих актів, усі мають рівні права й свободи, незалежно від статі [1][2]. Проте проблема місця жінки в суспільстві, її долі й визнання соціумом як повноправної частинки залишається актуальною повсякчас. У ХХ столітті відбувається злам суспільних цінностей, їх переосмислення і на основі цього виникнення такого культурного, суспільно-політичного руху за гендерну рівність як фемінізм. Цей процес зобразився й у творчості українців, зокрема Ліни Костенко, хоча й не так виразно, радикально й відкрито, як, наприклад, у Лесі Українки.

Дослідженням роботи письменниці займалися чимало науковців: Д. Дроздовський, Т. Салига, В. Брюховецький, Г. Ключек, В. Панченко, О. Ковалевський, Г. Жуковська та інші, проте окремо образ жінки й людиноцентризм загалом у поезії Ліни Костенко практично ніхто не вивчав.

XXI століття як епоха чи не найрадикальніших змін для утвердження людини, становлення її як особистості, сприяла розвитку людиноцентризму як філософії гуманістично орієнтованої політики і практики державотворення, що спрямована на подолання внутрішньої порожнечі, фактичної руйнації свідомості та світогляду. Чоловік та жінка – феномени, які відрізняються не лише фізіологічно, а й психологічно: за світоглядом, способом мислення,

виконуваною роллю в житті. Як стверджує Д.С. Ліхачов, сучасність повинна стати «століттям людини»: насамперед у загальному, і вже значно пізніше відповідно до статевої приналежності і функціонального призначення [3].

Хоча твори Ліни Костенко наповнені ідеями гендерної рівності, возвеличенням жіночого образу, сама письменниця феміністок ніколи не любила й вважала такий рух зовсім неприродним, пояснювала його як бажання змінити «чоловічу цивілізацію», у чому можемо впевнитися, читаючи «Записки українського сумашедшого». Головне ж завдання, яке ставила перед собою поетеса – руйнація міфу про панування жіночих цінностей у культурі, начебто жінки завжди були рівноправні і шановані, а тому боротьба за статус не потрібна. Про це свідчить і думка С. Павличко: «На відміну від Лесі Українки, Ліна Костенко не лише не є феміністкою, а навпаки: вона, жінка, що її обставини змушують бути сильною... Вона мріє про лицарське покоління, про п'єдестал, на якому мусить стояти жінка...» [4]. Світ поезії Ліни Костенко представлений двома іпостасями ліричної героїні – по-філософськи закоханої жінки і незламного борця, лицаря.

Мати для поетеси – символ людської духовності та чистоти, початку всього живого: «Образ тої забаганки-мрії —виломлюється із затісного для щедрої душі Матері обміру сільської хати, викрешує несподівані асоціації і кличе на тривкий роздум». Мати — центральна сімейна постать, яка вкладає свою любов у все, що її оточує, що й знаходимо в баладі «Мати».

Образ дівчини чи не найяскравіше втілений у Марусі Чурай, яка й досі існує у кожній жінці України, схильній до людиноцентризму, опіки про сім'ю у всіх значеннях: родини, кола близько споріднених людей, та держави в цілому – родини за національною приналежністю.

Отже, у своїй творчості Ліна Костенко переосмислює місце та роль жінки у сучасному соціумі, пам'ятаючи, що жінка і чоловік – творіння Божі, тому рівноправні.

Список використаних джерел:

1. Мартинов А.Ю. Загальна декларація прав людини 1948. *Енциклопедія історії України*: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2005. - 672 с.: іл.. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Zagalna_deklaraciya_prav_ljudyny_1948
2. Конституція України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.
3. Киселёв Г. Смыслы и ценности нового века / Г. Киселёв // Вопросы философии. –2006. –№ 4.
4. Павличко С. Фемінізм / С. Павличко. – К.: Вид-во Соломії Павличко —Основи II, 2002. – 322 с.

ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО КОНТЕНТУ У ФОРМАТІ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ

д-р. філос. наук, професор Чикарькова Марія Юріївна
Чернівецький національний університет імені Юрія Федькович
Україна

Усі ми нині живемо у добу, яку часто називають Інтернет-епохою, ерою комп'ютерних революцій або онлайн-технологій тощо. Дигіталізація (оцифрування) виявилася всеохопною для сфери культури, яку в наші дні нерідко визначають як кіберкультуру або цифрову культуру. Так, Ч. Гір, один із фундаментальних дослідників культури ХХ-XXI ст. вважає, що саме «цифра» («цифровість»; в оригіналі – digitality) виступає чітким маркером сучасної культури, який відрізняє її від попередніх [4, р. 16].

Проблема дигіталізації і створення цифрових архівів у сфері мистецтвознавства має вже доволі довгу історію. «Оцифрована культура» називається новим досягненням комп'ютерних наук – «прихильники дигітальної культури вбачають у ній відновлену міждисциплінарну культуру, яка об'єднує мистецтво і науку» [3, р.12].

Культурологічний контент у цифровому середовищі представлений надзвичайно широко і багатогранно. Так, звичним явищем стали для нас екскурсії по віртуальним музеям, причому такі віртуальні тури дають безліч переваг. Крім очевидних (відвідувати музеї можна, не виходячи з дому, в будь-який час, причому безкоштовно), тут є ціла низка прихованих: за допомогою комп'ютера зазвичай можна наблизити зображення й роздивитися його у всіх деталях, увагу не відволікають музейні працівники або інші відвідувачі й часто тут можна побачити навіть ті експонати, які відсутні в експозиціях реального музею (як, наприклад, у Нью-Йоркському музеї сучасного мистецтва, який оцифрував абсолютно всі колекції, і деякі з них доступні лише у віртуальних турах). Нині всі найвідоміші музеї світу вже мають подібні віртуальні тури: Лувр (<https://www.louvre.fr/en/visites-en-ligne>), Ватикан (http://www.vatican.va/various/cappelle/sistina_vr/index.html), Британський музей (<http://britishmuseum.org/>) тощо.

Кардинально змінюються самі технології у мистецтві. Наприклад, сучасний художник замість фарб чи олівця може малювати символами ASCII-таблиці, з чого народився ASCII-живопис, який, щоправда, нині вже застарів, і його з гумором називають «наскельним живописом цифрового мистецтва». Сучасний скульптор також може творити за допомогою комп'ютерних програм, роздруковуючи результат на 3D-принтері.

Існують численні проекти культурологічної спрямованості, що стали можливими завдяки цифровим технологіям. Наприклад, знаменитий Google Art Project являє собою онлайн-платформу, що надає доступ до електронних копій мистецьких артефактів та систему коментарів до них. Часто ці проекти є тематичними, спрямованими на певну цільову аудиторію: скажімо, проект DARIAN пропонує ознайомитися з культурною спадщиною Європи, а Digital geography of Hispanic Baroque art зосереджений на мистецтві бароко тощо.

Здавалося би, тут все просто – сканування (фотографування) та викладання в Інтернет. Але при цьому ми стикаємося з низкою проблем. Насамперед – проблема дотримання авторських прав: хто має право оцифровувати об'єкти? яким має бути доступ до них – платним чи ні? за якими критеріями це визначати? Крім цього, існує проблема відбору матеріалу для оцифрування: що саме треба вміщати у цифрові архіви? хто і на яких підставах має це визначати?

Особливо складно виглядає ситуація з новітнім мистецтвом, де часто немає усталених авторитетів, незрозуміло, що саме «переживе віки» й гідне того, щоби бути збереженим. Є сайти, що пропонують ознайомитись саме з такими артефактами, створеними непрофесіоналами та художниками за межами світу мистецтва (напр.: deviantart.com), але чи варто викладати в Інтернет все, що існує у не-цифровому вигляді? Нині з'явилося навіть таке поняття, як «digital folklore» (цифровий фольклор), про який пише, наприклад, Ф. Фуртай, вважаючи одним з основних типів його прояву самодіяльний відеоконтент, який можна завантажити в Інтернет (скажімо, на YouTube) [2, с. 290-296]. Знову повертаємося до питання – а чи варто? З точки зору визнаного авторитету у сфері ДН Л. Мановича, котрий запропонував новий метод вивчення культури – культурну аналітику, остання має цікавитися «усім, що створюється усіма», тобто кожним культурним проявом, а не вибірково сформованими наборами зразків [1, с. 21] – отже, не лише мистецтвом професіоналів, але також і аматорським. Культурна аналітика можлива, якщо є доступ до великих об'ємів цифрових артефактів та метаданих про їх творців. Прикладом такого зреалізованого проекту є «Selfiecity» (<http://selfiecity.net/>) – сайт, на якому проаналізовано селфі, зроблені у 5 містах, та виявлені їхні спільні риси. Утім, багато хто не погоджується з позицією Л. Мановича, вважаючи, що це призводить не до розвитку сучасної культури, а до перетворення Інтернету на сміттєзвалище.

Таким чином, цифрові технолгої, пропонуючи нові можливості сучасному мистецтву, водночас ставлять його перед новими викликами.

Список використаних джерел:

1. Манович Л. Наука о культуре? Социальный компьютинг, цифровые гуманитарные науки и культурная аналитика. Можем ли мы изучить все? *Практики и интерпретации*. 2016. Т. 1 (3). С. 18–24.
2. *Науки о культуре в перспективе «digital humanities»*: М-лы междунаrod. конф. (3–5 октября 2013 г., Санкт-Петербург) / Под ред. Л. В. Никифоровой, Н. В. Никифоровой. СПб.: Астерион, 2013. 600 с.
3. Heersman Leeson L. *Clicking in: Hot Links to a Digital Culture*. Seattle: Bay Press, 1996. 371 p.
4. Gere Ch. *Digital Culture*. London: Reaktion Books, 2008. 248 p.

РОЗВИТОК ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

Ципищук Катерина Володимирівна

Науковий керівник: канд. мист., асистент Слюсаренко Т.О.

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Україна*

За словами К. Гарднера «світ – це багатоголосий хор несхожих між собою людей і народів, залучених до діалогу» [1], а для Г. Струве «хор – це прообраз ідеального суспільства, заснованого на єдиному прагненні та злагодженому диханні, суспільства, в якому важливо почути іншого, прислухатися один до одного, суспільства, в якому індивідуальність не пригнічується, а розкривається сповна» [2]

Українці – народ, який повсякчас супроводжує музика: починаючи з народження, дитинства, закінчуючи смертю. Як і будь-яке явище, здатне до розвитку, народна творчість поступово стала набувати ознак професійної. Такі зміни спіткали й традиційне хорове мистецтво, яке на сучасному етапі потребує відродження. Досить проблематично, що із поширенням інноваційних (у тому числі телебачення) технологій, які, безперечно, певною мірою корисні, населення зрікається традицій, віддає перевагу масовій культурі (поп-культурі) та з багатьох інших причин позбавляється інтересу й, відповідно, обізнаності в хоровому мистецтві і його творцях. Це, зокрема, спричинило звернення уваги на хорову культуру, цінності, які вона передає, багатьма науковцями, музикантами, педагогами: Г. Верьовкою, А. Скрипником, О. Любовою, Г. Дзюбою тощо. Головна мета дослідження – на основі аналізу визначити етапи й особливості розвитку хорової музики, її значення у житті суспільства.

Стверджують, що хоровий спів зародився у Стародавній Греції. В Україні ж період його становлення фіксується від найдавніших часів і до XVIII ст. та ґрунтується на народній творчості – фольклорі: це, насамперед, календарно-обрядові, родинно-побутові пісні. У XV ст. в Україні з'явилася велика потреба в розвитку науки, освіти, мистецтва, тому невдовзі братські школи та колеґіуми стають осередками зосередження якісного хорового співу.

Із виникненням на території нашої Батьківщини християнства у 988 році починає розвиватися духовна професійна музика. Здобуток цього періоду – засвоєння традицій візантійського церковного і формування старокиївського одноголосого співів, тексти для якого з XIV ст. записуються у різні книги: Обихід, Ірмолог, Стихирар та інші, а протягом XVI – XVII ст. їх звели до одного збірника – Ірмолюю. Як говорив про це Іван Златоустий: «Ніщо так не підносить душу, ніщо так не окрилює її, не віддаляє від землі, не звільняє від тілесних оков, не спрямовує у філософії і не допомагає досягати повного презирства до житейських предметів, як узгоджена мелодія і керований ритмом божественний спів».

XVII – XVIII ст. – історичний етап, який через потужні національно-визвольні змагання став духовним багатством суспільного та культурного життя: з'являється розгалужена система освітніх закладів, а Київський

колегіум Б. Кудриком, зокрема, навіть характеризується як «велике культурне прибіжище й світило всієї України» [3], «головний осередок збереження та примноження здобутків української освіти, культури». Одні з найвизначніших представників цього періоду – Г. Сковорода, М. Березовський, А. Ведель, Г. Баранович та інші. До того ж, популяризацією музичної творчості починають займатися й студенти, запозичуються західноєвропейські традиції у виконанні, змінюються стильові позиції.

У XIX ст. поряд із переходом до романтизму з'являються нові жанри світської музики: пісня-романс, музично-драматичні твори, - про що свідчать праці М. Вербицького, С. Воробкевича, С. Гулака-Артемовського. Чи не найвизначнішою постаттю у культурі XIX - XX ст. можна назвати М. Лисенка: незважаючи на всебічні утиски з боку царського уряду (наприклад, Емський указ), він займав однозначну й непохитну позицію щодо статусу українського слова в музичній творчості, усіяко старався вказувати у своїх композиціях на окремішність тогочасних українських земель. Його справу поширення народної музики продовжив М. Леонтович, «Щедрик» якого - відома на весь світ пісня, Л. Ревуцький, Б. Лятошинський, С. Людкевич.

Переломним моментом став 1918 рік, коли декрет «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви» до самого здобуття незалежності Україною перервав традицію українського церковного хорового співу і написання духовно-релігійних творів. Світська музика, натомість, набирала все більших обертів, а наприкінці XX ст. навіть була проявом інтелігентності, високої духовності, що стало основою і для наступних удосконалень: нині ми повертаємося до популяризації народної пісні та духовного співу, у яких відображаються уся повнота страждань та досягнень нашого народу. Загальнолюдське завдання сьогодні – задля збереження чистоти культури й людської душі зберігати творчість пращурів та шукати нові напрямки для її удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Гарднер К. Между Востоком и Западом. Возрождение даров русской души / К. Гарднер. – М. : Наука, Изд. фирма Восточная литература, 1993. – 125 с.
2. Струве Г. Школьный хор / Г. Струве. – М. : Просвещение, 1981. – 192 с.
3. Кудрик Б. Огляд історії української церковної музики /Б. Кудрик – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1995. – 128 с.

ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ ЯК НАУКИ

канд. філол. наук Малюк Ольга Юріївна

*Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Україна*

Термін „музеологія” вперше з’явився в публікації з теорії музейної справи, що була видана бельгійським лікарем Квіккебергом в Мюнхені у 1565 році. Подальші публікації на цю тему з’явилися лише у XVII ст. У 1877 р. директор музею «Зелене склепіння» Й. Г. Грессе започаткував у Дрездені періодичне видання «Журнал з музеології та антикварознавства, а також споріднених наук», де він у 1883 р. опублікував працю «Музеологія як спеціальна дисципліна» [1, 5].

Хоча всього в Україні до 1917 р. вже було 35 музеїв, теорія музейної справи перебувала ще в зародковому стані. Теоретичне підґрунтя розвитку музейної справи в нашій країні заклали теоретичні праці видатних європейських музеєзнавців XVII –XIX ст. та практика поширення музеїв у сусідніх країнах Західної й Центральної Європи. Тому, зважаючи на специфіку розгортання музейної справи на території України, вважається за доцільне у цьому підрозділі розглядати процес становлення музеології в Україні в контексті її світового розвитку.

До розвитку як музейної практики, так і теорії наукового музеєзнавства дав поштовх громадський рух, організований британськими науковцями, які вперше винесли на громадське обговорення ідею доцільності створення й комплектування суспільних музеїв-зібрань національної і світової історико-культурної спадщини. Сталося це в Англії ще в XVI ст., коли було засноване перше наукове Товариство із вивчення старожитностей [2, 103]. Становлення музеології як самостійної наукової дисципліни тривав упродовж XX ст. Великий вплив на формування музеологічних уявлень має концепція З. Странського, згідно з якою музеологія – це незалежна наукова дисципліна, предметом якої є особлива позиція людини щодо сучасності, яка об’єктивно виражається впродовж історії в різних музейних формах. Музеологія за своєю природою – соціальна наука, яка належить до мнемонічних та документальних наукових дисциплін і робить свій внесок у розуміння людини в суспільстві [3, 56].

Проблеми музеології активно досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Низка питань перебуває в дискусійних обговореннях, які представляють провідні тенденції в розвитку теорії і практики музейництва, висвітлюють глибоку інтеграцію музею в соціально-культурне життя суспільства [4, 136].

XX ст. з його технічними досягненнями дало можливість науковцям обмінюватися досягненнями та досвідом, створило умови для появи та поширення музеєзнавчої літератури й стимулювало музеологічні дослідження. Основним засобом поширення музеологічних ідей стали фахові музеологічні журнали. Так, у 1878 році засновано німецький журнал «Zeitschrift für Museologie», а з 1898 року виходив «Журнал Словацької

музейної общини», створеної в Братиславі у 1893 році. У 1902 р. в Англії почав виходити щомісячний «Museums Journal», що мав власних кореспондентів у Німеччині, США, Австралії, Новій Зеландії. У 1919 році з'явився журнал американської асоціації музеїв «MuseumWork», що виходив два рази на рік, і в 1926 році отримав назву «Повідомлення і доповіді» Американської Асоціації музеїв [5, 79].

На території України значна теоретична робота з уніфікації методології, напрямів і завдань музейної діяльності була піддана широкому публічному обговоренню й науковому узагальненню на кількох археологічних з'їздах XIX – початку XX ст.

Аналізуючи наявну літературу, слід зазначити, що низка науковців особливу увагу приділяють міждисциплінарному дослідженню музеології. Я. Долак підкреслює, що в загальній теорії музеології важливо відобразити її взаємозв'язок з філософськими, загальними, гуманітарними і точними науками [6, 12].

Практично до середини XX ст. музеологію розглядали як суму практичних знань, що зосереджувала увагу на організаційній діяльності музеїв, зокрема як побудувати експозицію, як залучити відвідувача в музей, як використати величезний емоційний потенціал, закладений у музейному предметі [7]. У 80–90-ті роки зростає кількість літератури, присвяченої дослідженню музею як інституції. Одним з пріоритетних напрямів досліджень стає узагальнення накопиченого емпіричного матеріалу, систематизація висновків, формування ідеології сучасного музею. Традиційно музеологія в центрі своєї науково-дослідницької діяльності розглядала музейний предмет. Вона формулювала принципи визначення автентичної цінності цих предметів, вивчала різні аспекти їхнього впливу на відвідувача, виробляла різноманітні методи документування дійсності [8].

Музеологія останніх років змінила погляд на музейний предмет. Раніше музейна значущість предмета зумовлювалася його рідкісністю, естетичною цінністю, меморіальністю, інформативністю, і музей виростав для предмета. Сьогодні значна частина музеологів вважає, що музей повинен ґрунтуватися не на предметах, йому належних, а на ідеях, які він хоче донести до відвідувача. Тому останнім часом музеологія все рішучіше висуває на перший план питання змісту музею як інституції, його перспективи, вплив на соціум і на формування суспільної свідомості [4, 140].

Осмилення і створення нових видів музеїв (екомuzeї, локальні музеї, музеї як наукові та культурні центри), які створювалися як альтернативи класичній моделі, сформувало напрям «нової музеології». Перше системне дослідження музею як інституції здійснив наприкінці XIX ст. М. Федоров у праці «Музей, його зміст і призначення». Він наголошував на особливій інтегративній місії музею [9, 599].

Аналізуючи літературу періоду «нової музеології», слід звернути особливу увагу на праці деяких дослідників. Наприклад, Д. Макдональд [10, 88] розглядає музей як «інструмент послідовної ініціації, що триває протягом усього життя». У дослідженнях Т. Шоли висвітлено не тільки стан сучасної музеології як наукової дисципліни, але й визначено основні її завдання.

Серед найважливіших завдань, що потребують вирішення, він називає «визначення сутності музею» [11, 50]. Узагальнюючи сучасні подання музеологів про природу музейного предмета, Т. Шола вказує на зміну ролі музею в суспільстві. Не менш цікавими є його міркування про галузь музеології, про проблему співвідношення музею з феноменом спадщини, про сучасні методи музейної комунікації. І, насамкінець, обґрунтовуючи перспективи розвитку музею, Т. Шола робить висновок, що зміни призведуть до створення «тотального музею», коли музей буде мати повне визнання, а нова музеологія стане реальністю, проте сам музей, як не парадоксально, відійде в минуле [11, 8].

Упродовж 80-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. науковці звертають велику увагу на музейну пам'ятку та її місце в системі історико-культурних цінностей [12, 14]. Дослідження цього поняття були пов'язані із вирішенням певних термінологічних проблем. Поняття музейної пам'ятки позначають такими термінами, як «музейна пам'ятка», «музейний предмет», «предмет музейного значення», «музеалія».

У зарубіжних країнах великого поширення набув термін «музеалія», який ґрунтовно розробив Ф. Вайдагер. Дослідник зазначає, що «поняття з основою музей та у сполученнях із прикметником музейний стосуються суто конкретизації музеальності у формі музею. Тому сфера дії таких понять обмежена цією інституцією та періодом її існування» [13, 50].

У ХХІ ст. завдяки працям групи провідних європейських і північно-американських музеологів формується постнеокласична, так звана об'єктна методологія, акценти якої зосереджуються у площині дослідження матеріальної культури (materialculturesstudies) і, власне, музеїв як засадничих елементів культурної і природної спадщини (heritage) [2, 16].

Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що проблема становлення музеології належним чином відображена у літературі, але є низка дискусійних питань, які потребують вирішення. Поява нових концепцій і напрямів потребує систематизації основних етапів розвитку музеології.

Список використаних джерел:

1. Климишин О. С. Сучасні проблеми природничої музеології / О. С. Климишин // Наукові записки Державного природознавчого музею. – Вип. 26. – Львів, 2010. – С. 3–14.
2. Рутинський М. Й. Музеєзнавство : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – К. : Знання, 2008. – 428 с.
3. Ключевые понятия музеологии / сост. AndreDesvallees, FrancoisMair-esse ; пер. на рус. яз. А. В. Урядниковой. – М., 2012. – 104 с.
4. Маньковська Р. Музеологія як наукова галузь: сучасний дискурс та проблема теоретичного інтегрування / Р. Маньковська // Краєзнавство: науковий журнал. – Ч. 3–4. – К., 2009. – С. 136–144.
5. Нагірняк А. Становлення музеології як науки: історіографія дослідження / А. Нагірняк // HistoricalandCulturalStudies. - Vol. 2. - No. 1. – 2015. - С. 77 – 81.
6. Долак Я. Музеология – настоящее и будущее / Я. Долак // Музеология-Музеоведение в XXI веке: Проблемы изучения и преподавания. – СПб., 2009. – С. 12–19.

7. Алешина Т. А. Музей как феномен культуры: автореф. дис. канд. филос. наук / Т. А. Алешина. – Новочеркасск: Южно-Российский технический университет, 1999. – 20 с.
8. Нагірняк А. Музеологія: становлення та історіографія / А. Нагірняк // Збірник наукових праць „Гілея: науковий вісник”. Історичні науки. - 2015. - Вип. 95. – С. 104 – 108.
9. Флоренский П. А. Сочинения : в 4-х т. Т. 1 / П. А. Флоренський; сост. и общ. ред. игумена Андроника (А. С. Трубачева), П. В. Флоренского, М. С. Трубачевой. – М. : Мысль, 1994. – 797 с.
10. Макдональд Дж. Музей будущего в „глобальной деревне” / Дж. Макдональд // Museum. – 1987. – № 155. – С. 87–95.
11. Шола Т. Предмет и особенности музеологии / Т. Шола // Museum. – 1987. – № 153. – С. 49–53.
12. Руденко С. Б. Музейна пам'ятка: соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей : монографія / С. Б. Руденко. – К. : НАКККІМ, 2012. – 120 с.
13. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Ф. Вайдахер; пер. з нім. В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич. – Львів : Літопис, 2005. – 632 с.

СЕКЦІЯ 11. ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

ВИВЧЕННЯ МІКРО- ТА МАКРОЕЛЕМЕНТНОГО СКЛАДУ ПОТЕНЦІЙНОГО ВІДХАРКУВАЛЬНОГО ЗБОРУ

Пруд Анастасія Миколаївна

Науковий керівник: канд. фарм. наук Шостак Л.Г.

ПВНЗ «Київський міжнародний університет»

Україна

Біогенні мікро- та макроелементи - це хімічні елементи, які містяться у людському організмі в невеликих кількостях та необхідні для побудови та нормального функціонування організму [4].

Метою дослідження було вивчення якісного складу та кількісного вмісту макро- та мікроелементів нового потенційного багатокомпонентного рослинного лікарського засобу з відхаркувальною дією з використанням рентгено-флуоресцентного аналізатора [1].

Згідно результатів проведеного дослідження потенційного багатокомпонентного лікарського засобу рослинного походження було виявлено 5 макроелементів та 6 мікроелементів [2].

В найбільшій кількості виявлено калій та кальцій. Трохи в меншій кількості виявлено магній. Приблизно в однаковій кількості виявлено залізо та фосфор.

Серед мікроелементів виявлено бор, марганець, барій, селен, молібден та цинк загальна концентрація яких становить 0,17% від загальної кількості мікро- та макроелементів в досліджуваному зборі.

Сумарний вміст мікро- та макроелементів сягає 29569,48 мкг/г збору [3].

Вміст мікро- та макроелементів у досліджуваному рослинному зборі можна описати у вигляді ряду:

$K > Ca > Mg > Fe > P > B > Mn > Ba > Se > Mo > Zn$.

Список використаних джерел:

1. Крупская Т.К., Лосева Л.П., Ануфрик С.С. Возможности рентгенофлуоресцентного анализа в исследовании микроэлементного состава пищевых продуктов и сырья. *Пищевая промышленность: наука и технология*. 2013. № 4 (22).
2. Лапач С.Н., Чубенко А.В., Бабич П.Н. Статистические методы в медико-биологических исследованиях с использованием Excel. Киев: Морион, 2001. 408 с.
3. Мельниченко О.П., Якименко І.Л., Шевченко Р.Л. Статистична обробка експериментальних даних: навчальний посібник. Біла Церква, 2006. 30 с.
4. Погорелов М. В., Бумейстер В. І., Ткач Г. Ф., Бончев С. Д., Сікора В. З., Суходуб Л. Ф., Данильченко С. М.. Макро- та мікроелементи. СумДУ. 2010. 147 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

канд. фарм. наук, доцент Бутко Любов Анатоліївна, Дуюн Аліна Андріївна
*ПВНЗ «Київський міжнародний університет»
Україна*

Вступ. Шлях інтеграції України до Європейського Союзу передбачає гармонізацію вітчизняної фармацевтичної галузі з Європейськими стандартами. У зв'язку з цим, важливим є питання забезпечення якості лікарських засобів (ЛЗ) на різних етапах їх життєвого циклу.

Система забезпечення якості лікарських засобів на рівні держави регулюється нормативно-правовими актами та нормативними документами, які гармонізуються з міжнародним та європейським законодавством.

Тому, дослідження щодо визначення основних напрямків розвитку національної системи нормативно-правового регулювання в цій галузі є досить актуальним.

Мета роботи. Аналіз сучасного стану нормативно-правової бази України у сфері забезпечення якості ЛЗ та вдосконалення системи управління якістю ЛЗ при їх зберіганні.

Результати й обговорення. Якість – це сукупність властивостей, які надають лікарському засобу здатність задовольняти потреби споживачів відповідно до свого призначення і відповідати вимогам, встановленим законодавством.

Критерії якості лікарських засобів визначені Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Вони включають наступні обов'язкові елементи: ефективність та безпечність застосування; відповідність вимогам специфікацій якості, що встановлюють норми і методи випробувань; значну перевагу перед відомими, близькими за дією лікарськими засобами, які вже застосовуються в лікувальній практиці [1].

Основним діючим документом, який регулює процес забезпечення якості ЛЗ є Закон України «Про лікарські засоби» [2]. З метою поступового зближення і гармонізації зі стандартами ЄС даний Закон систематично поповнюється змінами, коректується відповідно до міжнародних вимог, що містяться в Міжнародних та Європейських стандартах якості та сертифікації.

Основними завданнями щодо розвитку нормативно-правового і нормативно-технічного регулювання у сфері забезпечення якості лікарських засобів є: вдосконалення системи стандартизації фармацевтичної продукції; перевидання Державної Фармакопеї України та розробка її електронної версії; подальша розробка і вдосконалення гармонізованих з міжнародним законодавством стандартів забезпечення якості лікарських засобів; створення єдиної інформаційної мережі щодо неякісних та фальсифікованих ліків; впровадження системи фармаконагляду; розробка інструктивно-

методичних матеріалів щодо створення систем якості на різних етапах "життєвого" циклу лікарських засобів.

МОЗ України і Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками основну увагу приділяє правилам, інструкціям, Ліцензійним умовам, протоколам, Державному реєстру ЛЗ, Державному формуляру ЛЗ, мінімальному асортименту ЛЗ, переліку ЛЗ, стандартам, настановам, методам контролю якості. Слід відмітити, що впровадження стандартів та правил Належних практик неможливе без чіткої системи документації, яка включає настанови з якості, технологічні інструкції, стандартні операційні процедури, карти та схеми процесів, протоколи, звіти та інше. «Належні практики» вміщують 30 стандартів та настанов щодо фармацевтичного та промислового виробництва, розроблені з урахування системного підходу на основі міжнародних стандартів управління якістю ISO/EN. Стаття 15 Закону України «Про лікарські засоби» передбачає здійснення перевірки додержання вимог законодавства щодо якості ЛЗ під час їх виробництва, зберігання, транспортування та реалізації суб'єктами господарської діяльності [2].

Сучасна концепція забезпечення якості продукції охоплює гарантування якості ЛЗ, починаючи з етапу їх розробки та дослідження через виробництво, контроль якості, зберігання, закінчуючи наданням інформації лікарю, пацієнту. В квітні 2018р. вступила в дію нова редакція Правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах (наказ №610 від 03.04.2018) яка сприяє забезпеченню належної якості, безпечності та ефективності ЛЗ [3]. Існуюче нормативно-правове регулювання в фармацевтичній галузі забезпечує належну якість лікарських засобів та стандартизує фармацевтичну продукцію, яка використовується на території України.

Висновок. Таким чином, в Україні спостерігається значний прогрес щодо адаптації системи нормативно-правового та технічного регулювання якості ЛЗ до міжнародних вимог та поліпшення функціонування системи стандартизації МОЗ України.

Список використаних джерел:

1. Черковська Л.Г., Авраменко М.О. та ін. Якість, стандартизація та сертифікація ліків. Запоріжжя, 2016. с. 5.
2. Про лікарські засоби : Закон України від 04.04.1996р. №123/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-вр>.
3. Про внесення змін до правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах : Наказ МОЗ України від 03.04.2018 р. №610. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

ОСНОВНІ ВИМОГИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ПРИ ЗБЕРІГАННЯ ТА ТРАНСПОРТУВАННІ ЛЗ

Дукун Аліна Андріївна

*ПВНЗ «Київський міжнародний університет»
Україна*

Одним з пріоритетних завдань концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України є створення всеохоплюючої системи управління якістю лікарських засобів (ЛЗ) при зберіганні та транспортуванні, впровадженню на фармацевтичних підприємствах і в організаціях вимог міжнародних стандартів забезпечення якості продукції та послуг [4]. Найважливішим механізмом реалізації зазначеного програмного завдання є розроблення гармонізованої з європейським і міжнародним законодавством нормативно-правової та нормативно-технічної бази, що регулює фармацевтичну діяльність на всіх етапах життєвого циклу ЛЗ. Тому, дослідження щодо визначення пріоритетних шляхів розвитку національної системи нормативно-правового регулювання у сфері управління якістю ЛЗ є одним з актуальних та необхідних завдань фармацевтичної науки.

Метою роботи є динаміка та особливості розвитку нормативно-правової бази України у сфері забезпечення якості, основні вимоги при транспортуванні та зберіганні ЛЗ. Матеріалами дослідження слугували наукові статті, аналітичні матеріали, публічна інформація органів державної влади та науково-технічних установ, нормативно-правові акти та нормативні документи, що регулюють забезпечення якості ЛЗ. Під час проведення досліджень використано методи: системно-оглядовий, бібліографічний, історичний, логічний, ретроспективного аналізу, графічного моделювання. Основоположним законодавчим актом, що регулює питання забезпечення якості ЛЗ протягом усього "життєвого" циклу, є Закон України "Про лікарські засоби" (далі – Закон про ліки), на основі якого приймаються відповідні підзаконні акти – НПА та НД [1]. Аспектам забезпечення якості лікарських засобів приділялась увага у наукових працях вітчизняних вчених: В.А. Загорія, Ю.В. Підпружникова, Н.О. Ветютневої, С.М. Коваленка, М.С. Пономаренка, А.С. Немченко, Д.С. Волоха, В.М. Толочка, С.В. Сура.

В наш час оптовий та роздрібний сектори фармацевтичного ринку України динамічно розвиваються. Це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування відповідних механізмів забезпечення якості ЛЗ у процесі їх реалізації та визначення науково-практичних підходів щодо створення системи якості у суб'єктах фармацевтичної діяльності. Особливого значення це питання набуває при впровадженні вимог належних практик GDP та GPP у роботу аптечних закладів. Активізація процесу національної нормотворчості у сфері забезпечення якості ЛЗ розпочалась у 1996–1998 рр., що пов'язано з низкою визначних подій, а саме визначенням державної політики щодо ЛЗ, прийняттям основоположного законодавчого акту фармацевтичного сектора – Закону України «Про лікарські засоби», а також взяттям національного курсу на євроінтеграцію, що, в свою чергу,

передбачало початок впровадження на фармацевтичних підприємствах європейських стандартів якості та адаптації нормативно-правової бази України у сфері ЛЗ до законодавства ЄС [3, 6]. Пік нормотворчої активності припадає на 2001 рік введення Державної Фармакопеї України (ДФУ), Настанови з належної виробничої практики (GMP), Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва ЛЗ, оптової, роздрібною торгівлі ЛЗ, Інструкції про порядок контролю якості ЛЗ під час оптової та роздрібною торгівлі, ряду інших НПА та НД щодо ЛЗ [1, 4, 5], а також групи міжгалузевих стандартів ISO щодо національної стандартизації та систем управління якістю.

Рис. 1. Динаміка прийняття НПА та НД України у сфері забезпечення якості лікарських засобів протягом 1991–2012 рр.

В країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються, приймаються зусилля щодо створення та впровадження систем якості, які відповідають міжнародним вимогам, що містяться у Міжнародних та Європейських стандартах з якості та сертифікації.

Якість – це сукупність властивостей, які надають лікарському засобу здатність задовольняти споживачів відповідно до свого призначення і відповідають вимогам, встановленим законодавством;

Критерії якості лікарських засобів встановлюються ВООЗ. Вони включають наступні обов'язкові елементи: ефективність та безпеку застосування; відповідність вимогам специфікацій якості, що встановлюють норми і методи випробувань.

На стадії громадського обговорення знаходяться проекти настанов з належної аптечної практики та належної практики фармаконагляду. Основними завданнями щодо розвитку нормативно-правового і нормативно-технічного регулювання у сфері забезпечення якості лікарських засобів є: вдосконалення системи стандартизації фармацевтичної продукції; перевидання Державної Фармакопеї України та розробка її електронної версії; подальша розробка і вдосконалення гармонізованих з міжнародним

законодавством стандартів забезпечення якості лікарських засобів; створення єдиної інформаційної мережі щодо неякісних та фальсифікованих ліків; впровадження системи фармаконагляду; розробка інструктивно-методичних матеріалів щодо створення систем якості на різних етапах "життєвого" циклу лікарських засобів. В Україні діють 28 стандартів і настанов щодо ЛЗ, з яких найбільша кількість документів стосується фармацевтичної розробки та промислового виробництва. На даний час у рамках реалізації концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 роки відбувається активне впровадження цих документів у вітчизняну фармацевтичну практику, що дозволяє створити всеохоплюючу систему забезпечення якості ЛЗ.

При транспортуванні матеріалів та лікарських засобів слід дотримувати визначені умови зберігання. Лікарські засоби, які потребують зберігання в умовах контрольованої температури, слід транспортувати в таких же умовах з використанням відповідним чином пристосованих технічних засобів [2,3].

Особливу увагу необхідно приділяти використанню сухого льоду у холодових ланцюгах. Виконуючи усі застережні заходи щодо безпеки, додатково необхідно забезпечити, щоб матеріал або препарат не контактував з сухим льодом, оскільки це може негативно вплинути на якість продукції, наприклад, через замороження. Якщо необхідно, рекомендується використання приладів для контролю умов транспортування, наприклад, температури. Протоколи моніторингу мають бути доступними для перевірки[8].

Відвантаження і транспортування матеріалів та лікарських засобів слід здійснювати тільки після одержання розпорядження на відвантаження. Одержання розпорядження на відвантаження та відправку товарів слід документувати. Слід встановити та задокументувати методики щодо відправки товару з урахуванням природи матеріалів та лікарських засобів, а також будь-яких запобіжних заходів, що можуть знадобитися.

Зовнішня упаковка має забезпечувати належний захист від впливу всіх зовнішніх факторів, а також мати чітке маркування, що не видаляється.

Слід зберігати протоколи відправки, де зазначено, як мінімум:

- дату поставки;
- назви та адреси постачальника і одержувача;
- опис продукції, тобто, назву, лікарську форму та дозування (за необхідності), номер серії та поставлену кількість;
- умови транспортування та зберігання.

Усі протоколи мають бути легко доступними та надаватися за запитом. Матеріали та лікарські засоби слід транспортувати таким чином, щоб не порушувати їх цілість, а також щоб:

- a) не була втрачена можливість їх ідентифікації;
- b) вони не були контаміновані іншими лікарськими засобами або речовинами і самі не контамінували їх;
- c) були вжиті відповідні застережні заходи для запобігання ушкодженням (розливання, розсипання, бій) і крадіжкам;

d) вони були захищені і не зазнавали надмірного впливу таких чинників, як висока або низька температура, світло, волога та інших негативних впливів, а також не ушкоджувалися мікроорганізмами або паразитами (шкідливими комахами і тваринами)[7].

Як видно в контексті вищезазначеного зауважимо, що обов'язковою умовою для впровадження стандартів та правил належних практик на підприємствах, заводах і організаціях фармацевтичного сектору є створення цілісної системи документації, в якій встановлюються загальні принципи забезпечення якості ЛЗ. Такими документами є настанова з якості, методики системи управління якістю, технологічні інструкції, стандартні операційні процедури (СОП) або стандартні робочі методики (СРМ), карти та схеми процесів, протоколи, звіти тощо [2, 3]. Тому ще одним актуальним напрямком розвитку системи регламентації у сфері забезпечення якості ЛЗ є розробка інструктивно-методичних матеріалів щодо створення систем якості ЛЗ на різних етапах їх "життєвого" циклу.

Умови зберігання діючих речовин мають ґрунтуватися на результатах оцінки досліджень стабільності, проведених для діючої речовини. Для формулювання вказівок щодо умов зберігання діючих речовин слід керуватися наведеними вище принципами, розробленими відносно стандартних зазначень умов зберігання для готових лікарських препаратів.

Для речовин, які слід зберігати/транспортувати в холодильнику або морозильній камері, в маркуванні необхідно зазначити діапазон температур. Ці правила можуть застосовувати не тільки виробники лікарських засобів, але й імпортери, підрядники та оптові постачальники, а також аптечні заклади та лікарняні аптеки. Правила мають бути пристосовані до виду діяльності, де має місце зберігання лікарських засобів. При цьому необхідно дотримуватися вимог чинного законодавства стосовно всіх видів діяльності, що мають відношення до справи.

Функціонування такої системи контролю на сьогодні є реальним втіленням одного із елементів Європейської системи забезпечення якості лікарського засобу при зберіганні та транспортуванні в Україні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про лікарські засоби» від 04.04.1996 № 123/96ВР (зі змінами).
2. Нормативно-директивні документи МОЗ України. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua>.
3. Нормативні документи та законодавче забезпечення якості лікарських засобів в
4. Україні: Збірка нормативно-правових актів / За ред. С. В. Гарної. – Харків. – Вид-во НФаУ. – 2011. – 186 с.
5. Сайт «Законодавство України». – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Нормативно-директивні документи МОЗ України. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua>.
7. Настанова СТ-Н МОЗУ 42-4.0:2011 Лікарські засоби. Належна виробнича практика / М. Ляпунов, О. Безугла, О. Соловйов та ін. – Київ, МОЗ України, 2010. – 169 с.

8. Настанова СТ-Н МОЗУ 42-5.0:2008 Лікарські засоби. Належна практика дистрибуції / М. Ляпунов, О. Безугла, Ю. Підпружников. – Київ, МОЗ України, 2009. – 12 с.
9. Настанова 42-3.3:2004 Настанови з якості. Лікарські засоби. Випробування стабільності / В. Георгієвський, М. Ляпунов, О. Безугла та ін. – Київ, МОЗ України, 2004. – 60 с.

РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ ОДЕРЖАННЯ КУКУРУДЗИ СТОВПЧИКІВ З ПРИЙМОЧКАМИ ЕКСТРАКТУ РІДКОГО

Карпюк Уляна Володимирівна, Чолак Ірина Семенівна

Науковий керівник: д-р. фарм. наук, професор Кисличенко В.С.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Національний фармацевтичний університет

Україна

Кукурудзи звичайної стовпчики з приймочками є перспективною рослинною сировиною, яка має достатню сировинну базу в Україні та широкий спектр фармакологічної дії.

Препарати стовпчиків з приймочками кукурудзи мають жовчогінну, сечогінну, протизапальну, кровоспинну, антиоксидантну, антибактеріальну та гіпоглікемічну дію, їх застосовують для профілактики та лікування гіпертонії, а також для зниження ваги, за рахунок зниження апетиту [2,3,4,6,7,8,9,10]. Тому актуальним є створення нових лікарських засобів на основі даної сировини.

Нами був розроблений рідкий екстракт кукурудзи стовпчиків з приймочками. Новизну якого підтверджено патентом на корисну модель №103779 [5].

В якості рослинної сировини були обрані кукурудзи стовпчики з приймочками, зібрані в період молочно-воскової стиглості насіння кукурудзи. Стовпчики з приймочками висушували та подрібнювали до середнього розміру часток 3,00 мм. *Вибір екстрагента* було здійснено експериментальним шляхом, виходячи з кількості одержаних екстрактивних речовин, вартості та екологічної безпечності екстрагента. *Співвідношення сировина-екстрагент* 1:1 обумовлене обраною лікарською формою – екстракт рідкий. Згідно ДФУ екстракт рідкий – це рідка лікарська форма, в якій, одна частина за масою або за об'ємом еквівалентна одній частині за масою вихідної висушеної лікарської сировини. *Час екстракції* максимальної кількості біологічно активних речовин кукурудзи звичайної стовпчиків з приймочками визначався експериментальним шляхом виходячи з кількості одержаних екстрактивних речовин. Визначення екстрактивних речовин проводили за методикою ДФУ [1].

Після проведених досліджень та визначення оптимальних параметрів екстракції одержання кукурудзи стовпчиків з приймочками екстракту рідкого здійснювали наступним чином: 100 г висушених, подрібнених стовпчиків з

приймочками, завантажували у екстрактор і заливали 40% етанолом при співвідношенні сировина-екстрагент 1:1 з урахуванням коефіцієнту поглинання екстрагенту. Сировину екстрагували 120 хв при температурі 80–90°C. Одержаний екстракт охолоджували, зливали та піддавали фільтрації на мембранному фільтрі. Вихід отриманого продукту склав 100 мл (18%).

Рідкий екстракт кукурудзи стовпчиків з приймочками потребує подальших фітохімічних та фармакологічних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Державна Фармакопея України / ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-ге вид. Х.: ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2014. Т. 3. 732 с.
2. Компендиум: справочник лекарственных средств on-line. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://compendium.com.ua>
3. Лавренов В. К., Лавренова Г. В. Современная энциклопедия лекарственных растений. М.: ЗАО «ОЛМА Медиа Групп», 2007. 272 с.
4. Лекарственные растения. Самая полная энциклопедия / А. Ф. Лебеда и др. М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2010. 496 с.
5. Пат. України на корисну модель № 103779. (51)МПК А61К 36/899 А61Р 7/04. Спосіб одержання біологічно активної субстанції рослинного походження з кровоспинною дією для використання в акушерстві та генікології / Кисличенко В. С., Карпюк У. В.; заявник і патентовласник Національний фармацевтичний університет, Кисличенко В.С. – № 201507266; заявл. 20.07.2015; опубл. 25.12.2015, Бюл. №24.
6. Analgesic and anti-inflammatory effect of aqueous extract of Zea mays husk in male Wistar rats / B. V. Owoyele et al. *J. Med. Food*. 2010. № 13 (2). P. 343–47.
7. Eman A. A. Evaluation of antioxidant and antibacterial activities of Egyptian Maydis stigma (*Zea mays* hairs) rich in some bioactive constituents. *J. of Amer. Scie*. 2011. Vol. 7, № 4. P. 726–729.
8. Maksimovic Z. A., Kovacevic N. Preliminary assay on the antioxidative activity of Maydis stigma extracts. *Fitoter*. 2003. Vol. 74, № 1-2. P. 144–147.
9. Milind P., Isha D. Zea maize: a modern craze. *Int. Res. J. Pharm*. 2013. № 4 (6). P. 39–43.
10. Tribulus terrestris: preliminary study of its diuretic and contractile effects and comparison with Zea mays / M. Al-Ali et al. *J. of Ethnopharmacol*. 2003. Vol. 85, № 2-3. P. 257–260.

СЕКЦІЯ 12. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ENGLISH LOANWORDS IN UKRAINIAN ECONOMIC TERMINOLOGY

Mihalochkina Marina

Scientific supervisor: PhD in Philological sciences, associate professor Honcharova Y.
*Oles Honchar Dnipro National University
Ukraine*

In the period of globalization and active development of modern technologies, the process of borrowing new financial and economic terms from English into Ukrainian is gaining momentum rapidly. It is known that the system of each language is harmonious, but not stable. Tight economic relationships in the modern world lead to acquiring loanwords. The need for study borrowed economic lexicon is based on growing as linguistic as economic contacts and changes on phonetic, lexical and stylistic levels of the Ukrainian language.

There are different views concerning the interpretation of the term «loanwords». The Linguistic Encyclopedic Dictionary provides the following interpretation: «a linguistic loanword is an element of another language (a word, a morpheme, a syntactic construction, etc.), translated from one language into another as a result of linguistic contacts» [1].

In the process of study loanwords, particular attention should be paid to the economic terms. It is connected with globalization processes, the activation of trade and economic interrelations between countries. Scholars subdivide the reasons of this process into linguistic and extra-linguistic [2]. The linguistic reasons include the expansion of the synonymic row. It means that Anglicisms help to extend a vocabulary and avoid repetitions. According to the analysis of loanwords [2], 55 % of non-native English speaking economists surveyed believe that English terms help to express an opinion in a shorter way – in one word rather than a long phrase in the Ukrainian language. These terms help to compress information. The other part claims that they use English loanwords from a financial sphere for a more precise expression of the concept. The explanation of a new foreign concept with a Ukrainian equivalent is more complicated.

The extralinguistic reasons include such important factors as the globalization of the economy, the mode of language loanwords, and the prestige of using English terms. One of the main reasons for the activation of the borrowing process is the rapid pace for development of science and technology in the world. The study concludes [2] that 57% of respondents consider the use of English words trendier. Such words emphasize knowledge and erudition of a person; help to make a positive impression on the interlocutor. It is proved that “a foreign lexeme is associated with a particular stylistic nuance and in consequence of its foreignness the meaning is encrypted” [3].

The research by Outi Terwell and Katie Tolvanen [4] about loanwords in the economic sphere shows that the most active way for forming words is suffixation. The scientists create the classification of the subject groups: words related to the economic policy (for example, sanction); words related to the financial sector (for example, clearing); words related to stock exchange activities (for example, broker); words related to commercial activity (for example, dumping); words that characterize enterprises (for example, holding); the words in the sphere of marketing and management (for example, brand).

Many people want to ask a question: Is it possible to do without terms of the English origin? The analysis of the latest research [3, 5, 6] shows that the majority of economic terms do not have an adequate Ukrainian analogue. For example, «swap» can not be called simply as «an agreement». For a more complete transfer of information due to this borrowed economic term, the corrective adjustments need to be made. To describe this term more completely we have to call «swap» an «agreement with the conclusion of a sales agreement», which is already much more difficult for perception and constant linguistic use.

A similar situation with the term «factoring», but in contrast to the «swap», in order to convey the meaning of this English-language term of insufficiently precise words, it is necessary to introduce a new separate term that will characterize this process. «Factoring» – an operation for purchasing trade debts of an enterprise with the assumption by the purchasing party of obligations to recover this debt [4]. At the moment, the interpretation of this term is not purely Ukrainian.

Some loanwords are often used in everyday life. For example, the term «discount» («discount rate»), which means the method for evaluating and selecting investment programs [5], in everyday life is often used in service industries (stores) and means that the store has lower prices for goods.

To sum up, the analyzed economic loanwords from the English language could not obtain the explicit Ukrainian analogues. These English loanwords appear as reflections of new economic phenomena and replenish constantly the Ukrainian economic terminology.

List of references:

1. Yartseva V. Linguistic Encyclopedic Dictionary, 1990. 682 p.
2. Balakina Y., Vasilitskaya E. English-language loanwords of economic subjects in verbal lexicon. Vestnik VNU, 2014. No.2. P. 29-31.
3. Honcharova Y., Kolomoychenko O. English borrowings as indicators of new financial and economic realia in the Ukrainian economic discourse. Vestnik DNU, 2016. No.24. P. 23-27.
4. Tervel O., Tolvanen K. Loanwords in Russian in lexicon in economics, 2006. URL: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/12684/um_nbn_fi_jyu-2006577.pdf?sequence=1
5. Mahrakova M. Features of the New Economic Terminology on Internet Forums of Economists. Vestnik KemGU, 2012. No.4. P. 46-49.
6. Dudnik G. English-language loanwords of economic subjects in verbal lexicon in Ukrainian financial-economic terminology and peculiarities of their translation. Linguistics, 2013. No.10. P. 241-243.

SERIAL POLITYCZNY JAKO GATUNEK WYPOWIEDZI (NA PODSTAWIE SERIALU «SŁUGA NARODU»)

Худи Вікторія Владиславівна

Науковий керівник: професор Дунін-Дудковська А.
Університет імені Марії Склодовської-Кюрі
Польща

Wstęp.

Rozważania na temat serialu *Sługa narodu* należałyby zacząć od umieszczenia go na płaszczyźnie gatunkowej, co, jak się okazuje, nie jest takie proste. Serial jest przede wszystkim komedią polityczną. Zasadność tego stwierdzenia potwierdza słownikowa definicja gatunku: „komedia polityczna jest formą krytyki określonych stronnictw politycznych, metod rządzenia i skostnień aparatu władzy” [6, s. 229]. Nie można jednak pomijać faktu, iż nie tylko władza jest krytykowana w *Słudze narodu*, ale także całe społeczeństwo, co wykracza poza definicję komedii politycznej. Serial nosi także cechy komedii obyczajowej, która zgodnie z definicją jest „formą komedii satyrycznej, obejmującą utwory, w których przedmiotem ośmieszającego przedstawienia jest obyczajowość określonego środowiska społecznego, obowiązujące w nim konwencje współżycia i motywacje postaw, przywary moralne jego przedstawicieli, przesady, ceremoniał stosunków towarzyskich, sposób manifestowania uczuć, mówienia itp.” [6, s. 228]. Jednak warto też zwrócić uwagę na to, że oprócz elementów komediowych w serialu pojawiają się również poważne problemy społeczne, etyczne czy filozoficzne, a wśród nich, m.in., kwestia pozycji zwykłego człowieka w skrajnie skorumpowanym państwie, wizja idealnego władcy czy problem moralnych wyborów głównych bohaterów. To wszystko pozwala stwierdzić, że serial *Sługa narodu* wykazuje także cechy dramatu politycznego, który zgodnie z definicją¹ jest gatunkiem filmu, serialu, sztuki lub programu telewizyjnego, zawierającym elementy związane ze światem polityki i będącym odzwierciedleniem politycznych refleksji autora; opisuje ważnego polityka lub serię politycznych wydarzeń.

Z powyższych rozważań wynika, iż serial *Sługa narodu* to gatunek złożony, będący połączeniem kilku gatunków filmowych, co pozwala na określenie go mianem komediodramatu² - utworu filmowego, zawierającego elementy komiczne, liryczne i tragiczne. Pozwoliło to autorowi scenariusza i reżyserowi ukazać widzom nie tylko komediową, ale i dramatyczną wizję świata. Serial bawi, wywołuje pozytywne emocje, ale jednocześnie zasmuca i zmusza oglądających do głębszych refleksji osobistych.

Dynamizm procesów komunikacyjnych sprawia, że wzorzec gatunkowy nie jest zjawiskiem stałym, a zatem każdy gatunek może występować w różnych odmianach. Maria Wojtak, autorka koncepcji wzorca gatunkowego wyodrębnia następujące warianty gatunku [7, s.11-28]:

¹ Por. https://pl.wikipedia.org/wiki/Dramat_polityczny.

² Por. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Komediodramat>.

- wzorzec kanoniczny – podstawowa forma realizacji gatunku, która decyduje o tożsamości gatunku oraz zawiera trwałe wyznaczniki strukturalne, pragmatyczne i stylistyczne;

- wzorce alternacyjne – przekształcenia wzorca kanonicznego, zawierające elementy zmodyfikowane;

- wzorce adaptacyjne – warianty wzorca, zawierające elementy innych gatunków.

Powyższe warianty wzorca gatunkowego tworzą tzw. pole genologicznych odniesień, w którym wzorzec kanoniczny zajmuje pozycję centralną, wzorce alternacyjne są blisko strefy centrum, a z kolei wzorce adaptacyjne znajdują się na peryferiach pola [2, s.19-32].

Opis gatunku.

Opis gatunku, znanego jako komediodramat, w jego odmianie serialowej zostanie przedstawiony w oparciu o koncepcję wyżej wspomnianego wzorca gatunkowego. Przyjmuję definicję gatunku wypowiedzi zaproponowaną przez Stanisława Gajdę, który mówi, że jest to „kulturowo i historycznie ukształtowany oraz ujęty w społeczne konwencje sposób językowego komunikowania się; wzorzec organizacji tekstu” [1, s. 255].

Maria Wojtak, definiuje gatunek wypowiedzi „jako abstrakcyjny (model, wzorzec) mający jednak różnorodne, konkretne realizacje w formie wypowiedzi, a także jako zbiór konwencji, które podpowiadają członkom określonej wspólnoty komunikatywnej, jaki kształt nadać konkretnym interakcjom” [8, s. 16]. Do komponentów wzorca gatunkowego badaczka zalicza:

- 1) aspekt strukturalny, który opisuje model kompozycyjny tekstu, ramę tekstową, podział na segmenty oraz relacje między tymi segmentami;

- 2) aspekt pragmatyczny, obejmujący uwikłania komunikacyjne (obraz nadawcy i odbiorcy, cel wypowiedzi oraz kontekst życiowy gatunku);

- 3) aspekt poznawczy, który uwzględnią tematykę, punkt widzenia, obraz świata oraz system wartości;

- 4) aspekt stylistyczny – użyte środki językowe, uwarunkowane strukturalnie oraz dookreślone pragmatycznie [8, s.16-17].

Aspekt strukturalny.

Premiera pierwszego sezonu ukraińskiego serialu *Sługa narodu* odbyła się w 2015 roku. Dotychczas pokazano dwa sezony, ale twórcy już zapowiedzieli kolejny (trzeci), mający ukazać się wiosną tego roku. Każdy sezon obejmuje 24 odcinki trwające średnio ok. 23 – 25 minut. Głównym bohaterem jest Wasyl Holoborodko (Wołodmyr Zelenski) – nauczyciel historii, który zostaje prezydentem Ukrainy. Akcja serialu zaczyna się od potajemnego nagrania przez uczniów bardzo emocjonalnej wypowiedzi Wasyla, w której wygłasza on tak bliskie zwykłym ludziom opinie o władzy i polityce, a mianowicie: o braku alternatywy politycznej oraz korupcji na wszystkich szczeblach władzy. Pod wpływem emocji bohater mówi, że gdyby to on miał władzę, to „zwykły nauczyciel mógłby żyć jak prezydent, a prezydent – jak nauczyciel”. Filmik został opublikowany na popularnej platformie Youtube i szybko uzyskał ogromną liczbę odsłon, zdobywając popularność wśród ludzi, którzy zapragnęli, by właśnie, ktoś taki jak Wasyl Holoborodko objął urząd prezydenta. Uczniowie zaczynają zbierać pieniądze

za pośrednictwem crowdfundingu, dzięki której bohaterowi udaje się nie tylko zgłosić swoją kandydaturę, ale także wygrać wybory prezydenckie. Najwyższy urząd w państwie obejmuje zatem zwykły człowiek, osoba spoza systemu, nienależąca do żadnej siły politycznej.

Kolejne odcinki ukazują bohatera jako idealnego prezydenta, wyróżniającego się uczciwością, odpowiedzialnością, szczerością, chęcią służenia swemu narodowi, który jednak napotyka szereg trudności i problemów, z którymi musi się zmierzyć. Należą do nich: brak chęci współpracy elit politycznych na rzecz państwa, korupcja, wpływ wielkiego biznesu na decyzje polityczne, skomplikowane stosunki międzynarodowe.

Serial *Sluga narodu* potrafi przyciągnąć widzów, ponieważ prawie każdy odcinek kończy się pewnym nierozstrzygniętym wątkiem, rozbudzającym ich ciekawość, np.: ostatni odcinek pierwszego sezonu kończy się rozmową telefoniczną głównego bohatera z nowym prezydentem Rosji, co sugeruje widzom, że obecny prezydent Władimir Putin ustąpił. Zakończenie w formie puenty, powodujące, że widz z niecierpliwością czeka na kolejne odcinki lub sezony, wydaje się być immanentną cechą wszystkich seriali [3].

Aspekt pragmatyczny.

Głównym celem serialu o charakterze komediowym jest dostarczenie odbiorcom pozytywnych emocji poprzez wyśmiewanie różnego rodzaju zjawisk społecznych. Jednak *Sluga narodu* wywołuje u widzów coś więcej niż śmiech, to w zasadzie „śmiech przez łzy”, ponieważ odbiorca, oglądając serial zaczyna się utożsamiać z tym, co się dzieje na ekranie, snując refleksje na temat własnych doświadczeń i obserwacji, które często są smutne i nie napawają optymizmem.

Ważną cechą serialu *Sluga narodu* jest to, że pokazuje on współczesne ukraińskie realia. Akcja rozgrywa się głównie w Kijowie, który jest rozpoznawalny dzięki pokazaniu jego autentycznych urzędów, budynków, ulic. Widz nieznający wystarczająco dobrze politycznej sytuacji Ukrainy, może jednak pomyśleć, że, np., rezydencja prezydenta, w której ma zamieszkać główny bohater, jest tylko filmową fikcją, gdyż sprawia wrażenie przesadnie drogiego, wręcz nawet kiczowatego budynku. Trudno uwierzyć, że cała w złocie, z kryształowymi żyrandolami, muzealnymi obrazami, własnym zoo, jeziorem, a nawet ogromnym statkiem, posiadłość najważniejszego człowieka w państwie jest także prawdziwa – należała ona do Wiktora Janukowicza – prezydenta Ukrainy w latach 2010-2014. W serialu padają również nazwiska prawdziwych działaczy politycznych Ukrainy (m.in.: Mychajła Hruszewskiego, Leonida Kuczmy, Leonida Krawczuka, Wiktora Janukowicza,) oraz liderów światowych – Baracka Obamy, Angeli Merkel, Władimira Putina, Aleksandra Łukaszenki i in. To wszystko po to, aby odbiorcy mieli wrażenie autentyczności przedstawionych wydarzeń.

Kolejnym ważnym celem serialu jest poszukiwanie odpowiedzi na pytania, na czym polega istota władzy oraz jaki powinien być władca idealny. Główny bohater – Wasyl Holoborodko nie ma wprawdzie żadnego doświadczenia w polityce, ale jest historykiem, co również odgrywa ważną rolę, ponieważ umiejętność analizowania oraz wysnuwania wniosków z wydarzeń historycznych to także zaleta dobrego polityka. Często w swoich snach bohater wchodzi w dialogi ze znanymi postaciami historycznymi, m.in., z Abrahamem Lincolnem, Ludwikiem

XVI, Jarosławem Mądrym, Iwanem Groźnym, Al Caponem. W ten właśnie sposób Holoborodko szuka rozwiązań politycznych. Chcąc służyć swojemu narodowi, prezydent zaczyna wprowadzać rygorystyczne zmiany, które nie podobają się elitom politycznym oraz oligarchicznym. Obniża podatek dochodowy, wprowadza podatek od dóbr majątkowych o wysokiej wartości (luksusu), walczy z korupcją, osadzając w więzieniu najważniejsze osoby w kraju. Robi to z pomocą swoich najbliższych przyjaciół, zajmujących wysokie stanowiska w różnych ministerstwach. Takie decyzje mają na celu uświadomienie widzom faktu, że prezydenta musi wspierać zespół ludzi, do których ma zaufanie, ponieważ bez pomocy innych wiele nie zmieni. Wydaje się, że twórcy serialu chcieli też zwrócić uwagę odbiorców na to, że trzeba przestać się koncentrować na ważności wyborów prezydenckich, a zacząć przywiązywać większą uwagę do wyborów parlamentarnych i samorządowych. Świadczą o tym sceny, w których prezydent, wizytując małe miejscowości rozmawia z ich mieszkańcami. Celem rozmów jest uświadomienie mieszkańcom znaczenia lokalnych wyborów. Prezydent nie ma bowiem wiedzy na temat problemów i spraw związanych z życiem codziennym danej społeczności. Czasami są to sprawy drobne, w skali makro, ale istotne dla jakości życia tych, którym je one utrudniają (zniszczone lokalne drogi, złe funkcjonujące urzędy, ośrodki służby zdrowia itp.). Mieszkańcy lepiej wiedzą, kto z lokalnych działaczy potrafi załatwiać ich sprawy bieżące i dlatego to właśnie oni powinni decydować, biorąc udział w wyborach, o tym, kto powinien zajmować stanowiska samorządowe. Podobnie ma się rzecz w odniesieniu do wyborów parlamentarnych. Prezydent, nawet najlepszy, jednoosobowo nie rozwiąże wszystkich problemów. Musi mieć do pomocy odpowiednich ludzi – parlamentarzystów, którzy wspólnie z nim będą rządzić krajem dla dobra wszystkich obywateli.

Widzowie mają możliwość obserwowania w serialu życia politycznego, co zmusza ich do refleksji nad własnymi doświadczeniami. Twórcom z pewnością przyświecały również cele edukacyjne, może nawet moralizatorskie, albowiem wskazali wady nie tylko władzy państwowej, ale też całego społeczeństwa, zwykłych ludzi, którzy, np., idąc do lekarza dają łapówkę, płacą za egzaminy na studiach czy załatwiają pracę przez znajomości, a nie w oparciu o posiadane predyspozycje czy umiejętności. Dzięki serialowi każda osoba może zobaczyć się jak w lustrze, zadając sobie ważne pytania, snując głębsze refleksje, wyciągając ważne wnioski.

Rolę nadawcy w serialu pełni autor scenariusza oraz reżyser, zaś odbiorcy - widzowie, aktywność której jest jednym z najważniejszych wyróżników nowych mediów i współczesnego filmu. Współczesny odbiorca jest nie tylko widzem, ale też kreatywnym użytkownikiem tekstu filmowego [9, s.112]. Serial *Stuga narodu* był emitowany w jednej ze stacji telewizyjnych oraz na Youtube. To właśnie dzięki tej platformie można poznać opinie odbiorców. Każdy odcinek ma średnio dwa tysiące komentarzy, w których ludzie wyrażają własne zdanie na temat fabuły, bohaterów oraz wydarzeń rozgrywających się w filmie. Dużą część takich komentarzy stanowią apele do twórców serialu, a w szczególności do aktora, grającego główną rolę, o aktywne działanie w ukraińskiej polityce, zachęcające go, między innymi, do startowania w wyborach prezydenckich. Trudno powiedzieć,

czy aktywność odbiorców była głównym czynnikiem skłaniającym Wołodymyra Zeleńskiego do rozpoczęcia kariery politycznej. Widzowie uwierzyli bowiem, że człowiek, który tak dobrze zagrał prezydenta na ekranie, z łatwością poradzi sobie z tą rolą w rzeczywistym życiu. Zacierają się więc granice pomiędzy fikcją a rzeczywistością. Potencjalni wyborcy zaczęli utożsamiać aktora z jego serialowym bohaterem, co więcej – sam aktor również zaczął się utożsamiać z Wasylem Holoborodką. W jednym z wywiadów Wołodmyr Zeleński powiedział: „Zagranie Wasyla Holoborodka nie stanowiło dla mnie trudności – to, co on mówi jest zbieżne z moimi własnymi przemyśleniami. Można powiedzieć, że jestem nim, mam może tylko trochę inny psychotyp osobowości. Mamy nadzieję, że film będzie miał wpływ na ludzi, że oglądając go trochę zmienią własne poglądy”³.

Aspekt poznawczy.

Serial *Sługa narodu* w sposób realistyczny przedstawia świat ukraińskiej polityki, z jego powiązaniem z kręgami oligarchicznymi, kwestie polityki międzynarodowej oraz różne systemy wartości. Pokazano również zjawisko nepotyzmu w polityce, rolę prasy i dziennikarzy oraz brak prywatności osób publicznych.

Istotnym elementem aspektu poznawczego jest m.in. system wartości prezentowanych przez przedstawicieli władzy. *Sługa narodu* pokazuje pozytywny obraz prezydenta, który jest uczciwy, szczerzy, prawdomówny, szanuje swój naród. Nowy prezydent reprezentuje system wartości, nie znany wcześniej jego poprzednikom. Jest człowiekiem słowa, albowiem po objęciu urzędu nie zapomina swoich przedwyborczych obietnic, a wręcz przeciwnie – sukcesywnie je realizuje. Jest przy tym wspaniałym ojcem, utrzymuje dobre relacje z byłą żoną. Fakt, że prezydent jest po rozwodzie nie psuje jego wizerunku, gdyż odbiorca widzi w nim zwykłego człowieka, który może mieć takie same problemy w życiu, jak i on. Ludzie potrzebują więc takiego władcy, ponieważ częściowo on jest uosobieniem ich samych.

Aspekt stylistyczny.

Serial polityczny wpisuje się w gatunki filmowe, wywodzące się z literatury, które obok warstwy językowej wykorzystują obraz i dźwięk, co czyni serial tekstem multimodalnym.

Warstwę językową serialu realizuje się w dwóch stylach: oficjalnym oraz potocznym, które cały czas się przeplatają. Styl oficjalny związany jest ze sferą komunikacji na szczeblu instytucjonalnym. W omawianym serialu pojawiają się: wypowiedź inauguracyjna, negocjacje międzynarodowe, wypowiedzi w parlamencie, oświadczenia dla prasy i in. Najważniejszymi wyznacznikami stylu oficjalnego są, m.in., dyrektywność, bezosobowość, precyzyjność oraz standardowość [7, s.105-117]. Z kolei styl potoczny charakteryzuje się konkretnym słownictwem, pojedynczymi i współrzędnie złożonymi zdaniami, typowymi dla języka mówionego zdaniami urywanymi oraz niepełnymi. Jest on związany z codzienną komunikacją w gronie rodzinnym oraz towarzyskim. W serialu daje się

³ <http://day.kyiv.ua/uk/article/media/istoryk-proty-matematykiv>

zauważyć również inna ważna cecha współczesnego stylu potocznego, a mianowicie – wulgaryzmu, np. emocjonalna wypowiedź przyszłego prezydenta na Youtube jest silnie nasycona wulgaryzmami, które mają na celu podkreślenie braku zgody na to, co się obecnie dzieje w życiu politycznym. Serialowy prezydent nawołuje do zmiany panującego systemu, bo jest to konieczne dla dobra kraju. To, co większość ludzi myśli o politykach – Wasyl Holoborodko mówi głośno i to mu zdecydowanie pomaga w wygraniu wyborów. Elektorat podziwia jego szczerość i odwagę. Główny bohater używa leksyki niecenzuralnej nawet w sytuacjach oficjalnych. Wypowiedzi prezydenta cechuje również spontaniczność, bohater często rezygnuje z wygłoszenia przygotowanego wcześniej tekstu i zaczyna przemawiać językiem prostym po to, aby dotrzeć do przeciętnego słuchacza. Realizowane jednocześnie odmiany stylu oficjalnego i potocznego tworzą tu własny styl gatunku.

Podsumowanie.

W ujęciu genologicznym serial polityczny traktowany jest jako gatunek wieloodcinkowy i wielowątkowy i. Emitowany jest w odcinkach, które widz może oglądać nawet kilka lat, z niecierpliwością oczekując na każdą kolejną część.

Serial *Sługa narodu* stał się jednym z najbardziej popularnych ukraińskich seriali, ponieważ świat w nim przedstawiony obejmuje najważniejsze problemy z życia ukraińskiego społeczeństwa, które są ważne jego odbiorcy. Celem autorów filmu jest – z jednej strony dostarczenie widzom rozrywki, zaś z drugiej – skłonienie ich do refleksji na temat życia politycznego współczesnej Ukrainy. Kolejny równie ważny cel serialu to cel moralizatorski, który ma za zadanie zmuszenie odbiorcy do własnych przemyśleń nad rolą zwykłego człowieka w budowaniu demokratycznego państwa.

Podsumowując, warto również dodać, że jest to serial-fenomen, z uwagi na fakt, iż wykreowano w nim realnego kandydata na prezydenta, który osiąga wysokie wyniki w sondażach. Czy fikcja stanie rzeczywistością, a Wasyl Holoborodko / Wolodymyr Zeleński zostanie prezydentem Ukrainy, dowiemy się wkrótce. Historia również rozstrzygnie, czy serial był populistyczną kampanią prezydencką kandydata Zeleńskiego, która skończy się od razu po wyborach, czy może będziemy mieć do czynienia ze zjawiskiem prawdziwego przeistoczenia się serialowego bohatera w prezydenta, dbającego o interes własnego narodu i kraju.

Список використаних джерел:

1. Gajda S., Gatunkowe wzorce wypowiedzi. *Encyklopedia języka polskiego*, red. J. Bartmiński, Lublin, 2001. S. 255-256.
2. Balbus S., „Zagłada gatunków?”. *Genologia dzisiaj*, red. Bolecki W., Opacki I., Warszawa, 2000. S. 19-32.
3. Dunin-Dudkowska A., Dramat polityczny jako gatunek wypowiedzi. *Współczesne media*. Lublin, 2019 (w druku).
4. Dramat polityczny. URL: https://pl.wikipedia.org/wiki/Dramat_polityczny (data звернення 21.01.2019).
5. Komediodramat. URL: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Komediodramat> (data звернення 21.01.2019).
6. Słownik terminów literackich, red. J. Sławiński, Wrocław, 1988. 656 s.

7. Wojtak M., 1999, Wyznaczniki gatunku wypowiedzi na przykładzie tekstów modlitewnych. „*Stylistyka*” t.8. Lublin, 1999. S.105-117
8. Wojtak M., Gatunki prasowe, Lublin, 2004. 327 s.
9. Skowronek B., Film w przestrzeni kultury audiowizualnej. Kraków, 2011. 186 s.

THE GENERAL TOOLS FOR PUBLIC SPEAKING ASSURANCE AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Scientific-research team:
senior lecturer Yurko Nadiya, senior lecturer Styfanyshyn Iryna,
associate professor Protsenko Ulyana
Lviv State University of Physical Culture
Ukraine

Public speaking skills are among the most important of all professional skills. For some people, speaking in front of large groups of people comes naturally. For most others, however, the idea of speaking in front of an audience is nothing short of frightening. Stage fright is a common occurrence that can easily be managed through proper preparation and a few helpful tips. Properly handling stage fright is vital to professional success as the ability to give speeches in front of large groups of people is a necessity in any leadership position [1].

Public speaking arrives top of the list of phobias, before even the fear of death, and many people experience great anxiety when giving a speech in front of an audience. They feel judged when they get up to speak in public in English. They are often afraid of blushing, forgetting their words or even trembling. In fact, they would rather be anywhere else than on stage, obliged to give a speech in front of an audience [2].

The aspect of speaking publicly whether it be in front of a group of unknown people, or a close group of friends, is what triggers the anxiety for the speaker. The concept of Public Speaking Anxiety comes from the students fear of embarrassment if they speak in front of different crowds of people. Students have a fear of making mistakes or messing up

or just being judged in general by their audience. Most of the anxiety that students have of speaking publicly stems from a previous experience that ended with them making a mistake or being judged by their audience or their audience not being as interested in the topic as the speaker thought they would be. [3].

While a fear of public speaking is one of the most common phobias, it is easy to underestimate the anxiety that many of students feel when asked to present and speak in front of their peers. It can be hard for teachers to put themselves in students' shoes when it comes to fear of presenting and public speaking, as they are themselves used to do it all day.

The reasons for students' being so afraid of public speaking may be different: the majority are afraid of making an embarrassing mistake; others of forgetting

what to say; some fear that nobody cares about what they are saying; while others feel uncomfortable with being the centre of attention.

The aforementioned fears are likely amplified by the fact that these students are speaking in their non-native language, and might not have the skills required to gracefully correct a mistake. Over the years, foreign language teachers have seen lots of sweaty brows, shaking hands, and unsteady voices. They often observe every single one of these fears come true on multiple occasions. Sometimes a mispronunciation results in unintended hilarity, or a presentation finishes and is met with disinterested, blank stares.

Most students inherently know why it is important for them to practice public speaking. The majority of students tell early on that they are studying a foreign language in order to improve their job prospects, attend university, build a career in a foreign country or with a multinational company. Teachers are responsible for giving them the tools to work their public speaking muscle, and help them to build up confidence speaking a foreign language that they will take with them long after their courses have finished.

Considering the research outcomes **aimed at** distinguishing the basic tools for public speaking assurance at foreign language classes, the findings appear to be the following:

The most common thing that to improve the students' confidence is having *sufficient time to practice*. They want to rehearse, ensuring that they do not stumble over any pronunciations, forget any information, or misunderstand the required language. Sufficient practice time also means you can give them feedback or correct any obvious errors. This is very helpful for them – but only up to a point. Just as teachers, we know that no lesson is perfect and no lesson is going to go exactly as planned, we need to ensure that our students understand this about presentations. Assigning a presentation at least one day in advance can help calm students, as they are able to spend as much time outside of class as they personally feel is necessary to practice.

Ample and specific feedback is another important tool that we can use as teachers to help students gain confidence when public speaking. If students feel as though they have something to gain from giving the presentation, and they can then apply that information to their next presentation, they may experience the same fear – though feel more able to face it. Using a rubric so they can see specific areas to improve is useful. Teacher comments are also beneficial – the more specific, the better. Combined with frequent presentations and opportunities for public speaking, both formal and informal, students will be able to build on previous feedback and increase their confidence each time they speak.

Finally, the factor that is believed by most teachers to be the most important but least obvious to students, is having a *classroom atmosphere and culture that is accepting, supportive, and respectful*. Teachers need to set the tone and the expectation that any display of disrespect during another student's presentation will not be tolerated. This includes ensuring attention is on the speaker and there is no cell phone use, side conversation, or other distraction taking place. Teaching and reminding students of active listening skills, including asking thoughtful questions at the end of a presentation, is important in this context. Oftentimes

students have chosen a topic they are passionate about, or have spent a great deal of time and effort researching, and half-hearted applause and no follow-up questions from peers can be very discouraging. Lastly, it is important to frequently emphasize that everyone in that room is there to learn, and while some may speak more naturally or confidently than others, everybody makes mistakes.

On the grounds of the above research findings the following **conclusions** can be made:

Public speaking and presenting is like ripping off a band-aid – it can be painful and unpleasant, but it has to be done. By keeping in mind both the specific anxieties that students are experiencing and the strategies that can be used to quell these anxieties, we as teachers can help students feel more comfortable speaking in front of their peers. When students see presentations as an opportunity to showcase their hard work and show off their knowledge and passions, rather than as a painful but necessary hurdle to overcome, everybody wins.

List of references:

1. A Learning Guide for Public Speaking. *Cornerstone* : website. URL: <https://www.cornerstoneondemand.com/learning-guide-public-speaking> (date of reference: 27.03.2019)
2. Coaching in Public Speaking in English. *Stephenson Coaching* : website. URL: <http://www.stephensoncoaching.com/en/trainingcoaching-in-public-speaking-in-english/> (date of reference: 27.03.2019)
3. Glossophobia. *Wikipedia, the free encyclopedia* : website. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Glossophobia> (date of reference: 27.03.2019)

WOMEN'S PROSE AS A LITERARY COMPONENT

**junior researcher Shmeleva R.¹,
PhD in Philological sciences, associate professor Horbonos O.²**
*Academy of the State Penitentiary Service of Ukraine¹
Kherson State University²
Ukraine*

In modern conditions of the development of world fiction, the female prose has also become widespread. As known, the ancient Greek poet Sapho became the first female writer. Yet the spreading of this literature is associated with the chronological limits of the XVII-XVIII centuries – and it is not accidental. A woman for a long time was formed entirely under a certain canon, and in order to do something other than gender obligations, one had to have courage and a strong desire. This phenomenon was realized in a period when women's attempts to enter social structures have become massive.

The purpose of this article is to generalize the features of women's prose and its genesis. The emergence of women's works has become particularly intense in

the French literature of the nineteenth century in the process of writing an autobiographical novel. This tendency appeared at the end of the nineteenth century, when women writers, among whom the first was J. Sand, began to earn a living by writing fiction that was printed. These figures achieved recognition in the male literary environment.

The book of S. de Beauvoir, a French writer, philosopher, and ideologue of feminism, "Druha Stat", became the most striking turning point in the history of the "second wave" of feminism [6, p.79], where, from her point of view, true femininity is associated with the concept of "Transcendence": "Only in activity a woman finds transcendence. If she correlates her activities with achievement of her goals, seeking money and rights, she finds herself and feels a sense of responsibility" [5, p.759]. Famous was the writer's and researcher's phrase: "Women are not born women, they become women" [6, p.84].

It is an autobiographical work that reflects a certain stage in the development of society through the individuality of the creative personality of the female writer [3, p.145]. Characteristic for this kind of novel is the image of personal events from the author's life. By definition of the literary encyclopedia, "autobiography" is a literary and documentary genre, the main character of whose works is considered the author himself [1, p.21]. Consequently, an autobiographical work written by a woman demonstrates not only her creative personality, but also her perception of the world, her values as a representative of women in society.

Modern women's prose has been actively declared in the late 1960s of the twentieth century [7, p.5-17]. Women began to write about their lives, about society, to conduct active social and literary activities. The isolation of "female prose" in the context of modern literature is explained by several directions: the author is a woman, the main heroine is a woman, the problem is one way or another connected with the feminine fate. It is also important to look at the environment from a feminine point of view, taking into account the characteristics of female psychology.

Thus, the woman acted as the main active person, and not only the leader of the author's idea. The main theme of women's prose covers the problems of the family, the contrast of childhood and adult life, the search for lost happiness, the meaning of life, the connection of personality and society, the problem of a "little man". According to M. Bakhtin, this is "the only yet unprepared genre that is still developing" [4, p. 243].

So what is "female prose"? What do women writers write about? About love, about their destiny. Like any woman in any corner of the world about different love, about the love that they were lucky to meet, or, conversely, who walked by, but left the trace in their heart. It's always a literary feeling. Consequently, women's prose is a genre in which a woman, according to the Ukrainian writer O. Zabuzhko, "has a directly "from herself" to articulate her experience" [8, p.429].

This prose is distinguished by maximum openness, confession, emotionality, vulnerability and, at the same time, merciless irony, often bordered by satire and sarcasm, aimed, first of all, at men. However, the male image created by women, gives not less information about women themselves [2, p.89].

References:

1. Kovaliv, Yu. I. (2007), *Literary Encyclopedia*, Academia, K., T.2, 624 p.
2. Kharchuk, R. B. (2011), "Contemporary Ukrainian Prose", *Postmodern period: teach. manual, 2nd form. stereotype*, Academy, K., 248 p.
3. Cherkashina, T. Yu. (2009), *Narrative dimensions of artistic and autobiographical prose: monograph*, SPD VR Resnikov, L., 200 p.
4. Bakhtin, M. M. (2003), "Epos and the novel", *On the methodology of research of the novel*, Azbuka, St. Petersburg, 304 p.
5. Beauvoir, S. de. (1997), *Second sex*, SPb: Progress, M., In 2 t., 832 p.
6. Pasharyan, N.T. and Sokolova, E. (2010), *Gender issues in contemporary literature: collection of scientific works*, Center of humanities. science-inform. research, M., 216 p.
7. Rytukenen, M. (2002), "Gender and literature: the problem of "women's writing" and "women's reading"", *Philologic sciences*, No. 3, p. 5-17.
8. Zabuzhko, O. (2003), *In the Ukrainian culture there was no room for comprehension of the existential experience of a woman*, *Mirror of the week*, No. 4, pp. 429.

ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ТРИЛОГІЇ В. ГОЛДІНГА «НА КРАЙ СВІТУ»

Ящук Юлія Петрівна

*Теребовлянський коледж культури і мистецтв
Україна*

Дослідники по-різному визначають жанр творів Голдінга: "притча", "парабола", "філософсько-алегоричний роман" і т. д. Сам письменник, не заперечуючи притчевого характеру своєї прози, якому він присвятив навіть спеціальну лекцію, читану американським студентам в 1962 р [3, с.85-87], разом з тим говорив про свою прихильність до міфотворчості, міфу, сприйнятим як "ключ до існування, що відкриває кінцевий сенс буття і вбирає в себе життєвий досвід цілком і без залишку" [2, с. 25]. Прозу Голдінга, з певними застереженнями, дійсно можна вважати породженням сучасної міфологічної (точніше: неоміфологічної) свідомості. Чи не кожен його твір тяжіє до міфологічного простору, являє собою спробу оголити фундаментальні основи буття і людської природи, виявити в навколишньому житті її сутнісні, корінні, стійкі риси. Однак установка на міфологічну універсальність не заважає прозі Голдінга залишатися сучасною: "міфи" письменника не нав'язують дійсності занадто жорстких схем, але спираються на досвід, на аналіз, вбирають у себе реальність, культуру, історію, виростають з хвилювань і трагедій нашого часу.

Написавши «Ритуали далекого плавання», Голдінг створив абсолютно новий літературний жанр. Починаючи з моменту, коли читач бачить елегантну обкладинку, і закінчуючи останньою пропозицією роману, майстерність і глибина одного з найбільш провокаційних сучасних

англійських авторів стають очевидними. Про «ритуали далекого плавання» писали як про «найзначніший роман, опублікований у 1980 році, який слід прочитати кожному, хто цікавиться сучасною прозою» [4, с. 441-443].

Можливо, Голдінг був знайомий з дослідженням французького ученого-фольклориста Арнольда ван Гіннепа "Rites of Passage" (1909), або ж чув про книгу з подібною назвою, враховуючи інтерес письменника до проблеми людини та її нерозривного зв'язку з природою та суспільством. Структура усіх трьох романів, обраний письменником кут зору на проблему соціально обумовленої поведінки людини, підхід до здійснюваних у суспільстві ритуалів багато в чому ріднить трилогію англійського прозаїка із згаданим антропологічним дослідженням.

Так, Голдінг не тільки вибудовує оповідь морських романів навколо трьох основних ритуалів (хрещення, одруження, поховання), а й своєрідно реалізує план Арнольда ван Гіннепа, виокремлюючи у кожному ритуалі три основні фази (розлука, зміна, об'єднання). Про подібний «дубляж», зокрема, говорить англійський літературознавець Д. Кромптон, вказуючи на те, як саме Голдінг обіграє ці фази в першому романі трилогії. На думку дослідника, обидва центральних персонажі оповідання – Коллі і Телбот – проходять три основних стадії, виділених ван Гіннепом. І пастор, і аристократ, будучи приблизно одного віку, перебуваючи в обмежених фінансових обставинах, у пошуках «кращого життя» на іншому кінці світу, залишають батьківщину, розлучаючись з єдиними близькими їм людьми. Обидва зазнають змін, «вступаючи в боротьбу з корабельним життям: спочатку борючись з морською хворобою, а потім, прагнучи знайти своє місце в умовах нової для них суспільної піраміди», вибудованої на палубі корабля [4, с. 444-445].

Два наратори належать до різних класів, читач бачить в їхніх розповідях різницю власне літературного, а також соціального характеру. Жоден з оповідачів не може претендувати на об'єктивність, вони обидва – "криві дзеркала". Однак те, "що жоден з них не може висловити в тексті, Голдінг може висловити в підтексті"? Автор, невиражений безпосередньо в тексті, дає розповідям підтекст, який стає глибшим з кожним поворотом подій, робить те, що не здатний зробити жоден з нараторів: їхні розповіді розкривають один одного на метафоричному рівні, в той час як кожен з них окремо читається тільки на буквальному рівні. Крім того, «в середині наративу присутня п'єса». Розповідь Едмунда і трагедія Коллі (нاراتив і драма) об'єднуються, і в романі бачиться спроба переробити драму в епічну розповідь, тим самим розширивши її межі. Хроніка може констатувати події, трагедія може драматизувати, а роман може і те, і інше [3, с. 89-91].

У романах морської трилогії, як ні в якому іншому творі Голдінга, втілюється його особистий життєвий досвід, його надії, ілюзії і розчарування. Все це знайшло відображення насамперед в особистості головного персонажа трилогії – Едмунда Телбота, образ якого який за рахунок численних розгорнутих рефлексій, включених у текст романної розповіді, набуває філософського значення. У передмові, написаній Голдінгом в 1991 році для єдиного видання романів під загальною назвою «На край світу: морська трилогія», Голдінг висловлювався щодо вражаючого оптимізму, носієм якого

в романах трилогії став саме Едмунд Телбот: «... Згоден читач з цим чи ні, але мається на увазі, що всі три книги належать перу Едмунда Телбота, розумній, але дуже оптимістичній молодій людині. Мене ж традиційно сприймають як песиміста – діагноз, з яким я, між іншим, абсолютно не згоден. Можливо, що саме мій оптимізм прорвався крізь написане, так що Едмунд Телбот або, можливо, я сам, виявив, що я, або він, або ми все менше хочемо зображувати життя, як якесь безнадійне підприємство перед обличчям нескінченності, і трагічних обставин. Нехай же Едмунд Фіц Генрі Телбот досягне того ступеню щастя, якого буде достойний» [1, с. 5-8].

Два перші романи трилогії, написані з різницею в рік, що вирости з єдиного задуму, тим не менше, демонструють, на перший погляд, два полярно протилежних погляди на життя: один проголошує загибель, інший – життя. Темні фарби першого твору знаходяться в різкому контрасті з блакитними тонами другого.

Однак така відмінність при уважному розгляді обертається вражаючою схожістю. Незважаючи на розпач і найглибшу душевну тугу героїв «зримої темряви», оптимізм та віру в благополучний фінал героїв морської трилогії, в обох книгах йшлося про безперервну внутрішню боротьбу людини з самим собою і про його ставлення до життя і смерті. При цьому «Зрима тьма» стверджувала смерть, життя воскресне, а морська трилогія описувала життя, що породжує смерть.

Таким чином, у творчості Голдінга морський цикл став явищем воістину унікальним, і мова, з повною на те підставою, могла йти не тільки про появу «нового літературного жанру» [5, с.9].

Список використаних джерел:

1. Чамеев А. А. Уильям Голдинг — сочинитель притч / А.А. Чамеев // Голдинг У. Бог скорпион. –СПб. : Азбука, 2001. – С. 5-8.
2. Crompton D. A view from the spire: William Golding's Later Works / Don Crompton. – Oxford : Blackwell, 1985. – vi + 199 p.
3. Golding W. Fable / William Golding // Golding W. The Hot Gates and other occasional pieces. London, 1965. – P. 85-91.
4. Modern British Literature. Vol. I. A - G. Second Edition. – Detroit : St.JamesPress, 2000. – P. 441-445.
5. The Meaning of ItAll // Booksand Bookmen. – London, 1959. – Vol. V. – P. 9-10.

ЛУНА ПОСТРІЛІВ ЖУЛЬЄНА СОРЕЛЯ. (ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ РОМАНУ Ф.СТЕНДАЛЯ «ЧЕРВОНЕ І ЧОРНЕ»)

викладач зарубіжної літератури Копчак Ірина Василівна
*Теребовлянський коледж культури і мистецтв
Україна*

Ф.Стендаль відкриває галерею великих французьких романістів - реалістів. У його творах раніше, ніж у творчості інших письменників сформувались риси нового стилю.

Він сміливо проклав шляхи в мистецтві та розпочав той процес вивчення суспільства засобами літератури, який продовжували О.Бальзак, Г.Флобер, Л.Толстой та ін. Письменник зумів глибоко проникнути в суперечності Франції 10 - 40 років XIX ст. і водночас зробити крок у майбутнє, створивши новий тип психологічної прози, витонченої, вираженої й іронічної. Сучасники не оцінили її, але нащадки від 80-х років минулого століття і донині віддають їй належне.

Таким чином, випередивши свій час, Стендаль зв'язує XIX ст. зі XX ст. - добою пильного інтересу до людських почуттів.

Світогляд письменника сформувався під впливом ідей Просвітництва, які є своєрідним стрижнем його поглядів на життя та людину. Основоположною для нього була дуже поширена у XVIII ст. ідея «природної доброти людини». Прихильники таких ідей вважали, що суспільство псує людину, змушуючи її дотримуватись суспільних умовностей. Тільки «благородні дикуни», тобто ті, які живуть за законами природи, можуть бути взірцем моральності і доброчесності. Ф.Стендаль, уважно вивчивши усіх філософів доби Просвітництва, добре опанував цю ідею.

Зазначені принципи надають повної єдності суперечливим поглядам письменника з різних приводів. Хоч які б думки він висловлював протягом усього життя, ключовим для нього завжди залишались три поняття: свобода, енергія, щастя.

Під свободою Ф.Стендаль розумів, насамперед, наявність умов, за яких людина може необмежено розкривати власне «я». З цього погляду нормальним буде такий порядок речей, чи ведучи мову про політику, такий уряд, який не заважає, не стримує тієї життєвої енергії, котра робить нас не схожими на інших. Безперечно, гармонія між зовнішнім світом, який нав'язує індивідам правила поведінки та внутрішніми пориваннями людей і є щастя.

Звичайно, то тільки утопія, мрія, і письменник добре усвідомлював, що так не буває. Але все - таки прагнув до того щастя і шукав його, хоча нічого, крім розчарування, це не принесило.

Із цих позицій дуже легко пояснити негативне ставлення Ф.Стендаля до Реставрації. Повернення після 1815 р. династії Бурбонів означало відродження жорстокої системи станових забобонів, які, мов кайдани, сковували енергію «природної людини».

У Ф.Стендаля складалось враження, що навколо нього лише слухняні раби, «що життя схоже на єгипетську мумію, сповиту у якийсь покрив, для усіх однаково незмінний». Тоді ж він сказав, що найкращих членів французького суспільства можна було побачити лише у в'язниці.

І, нарешті, треба сказати про «наполеонівське питання». Ф.Стендаль повертався до постаті Наполеона все життя. Спочатку він вважав його генієм, символом людської енергії, визволителем світу. Саме таким чином письменник описує Наполеона в «Пармському монастирі». Коли Наполеон став імператором, Ф.Стендаль почав звинувачувати його у зраді ідеалів свободи задля влади. Упродовж Реставрації і у 70-х роках ставлення письменника до Наполеона ще раз змінюється. Тепер він знову захоплюється цим великим полководцем і політичним діячем, але швидше за принципом контрасту на тлі нудної повсякденної реальності. Це людина, яка зуміла зрушити цілий світ, має в очах письменника риси справжнього героя. Отже, реалізм Стендаля - явище складне і оригінальне. Просвітницькі, романтичні теми і образи наявні в його творах поруч із новаторськими відкриттями, які визначили шляхи художньої літератури не тільки XIX, а й XX ст.

У романі "Червоне і чорне" Ф.Стендаль використав кримінальну справу, про яку прочитав в газеті. До речі, «запозичення сюжетів» - характерна риса творчої манери письменника: романи «Арманс», «Пармський монастир» побудовані на «чужому» матеріалі. Причому цього слід шукати не в тому, що романістів бракувало уяви, а в його прискіпливій цікавості до внутрішніх стимулів людських вчинків, у прагненні розглядати їх у тісному зв'язку з конкретно - історичним часом.

Кращі книги - це ті, які захоплюють читача, що відкрив їх на будь - якій сторінці. Вони написані ніби на одному диханні, їх відрізняє яскрава письменницька індивідуальність.

Роман "Червоне і чорне" - саме така книга, її задум виник у Стендаля в одну з осінніх ночей 1829р. Письменник повертався з салону чарівної пані Паста, знаменитої італійської співачки, дуже пригніченим: програвши в карти 40 франків, він не міг віддати борг. Легко уявити собі в якому відчаї був Стендаль, людина горда і незалежна, якщо в ті часи не було нічого принизливішого репутації бідняка.

Стендаль думає про те, що нічого не досяг до сорока шести років. Виникає думка про самогубство, про епітафію на могилі. Він хоче, щоб на мармуровій плиті у формі гральної карти було написано: «Арріго Бейль, міланець. Жив, писав, любив».

В кінці позаминулого року газети сповіщали про його земляка Антуана Берте, домашнього вчителя сім'ї провінційного дворянина, який закохався в господиню, а тоді через почуття ревності спробував застрелити її, і, врешті - решт був страчений 23 лютого 1828 р. Стендаль згадує цю історію, і йому відкривається те, що раніше вислизало. Він починає передумувати все життя Берте. Його власне життя відходить на другий план. А незабаром виникає і назва нової книги "Жульєн".

Через декілька годин Ф.Стендаль сидить в кафе «Руан» і думає про першу фразу роману. Але йому заважає відчуття, що він перебуває в колі ворогів.

Тоді він приймає рішення залишити Париж і розпочати роботу над романом. Стендаль переїжджає в Марсель. Сюди колись перемістився цілий світ; тут він пережив радість кохання до трагічної актриси Мелані Вільбер. В романі вона з'являється під іменем пані де Реналь. Тоді йому було 22 роки.

Ф.Стендаль писав швидко і працював протягом 8 - 10 годин щоденно. Жульєну Сорелю, чий голос він чув так само ясно і чітко, як свій власний, цьому гувернеру з тонкими, майже жіночими рисами обличчя, Стендаль щиро віддавав свій розум і досвід душі, свою ненависть до вельмож, своє уявлення про честь та щастя. Разом з юним Жульєном сорокарічний письменник знову жив в уявному світі прагнень та захоплень.

Стендаль зрадив, коли відчув, що художньо переосмислюючи реальний факт життя, він зміг виразити те, що хотів: справжній герой провінційної Франції - і в житті, і в літературі – це Жульєн Сорель, молода людина, готова піти на важкі випробування, щоб прокласти собі дорогу у вищі кола суспільства.

Честолюбство – воно у Жульєна непомірне. Кохання для нього – це засіб самоствердження. «До зброї!» - закликає героя внутрішній голос.

Спочатку Жульєн Сорель вибирає кар'єру священника. Він впевнений, що це звання відкриє йому дорогу до всього. Крім того, тепер священник в 40 років отримує більше, ніж генерали Наполеона, його кумира, його духовного батька. Але ставши гувернером, він дуже скоро зрозумів, що у Франції 1828 р. не можна вибратися з низів без допомоги титулованої дами. Так юнак закохується в пані де Реналь. Спочатку він ставиться до цієї вродливої жінки з презирством але, побачивши, що подобається їй, вирішує закохати її в себе і використати для просування вгору. Бажаний триумф приходить несподівано: коли під впливом свого темпераменту Жульєн забуває роль і починає палати щирою пристрастю, жінка відповідає йому взаємністю. Поки що "природа" бере верх над «цивілізацією». Проте юнак відкриває чимало «корисного» для майбутніх перемог, зокрема навчається краще розуміти людей, що його оточують. Жульєн одразу зміг побачити суспільство таким, яким воно було в той час: «на перший план виступали надзвичайно заплутані інтриги», в яких потім Жульєн почувався як риба у воді.

Далі герой потрапляє до Безансонської семінарії, і знову ми бачимо його амбіції: він вважає, що серед цих обмежених і нерозвинених семінаристів йому легко стати першим учнем. «У Наполеона я був би сержантом, а серед цих майбутніх попів я буду старшим вікарієм», - каже Жульєн. Він не розуміє, що бути надто розумним у їхніх очах - гріх гордині, і даремно він силується бути таким, як вони. Все одно після багатьох місяців завзятої роботи над собою він ще мав вигляд розумної людини.

Хто знає, можливо завдяки юному честолюбцю Стендаль і сам звільнився від відчуття презирства до себе як до бідняка. Йому хотілось «виписатись, перенести в книгу думки, які постійно тіснились в голові». Вони заважали йому жити, примушували змінювати літературні псевдоніми, переїжджати з міста в місто, приховувати свої почуття і наміри. Затамовуючи подих, Стендаль вдвляється в душу героя. Йому було важливо точно передати почуття, все побачити.

Фантазія Стендаля не пішла далі реальних подій, які трапилися в житті його страченого земляка. Він залишив рукопис під заголовком "Жульєн" і повернувся в Париж. Наближався 1830 р. Зими, як правило, він проводив в Італії. Тому, коли напередодні різдвяних свят Стендаль з'явився у великій квадратній залі пані де Трасі, більшість була здивована. Але і сам письменник не зміг пояснити, чому він вирішив залишитись в Парижі. Так, напевно, хотіла сама доля. Адже книги «Червоне і чорне» ще нема. Вона ще не написана.

В паризьких салонах знову заговорили про Стендаля: «Бейль - це оригінально, але не надовго»; «До пана Бейля треба звикнути...»

Стендаль зневажав салони з їхніми правилами хороших манер. Тут процвітало марнославство: обов'язково треба бути багатим, мати успіх у жінок, бажати задоволення і слави. Доля Наполеона нічого не навчила французів. Салони – для них вище за все.

Одного разу, уразливий відношенням до нього як до чужака, Стендаль почав рвати свої рукописи і помітив роман "Жульєн". Несподівано вся кімната здалась йому, ніби охоплена полум'ям. Він не одразу зрозумів, що це був відблиск ранку. Червона заграва і чорна стихія нагадали небосхили Італії. Ще мить - і слово «Жульєн» набуло червоного відтінку, а слово «Сорель» - чорного. Він вирішив назвати роман «Червоне і чорне». Як завжди, нова думка, нова ідея повертали йому, здавалося б, уже назавжди втрачене задоволення від життя і віру в його суть.

Стендаль повертається до початкової редакції роману, переробляє рукопис, вставляє в нього нові сторінки.

Нова назва роману миттєво змінила завдання, які ставив перед собою письменник. Вона вимагала від нього розробки ще однієї сюжетної лінії, створення образу другої героїні (Матильди де Ла Моль, однієї з перших красунь в Парижі).

В Париж Жульєн Сорель прибув восени 1829 р. Це був час, коли слова Наполеона вже перестали бути дороговказом для тих, хто вибрав кар'єру буржуа.

Тоді, в Мілані, Стендаль не міг подумати, що він перенесе події в залу пана де Ла Моля і приведе сюди юного честолюбця, щоб той через деякий час вийшов з цієї зали вже в масці процвітаючого денді, що володів мистецтвом жити в колі людей, які добре знають, що вони можуть, чого хочуть і навіщо прийшли в цей світ. «Жульєн - це енергія і воля, це повна влада над тілом, своїми почуттями. Це розрахунок».

Письменник чудово розумів, що уявлення Сореля про щастя, успіхи в житті - помилкові. Куди вони зможуть завести героя? Адже обман і облуда знають лише один шлях - обману і облуди. А він веде до смерті.

З таким фіналом роману Стендаль не міг погодитися. Його улюблений Жульєн має закінчити життя так, як закінчив його Антуан Берте? Це неймовірно. Одна справа – смерть Берте, і зовсім інша – смерть його героя.

Збентежений цією обставиною, Стендаль вимушений призупинити роботу над книгою. Але іншого, крім смерті Жульєна, закінчення роману письменник не знаходив. Як завжди, у хвилини душевної кризи, він знову вирішив змінити

місце проживання. Стендаль поїхав до рідного Гренобля, міста, де пройшло його дитинство. Передреволюційні події в Парижі, куди в квітні повертається Стендаль, змусили його не зраджувати правду, не зраджувати самого себе. Сорель повинен бути покараний за свій життєвий вибір, за те, що будь - яку поразку в своєму житті розцінював як «втрату власного обличчя». Це вже вершина світського марнославства.

Смерть Сорелю!

Коли Стендаль написав найкращі за напругою і динамізмом сторінки - спроба вбивства пані де Реналь, - його ніщо вже не могло збити з толку. І щоби закріпитись в своєму рішенні, він в епіграфі до нового розділу, ніби попереджує читача: «Не думайте, я не виявляю малодушності: я відімстив за себе. Я заслуговую на смерть, ось я, беріть мене. Моліться за мою душу».

В квітні 1830 р. Жюльєн Сорель був страчений. Роман закінчений.

Отже, Жюльєн Сорель, з одного боку, - типовий сучасний француз, який розучився бути самим собою, а з другого - людина з колосальною внутрішньою енергією, для якої усілякі соціальні правила завжди будуть надто вузькими. За таких умов душа Сореля, яка стала ареною боротьби між «природою» і «цивілізацією», є одночасно і дзеркалом свого часу. На думку Стендалю, такі постаті як його герой належать не тільки попередній добі Просвітництва, а, швидше, майбутньому, бо своєю смертю рухають історію.

Стендаль зображує суспільство, для якого цінністю ставали гроші, і зіткнення цих сил було неминучим, як і загибель героїв.

Навіть в самій назві роману наявне протистояння двох сил: червоне - це не тільки нездійснені мрії Жюльєна про вільні подвиги, славу, але й горда полум'яна душа героя, вогонь його енергії, його благородна кров бідняка, яку пролили багатії; чорне - це не тільки морок Реставрації, езуїти, одяг Жюльєна - семінариста, це й лицемірство, яке юнак хотів зробити своєю другою натурою.

Жюльєн міг би добитися помилування, але він не хоче схилити своєї голови перед нікчемним бароном Вально, головою суду присяжних. Так, разом з талановитим плебеєм, що повірив Наполеону, будуть поховані і його ілюзії. Жюльєн Сорель не «житель» на цьому світі, в світі торговців і «шарлатанів» - він ще надто для нього романтичний. Останні хвили від бурі Великої французької революції розбиваються до суспільства буржуа. Такий зміст трагічного фіналу роману «Червоне і чорне».

Ф.Стендаль виїхав в Трієст. Але і там, в Трієсті, він чув луна пострілів Жюльєна Сореля, пострілів, які символізують виклик долі, виклик натур романтичних. Жюльєн Сорель - це вщент розбита мрія про славу, яка побудована за правилами правлячого суспільства, на лицемірстві та наполеонівській гордині.

Список використаних джерел:

1. Пронкевич О. В. Зарубіжна література . К.: Пед. Преса . - 1997.
2. Прокаєв Ф . І . Зарубіжна література . К .: Вища школа - 1987.
3. Тураєва С. В. Зарубежная литература . М. :Просвещ ., - 1984.
4. Венгеров А. М. Зарубіжна література (огляди і портрети) . К.: Вища школа . - 1974 .

5. Стендаль Ф. Красное и черное . Симферополь,- 1994.
6. Рус . язык и литература в средних уч. заведениях // апрель 1989. - № 4.

ОСОБЛИВОСТІ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Гаврилук Анастасія Віталіївна

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Самохвал О.О.
*Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
Україна*

Вступ. Цілеспрямоване розгортання процесу інтернаціоналізації вищої освіти у світі триває вже понад чверть століття. За цей час суттєво змінилося розуміння його цілей, пріоритетів, механізмів та інструментів здійснення, практичних наслідків і очікуваних результатів. В останні роки інтернаціоналізації вищої освіти на світовому рівні все більше сприймається як своєрідний «локомотив» розвитку не лише освіти, а і усього суспільства, як ефективний інструмент примноження їх лідерського потенціалу. Інтернаціоналізація є необхідним чинником:

- інтеграції освітніх систем до світового і європейського простору вищої освіти і наукових досліджень;
- налагодження інтеркультурної комунікації, розвитку партнерських стосунків між державами, а також і між суб'єктами (інституційними та індивідуальними) освітньої і наукової діяльності;
- підвищення якості освіти і наукових досліджень [2, с. 142].

Починаючи з 2000 року інтернаціоналізація вищої освіти стала ключовим питанням у європейському порядку денному.

В Україні цей процес розпочався із суттєвим запізненням і досі, незважаючи на певну активізацію в останні декілька років, здійснюється за відсутності національної і комплексної стратегій на інституційному рівні. У вітчизняному освітньому просторі, навіть серед стейкхолдерів освіти, ще не сформувалось релевантне вимогам часу розуміння імперативної значущості цього процесу, його багатовимірною змісту і принципів реалізації та інтенсифікації.

Проте відповідно до проекту Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, одним з основних напрямів модернізації є інтеграція у світовий освітній і науковий простір, метою реалізації якої є «реальне входження національної системи вищої освіти шляхом її інтернаціоналізації» [1].

Відповідно до цього було розроблено та впроваджено комплекс програм та засобів зі створення цілісної системи міжнародних зв'язків у галузі освіти, створення можливостей для мобільності студентів: виїзд окремих студентів для навчання за кордон, впровадження змін у навчальні плани і програми як

у заклади вищої освіти (далі ЗВО) в цілому, так і окремі факультети, створення вітчизняними закладами освіти закордонних філій, які працюють за планами і програмами базового закладу та повністю дотримуються його вимог щодо якості освітніх послуг, навчально-методичного забезпечення, бібліотечного та інформаційного супроводу. Ця тенденція свідчить про позитивні зрушення в процесі інтернаціоналізації української освіти.

Постановка проблеми. Одним із чинників інтенсифікації процесу інтернаціоналізації української освіти є необхідність вільного володіння принаймні однією іноземною мовою, що й призводить до виникнення у світовій освітній практиці такого явища, як білінгвальна освіта.

Білінгвальна освіта (bilingual education) – освіта, в процесі якої використовуються дві мови – рідна (перша) та друга (іноземна) [5].

Форми використання двох мов (вербальна, письмова, візуальна, аудіо та інші), а також види дидактичних матеріалів та їхня мова не регламентується, але їхній рівень має відповідати середній мовній компетенції референтної групи. Білінгвальне навчання – це різноманіття моделей та програм, об'єднаних єдиним принципом: в якості засобу навчання вживаються дві мови [4, с. 38].

Варто зазначити, що загальні теоретичні основи білінгвізму як засобу загальної якісної підготовки фахівців вивчались Є. Верещагіним, М. Михайловим, В. Маккеєм, М. Певзнером, І. Турманом, А. Ширіним, Л. Блумфілдом, У. Вайнрайхом, В. Бондалетовим, І. Мусінім, М. Імедадзе, В. Сафоновим, Ю. Сорокіним та іншими закордонними науковцями.

В Україні педагогічні дослідження білінгвальної освіти з'явилися нещодавно і пов'язані з працями А. Гусак, А. Ковальчук, Ф. Моїсєєва.

Однак, варто зауважити, що незважаючи на наявність певних результатів у розробці проблеми білінгвізму різними науковими школами вітчизняної та зарубіжної педагогіки, цілісної концепції білінгвальної освіти на цей час не сформовано, а визначено лише певні аспекти цієї проблеми [3, с. 109].

Виклад основного матеріалу. Перевагою білінгвальної освіти на думку вчених вважається крок в напрямку до освіти на кількох мовах (мультикультурна освіта). Недоліки пов'язані з недосконалістю системи підготовки білінгвальних педагогів та відсутністю відповідних навчальних посібників.

Статус білінгвального навчання у системі вищої освіти в Україні нині займає проміжне положення – між неприйняттям (із різних причин – від недостатнього розуміння його цілей до відсутності віри у його успішність) та бездумним впровадженням без належного методичного забезпечення та коректного цілепокладання. Насправді ж, при достатньо обміркованому підході та міцному теоретичному фундаменті білінгвальне навчання може стати могутнім інструментом у підготовці фахівців із різних дисциплін – фахівців із високорозвиненими професійними компетенціями, які демонструють конкурентоспроможність не лише в Україні, а й у світі.

На сьогоднішній день, згідно досліджень Всесвітньої туристичної організації, саме індустрію гостинності вважають найперспективнішим бізнесом ХХІ століття, завдяки динамічності і прибутковості [6].

Тому, формування інклюзивної компетентності розглядається як невід'ємний компонент підготовки фахівців сфери гостинності та є

обов'язковим елементом неперервної професійної освіти. Міжособистісне професійне спілкування, будучи інструментом професійної діяльності фахівців індустрії гостинності, спрямовується на виконання проектувальної, конструктивної, комунікативної та організаторської функцій. Процес надання послуг в індустрії гостинності – це особливий вид діяльності, для якого характерною є партнерська взаємодія виробника і споживача. Достатній рівень володіння іноземною мовою співробітниками компанії сфери послуг справляє приємне враження на закордонних клієнтів, позитивно впливає на продуктивність роботи.

У ході професійної підготовки майбутніх фахівців сфери гостинності зростає важливість вивчення іноземної мови, більше того, пріоритетною виступає потреба володіння кількома іноземними мовами, як засобом міжнародного та міжнаціонального спілкування [7].

З огляду на це, більшість українських ЗВО включають до навчальних програм вивчення більше ніж одну іноземну мову, що сприяє формуванню та розвитку професійних компетенцій майбутніх фахівців сфери гостинності та розширенню їх світогляду.

Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні та ефективність її модернізації задля відповідності стандартам європейського освітнього простору, в якому вивчення майбутніми фахівцями, зокрема сери гостинності, принаймні двох іноземних мов є не лише нормою навчальних планів, але й вимогою глобального ринку праці, чітко прослідковується в аналізі навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з 2015 по 2021 навчальні роки.

Так, дослідивши динаміку змін кількості годин, що виділяються на вивчення іноземних мов, а також термінів білінгвальної іншомовної підготовки майбутніх фахівців сфери гостинності у ВТЕІ КНТЕУ за останні 10 років, ми можемо констатувати значне збільшення академічного іншомовного навантаження на студентів 2018-2021 років підготовки, не зважаючи на уцілювання часових рамок. (рис. 1), (рис.2).

З рисунку 1 бачимо, що дисципліна «Іноземна мова за проф. спрямуванням» у здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» денної форми навчання з терміном підготовки 2015-2019 н.р. складає в сумі 192 години впродовж 3 курсів (6 семестрів), на IV році навчання передбачено вивчення дисципліни «Друга іноземна мова» у кількості 124 години (рис. 2).

На відміну від здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» денної форми навчання з терміном підготовки 2018-2021 н.р., в яких вивчення даної дисципліни складає 392 години (рис. 1), при чому на 4 та 5 семестрах навчання (кін. II – поч. III року навчання) передбачено вивчення дисципліни «Друга іноземна мова» у кількості 196 годин (рис. 2), а 6 семестр навчання (кін. III року навчання) передбачає вивчення дисципліни «Іноземна мова спеціальності» у кількості 112 годин. На IV році навчання вивчення іноземної мови не передбачено.

Отже, з наведених даних можна стверджувати, що значне збільшення кількості годин на вивчення дисципліни «Іноземна мова за проф. спрямуванням» на 200 годин, а вивчення дисципліни «Друга іноземна мова» на 72 години. Це підтверджує інтенсифікацію процесу інтернаціоналізації української освіти до європейського наукового та освітнього простору.

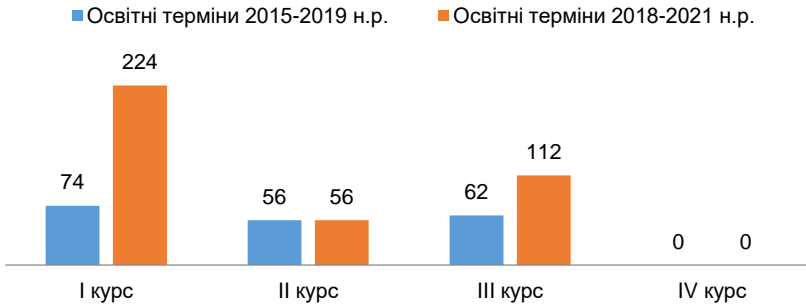

Рис. 1. Вивчення дисципліни «Іноземна мова за проф. спрямуванням» майбутніми фахівцями сфери гостинності
Дані сформовано автором на основі [8]

Рис. 2. Вивчення дисципліни «Друга іноземна мова» майбутніми фахівцями сфери гостинності
Дані сформовано автором на основі [8]

Висновки. Таким чином, узагальнюючи результати проведеного дослідження можна дійти висновку, що білінгвальне іншомовне навчання на сучасному етапі є одним із актуальних та нагальних напрямів модернізації професійної освіти у ЗВО. Академічна інтернаціоналізація, складовою якої є білінгвальна іншомовна підготовка майбутніх фахівців сфери гостинності, не лише забезпечує свідоме ставлення до виконання професійних обов'язків, але й розвиває лінгвокраїнознавчий світогляд, самосвідомість та формує самовідповідальність, розширює можливості адаптації майбутнього фахівця у соціальних, інформаційних та міжнародних реаліях сьогодення.

Білінгвальне іншомовне навчання полегшує процес адаптації випускників вітчизняних ЗВО до особливостей сучасного ринку праці, необхідною

вимогою та потребою якого є вільне володіння однією або декількома іноземними мовами за фахом.

Список використаних джерел:

1. Сайт Міжнародного Вишеградського Фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visegradfund.org/>.
2. Основна інфа - Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації / Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко / За ред. І. Степаненко. – К.: ІВО НАПН України, 2016. – 158 с.
3. Семенець Ю. О. Інтернаціоналізація вищої освіти: в пошуку перспектив вдосконалення стратегії провідних українських ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 14 частина 2. 2017. – С. 108-113
4. Боднарчук Т. В. Особливості розвитку білінгвальної освіти у сучасній українській школі / Т. В. Боднарчук // Педагогіка. Розділ 1. Збірник науковп праць. – Випуск 14. – К., С. 37-42.
5. Ігнатенко К. О. Білінгвальна освіта як засіб міжкультурної підготовки вчителя іноземної мови /К.О. Ігнатенко// Вісник психології і педагогіки : зб. матер. студ. наук. конф. [«Сучасна іншомовна освіта очима студентів»], (м. Київ, 26 лютого 2014 р.) / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 14. – К., 2013.
6. Всесвітня туристична організація. Офіційний сайт. URL: <http://www.world-tourism.org>
7. Бадмаев В.Н. Феноменнациональной идентичности (социальнофилософский анализ) / В.Н. Бадмаев. – Волгоград-Элиста, 2000. – 289 с.
8. Навчальні програми ВТЕІ КНТЕУ

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ЗОНЗ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Панова Олександра Віталіївна

Науковий керівник: старший викладач Врюкало В.М.
Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ «ДДПУ»
 Україна

Європейська інтеграція України, введення безвізового режиму з європейськими країнами, зміцнення економічних та соціокультурних зв'язків зі світовим товариством забезпечують великий попит на знання іноземних мов, важливе місце серед яких посідає англійська мова як мова міжнародного спілкування. Володіння навичками іншомовної компетенції є необхідною професійною та особистісною якістю будь-якого фахівця.

Станом на 2019 рік предмет «англійська мова» є обов'язковим для вивчення в усіх загальноосвітніх закладах України. Процес навчання англійської мови здійснюється за декількома Державними стандартами та Типовими освітніми програмами, які ґрунтуються на «Рекомендаціях Ради

Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя».

Результативність опанування англійської мови учнями багато в чому залежить від рівня позитивної мотивації – тобто бажання та потреби у її вивченні. За відсутності позитивної мотивації зусилля батьків та вчителя будуть приречені на невдачу, оскільки дитина або взагалі не буде вчитись, або знання будуть поверхневими та неякісними.

Предметом цього дослідження є шляхи підвищення мотивації учнів загальноосвітніх навчальних закладів у вивченні англійської мови. Метою дослідження є дослідити наявні у сучасній методичній літературі засоби та методи підвищення рівня зацікавленості учнів у вивченні іноземної мови, які можуть бути використані вчителем на уроках.

Для досягнення поставленої мети було передбачено розв'язання наступних завдань:

- 1) визначити причини, через які діти втрачають мотивацію до вивчення англійської мови (за матеріалами проведеного нами опитування в межах попереднього дослідження);
- 2) проаналізувати методичні рекомендації 2018-2019 року та визначити шляхи підвищення інтересу школярів до навчального предмету.

Наше попереднє дослідження було присвячене рівню мотивації до вивчення англійської мови учнів міста Бахмута, в межах якого нами було проведене опитування, в якому взяли участь 40 школярів 9 класів бахмутської загальноосвітньої школи №18. Для опитування надавалося 2 твердження: «мені подобається цей предмет, тому що...», «мені не подобається цей предмет, тому що...» і перелік можливих причин. Учнім було запропоновано підкреслити ті причини, які характеризують їх відношення до навчального предмета «англійська мова».

За результатами дослідження виявилось, що лише 16 учнів, що становить 40%, вважають англійську мову цікавою для вивчення. Щодо причин, які мотивують дітей до навчання, в учнів переважає зовнішня мотивація – мотиви престижу, соціальні мотиви, що полягають у розумінні необхідності навчатись, та авторитет батьків – прагнення дітей одержати їх схвалення. Мала кількість дітей має внутрішню мотивацію: лише 7 учнів, що становить 17, 5%, одержують задоволення від вивчення англійської мови.

Спираючись на проведене нами дослідження, основними причинами «нелюбові» до предмету є труднощі у засвоєнні цього предмету та той факт, що вивчення англійської мови потребує терпіння, що є досить розповсюдженою причиною, чому діти втрачають інтерес до будь-якого навчального предмету. Процес навчання передбачає подолання різноманітних труднощів та складностей, якщо дитині не вдається це зробити – настає розчарування та втрачається мотивація. На нашу думку, багато в такій ситуації залежить від вчителя, справа якого помітити, що дитина втрачає інтерес до навчання та попередити наслідки, якими може бути повна втрата зацікавленості та погіршення успішності, шляхом створення у дитини ситуацій успіху, в яких вона знову змогла б повірити у свої сили.

Наступною причиною є те, що більшості дітей не цікаво вивчати англійську. Цьому виною може бути превалювання штучного характеру вивчення мови, відірваного від життя та практики реального спілкування. Мова сприймається учнями як перелік граматичних правил, вправ, які потрібно виконати та слів для вивчення. Змінити таку ситуацію покликані нові правила навчання іноземних мов Нової української школи (НУШ), яка ставить акцент на вмінні відтворювати набуті шкільні знання та використовувати їх у спілкуванні в реальних життєвих ситуаціях.

За «Методичними рекомендаціями щодо викладання іноземних мов у 2018/2019 навчальному році» вчителю рекомендується звертатися на уроках до ігрової форми, особливо у початковій школі.

Гра, як відомо, є природним середовищем спілкування дітей. Для набуття первинного іншомовного комунікативного досвіду варто застосовувати різноманітні ігрові завдання: ситуативні, змагальні, ритмомузичні та художні, усвідомлюючи їхній потенціал в іншомовному навчанні. Використовуючи гру на уроці, учителю потрібно чітко розуміти той дидактичний результат, який планується отримати. Але цей результат не може бути мотивом для діяльності дитини. Гра повинна змінювати взаємостосунки між дітьми і дорослим вчителем: вчителю бажано шукати можливість *приймати участь і грати разом з дитиною* тому, що атмосфера гри руйнується під оком стороннього спостерігача [2].

Також пропонується використовувати метод **розповідання історій (Storytelling)**, який надає можливість дитині зануритись в іншомовну атмосферу. Використання сюжетних історій або коміксів з урахуванням вікових можливостей учнів забезпечує їх достатнім рецептивним досвідом іншомовного спілкування. Для кращого засвоєння слів, фраз, усього тексту «історії» пропонується сюжет розмалювати, зобразити на макеті, виготовити з пластиліну, паперу, розіграти за допомогою ляльок. При цьому нічого спеціально не заучується напам'ять. Діти відтворюють стільки, скільки самі зможуть [2].

Доцільним є використання драматизації на уроках іноземної мови, забезпечують можливість розіграти найрізноманітніші елементарні комунікативні ситуації відповідно до віку дитини.

Щодо учнів середньої та старшої школи вчителю пропонується використовувати метод навчального проекту та організувати дискусійний клуб, який може мати різноманітну форму: мозковий штурм (Brain storming), ток-шоу, дерево рішень, дебати. Здатність вчителя організувати роботу учнів у вигляді дискусій, вільного обговорення з дотриманням певних правил, свідчить про рівень педагогічної майстерності вчителя та сприяє розвитку не тільки мовленнєвої компетентності учнів на уроках іноземної мови, а й підвищенню загального рівня культури ведення дискусій[2].

Окремі рекомендації надаються щодо оцінювання навчальної діяльності учнів. Важлива роль відводиться вмінню учнів самостійно оцінювати свої знання та досягнення, для реалізації якої учні з самого початку повинні знати, яких результатів від них очікують. З чого випливає те, що оцінювання має бути прозорим та здійснюватись за відомими кожному учню критеріями, що

стане певним стимулом до підвищення якості своїх знань і умінь. При особистісному оцінюванні учителю пропонується використовувати систему змістовної оцінки, яка має включати такі компоненти як доброзичливе ставлення до учня як особистості та позитивне ставлення до зусиль учня, спрямованих на розв'язання задачі[2].

Проаналізувавши сучасні методичні рекомендації, ми прийшли до висновку, що підвищенню мотивації учнів на уроках іноземної мови сприяють: використання ігор, інноваційних технологій (метод проектів, метод портфоліо, ділові та рольові ігри), комп'ютеру (пісні, мультфільми та відео, органічно включені у навчальний процес), створення ситуацій успіху.

Список використаних джерел:

1. Панова О.В. Проблема мотивації учнів ЗОНЗ у процесі навчання іноземної мови. XVI Міжрегіональна конференція молодих учених 2018: зб. наук. праць «Нариси досліджень молодих науковців у галузі гуманітарних наук» з матеріалами наук-практ. конф., м. Бахмут, 25 квітня, 2018 р., с. 194-197, URL:<http://forlan.org.ua/doc/zbirn/NDMNGGN.pdf>
2. Методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов у 2018/2019 навчальному році (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 03. 07. 2018 р. № 1/9-415), URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=7096>

СЕКЦІЯ 13. ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

«БЕЗОСОБИСТІСНІСТЬ» В СОЦІАЛЬНІЙ ФІЛОСОФІЇ КОНФУЦІЯ ТА ЛАО-ЦЗИ

Тарасова Анастасія Петрівна

Науковий керівник: д-р.філос. наук, професор Капріцин І.І.
*Запорізький національний університет
Україна*

Осягнення соціальності людини є традиційною філософською проблемою, актуальною для кожного покоління. Проблема особистості актуалізується у вирішенні питань співвідношення традиції і новації, природного і штучного, суспільного і особистісного. Крім виявлення загальної природи людини, особистість являє собою єдність соціальних, духовних і тілесних характеристик, яка визначає лінію життєвої поведінки людини. Розвиток особистості включає в себе рішення світоглядних (в чому сенс життя), ціннісних (що є благо і як себе вести), естетичних (що є краса) та інших питань.

Особливості формування особистості в традиційній культурі Стародавнього Китаю здавна привертає увагу європейських мислителів. Зоркема Вольтер (Франсуа Мари Аруэ) розглядав китайську культуру як добіблейську і позабіблейську. Він стверджував, що людський розум не може створити нічого більш величного і прекрасного, ніж культура Китаю. Французький філософ та ботанік П'єр Пуавр в «Дорожніх нотатках одного філософа» відзначав: «Якби закони Китаю стали законами всіх націй, земна куля перетворилася би на квітучий і блискучий світ». У 1773 році у праці «Система товариств» Поль Анрі Гольбах розробляв питання відносин між політикою і мораллю, вважаючи Китай найкращим політичним зразком. Готфрід Лейбніц у книзі «Новий Китай» відстоював необхідність розвитку культурних зв'язків між Сходом і Заходом, вважаючи, що з точки зору практичної філософії Китай перевершує Європу.

Наше звернення до філософських систем Давнього Китаю обумовлено поширенням впливу китайської моделі соціальності, як у минулому так і в сучасному світі. Взаємодоповнення китайської, далекосхідної моделі соціальності та європейської проявляється, наприклад, у тезі китайського філософа Чжу Цянь-чжі, який відмічав, що духовну революцію в Німеччині можна зрозуміти до кінця лише в тому випадку, якщо в якості вихідного пункту німецької філософії буде взятий Китай.

Як відомо, особистість як предмет спеціального розгляду виникає в XVII-XVIII ст. Все різноманіття визначень європейських мислителів Нового часу можна розподілити за трьома типами, які з деякими змінами використовуються в філософії по сьогоднішній день. Ці три типи можна позначити так: перший - ідентичність, другий - автономія і третій -

індивідуальність. Але джерела більш раннього періоду свідчать про те, що зародження проблем особистості відбувалося набагато раніше. Навряд чи буде помилкою стверджувати, що особистість розвивалася або, могла до певної міри розвиватися в усі часи. Хоча доводиться враховувати, що в різних соціокультурних системах по-різному розумілося, що таке особистість і що являє собою процес її розвитку.

Питання особистості в китайській філософії серед європейських філософів розглядав Г. Гегель у своїх "Лекціях по історії філософії". Крім того, це питання висвітлював Дональд Манро в межах своєї праці "The Concept of Man in Early China" та Роберт Едвардз у своїй «Civil and Social Rights: Theory and Practice in Chinese».

За Гегелем: «На Сході уявляють собі високе положення, якого може досягти особистість, а саме вічне блаженство, як заглибленість в субстанцію, як зникнення свідомості і, отже, також і зникнення відмінності між субстанцією і особистістю» [1, с. 148]. Це положення отримало визнання як в радянській, так і в західній історико-філософській літературі. Історики філософії, що продовжили цю лінію інтерпретації східної духовної спадщини вважають, що китайське розуміння людської особистості характеризується «самозапереченням», «безособовістю», звідси найменування китайської моделі людини як «напівлюдини». Знову ж у Гегеля, читаємо: «Моральні розмежування і вимоги виражаються у вигляді законів, але таким чином, що суб'єктивна воля управляється цими законами як якоюсь зовнішньою силою. В особливостях характеру, свідомості, формальної свободи не проявляється нічого суб'єктивного. Справедливість визначається тільки на основі зовнішньої моралі, а уряд діє лише як володіючий прерогативою примусу» .

Більшість сучасних західно-наукових висловлювань про ставлення китайців до проблеми особистості людини схоже з гегелівським і в них інтерпретується положення, згідно з яким китайська «особистість» — особливий вид самозаперечення або безособовості, і взагалі китайська традиція не визнає «автономії особистості», оскільки в ній відсутнє уявлення про ізольоване «Я» [2, с. 256]. Так, американський дослідник Д.Дж. Манро стверджує, що безособовість виступає однією з найдавніших цінностей Китаю. На його думку безособовість присутня в різних формах у даосизмі та буддизмі, але особливо в конфуціанстві. Безособистісна людина, продовжує він, завжди готова підпорядкувати свої особисті інтереси або інтереси малої групи, до якої вона належить, інтересам більш великої соціальної групи» [3]. Інший дослідник, Р. Едвардз, для посилення ідеї, висловленої в концепції Д.Дж. Манро, з'єднує уявлення про китайську гомогенність зі своєю теорією попередньо встановленої соціальної моделі і висловлює думку про те, що більшість китайців вважає суспільство єдиним органічним цілим або «тканиною без швів. Всі нитки цієї тканини повинні бути однієї довжини, одного діаметра, однакової структури і підібрані так, щоб відповідати певному стандарту» [4]. Існує надія, стверджує дослідник у своїй багаторічній роботі «Civil and Social Rights: Theory and Practice in Chinese», що кожен індивід буде діяти як гвинтик в ефективно функціонуючій соціальній машині [4].

Дійсно, вже з найдавніших часів китайські мислителі приділяли увагу проблемам управління країною. Однак якщо для конфуціанства людина постає, перш за все, як істота соціальна, то для даосизму головним у людині був особистісний початок. Більш того, представники даосизму відверто цуралися соціально-політичної активності конфуціанського вчення і втілювали в життя ідею усамітнення і самокультивації. Вказуючи на принципову розбіжність двох вчень в цьому питанні, Н.І. Конрад писав: «Конфуцій наполягав на тому, що людина живе і діє в організованому колективі — суспільстві, державі. Ця організованість досягається підпорядкуванням кожного члена суспільства певним правилам — нормам суспільного життя, виробленим самим людством в процесі розвитку цивілізації. Лао-цзи дотримувався протилежної концепції: усі лиха людства, усі пороки - і особистості, і суспільства - виникають саме від цих самих «правил». Ідеальний порядок досягається тільки відмовою від будь-яких правил; їх має замінити слідування людиною її «справжній природі». «Правила» є насильством над людською особистістю» [5, с. 182].

Даосизм стверджує, що особистість в конфуціанстві створюється через насилля над індивідуальністю, і ця новоутворена особистість болісно переживає скоєне над нею насильство. Конфуціанські правила створюють проблему особистості, що відчужує себе від свого природного початку і протиставляє себе всьому навколишньому світу. Усвідомлення своєї відчуженості і ізольованості від світу речей і явищ, протиставлення внутрішнього світу суб'єктивних переживань (мікрокосму) об'єктивної реальності (макрокосму), на думку даосів, логічний і неминучий наслідок соціальної адаптації людини за допомогою правил «лі». Ці правила нерозривно пов'язані з необхідністю виконувати норми «соціальної конвенції». Людське Я, що є результатом соціалізації індивіда, це засіб самоконтролю і одночасно потужний засіб соціального контролю, тому що усвідомлюючи параметри своєї особистості, запропоновані «соціальною конвенцією», людина усвідомлює і приймає ту роль, те «місце в житті», яке пропонує їй суспільство.

Таким чином, ми доходимо до висновку, що не дивлячись на вагомий вклад Вільгельма Фрідріха Гегеля, Дональда Манро, Роберта Едвардза у науку, їхню концепцію особистості у китайській філософії не можна вважати універсальною для усіх філософських шкіл Давнього Китаю. Особистість у китайській філософії не є особливим видом самозаперечення або безособовості. Так, вивчаючи концепцію особистості у даосизмі, ми виявляємо, що за вченням Лао-цзи головне у людині це її «сродночий» початок, слідування її власній природі, відмова від будь-яких зовнішніх правил. Твердження західних філософів про те, що китайська традиція не визнає «автономії особистості», оскільки в ній відсутнє уявлення про ізольоване «Я» потребує уточнень. Вивчаючи конфуціанство, ми виявляємо цікаву особливість: конфуціанські правила створюють проблему особистості, що слідує правилам, сама відчужує себе і протиставляє себе своєму природному початку. Наслідком цього є розуміння власної унікальності, в

результаті чого відбувається усвідомлення себе особистістю. Це власне і є те саме «ізольоване Я».

Список використаних джерел:

1. Гегель В. Ф. Лекції з історії філософії / Вільгельм Фрідріх Гегель. – Санкт-Петербург: Наука, 1993. – 349 с.
2. Жолдубаєва А. К. СХІДНА ТРАДИЦІЯ ПРО ПРИРОДУ ЛЮДИНИ І ЇЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ / А. К. Жолдубаєва. // Успіхи сучасного природознавства. – 2011. – №11. – С. 59–64.
3. Minro D.J. The Shape of Chinese. Values in the Eye of an American Philosopher. - N.-Y., 1987 - 215 p.
4. Edwards R.R. Civil and Social Rights: Theory and Practice in Chinese. - N.-Y., 1986. - 140 p.
5. Биков Ф. С. Зародження суспільно-політичної і філософської думки в Китаї / Ф. С. Биков. – Санкт-Петербург: Наука, 1966. – 242 с.

ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ СТОЛІТЬ

Ципищук Катерина Володимирівна

Науковий керівник: канд. філос. наук, доцент Кальницький Е.А.

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Україна*

Із розвитком суспільних відносин, а особливо тепер, у епоху інформаційних технологій, нагальною проблемою постає удосконалення внутрішнього світу людини, виокремлення її з-поміж населення як особистості. Історія саморозвитку сягає далекої давнини, щоправда на початковому етапі він будується тільки на інтуїтивному рівні, нині – це більш усвідомлене поняття, наповнене самодослідженнями, аналізами й синтезами отриманої інформації.

Дослідженням проблеми самовдосконалення особистості займається чимало сучасних вчених, зокрема В. Лозовий, О. Єрахторіна, Г. Цветкова, І. Ковальчук та інші, проте це питання усе ще залишається актуальним: як стверджує О. Єрахторіна, воно лише починає аналізуватися філософами, адже практично до ХХ століття було тотожне вихованню і, як наслідок, достатньо не систематизоване й без чітко визначеної позиції у системі філософських поглядів [1].

Поняття самосвідомості частково можемо знайти у працях Аристотеля, Платона, але у їхньому розумінні моральна особистість людини нерозривно пов'язана з державою і без неї, практично, існувати не може. Уже більш концептуальні погляди спостерігаються у Сократа, але він, як і попередники, головним вважає суспільство в цілому [2]. Водночас у Зенона, Піфагора дещо

інше бачення: останні наголошують, що індивідуальне має пріоритет над загальним і здатне утворювати глибинну сутність людини [3].

У Середньовічну епоху, що характерно для самого періоду, зосереджується увага на духовно-моральній досконалості людини із найвищою досконалістю – Богом. «На зміну дуалізму античності приходиться моністичний принцип: є лише одне абсолютне начало – Бог, усе інше – його творіння. Все, що ним створене – досконале», - говорить Т. М. Северіна [4].

Період Ренесансу, або Відродження, характеризується поширенням ідей гуманізму, становленням людини як головної рушійної сили для зміни внутрішнього і, у наступному, зовнішнього світів загалом.

У XIX – XX столітті вивчення самосвідомості значно поглиблюється, популяризується серед науковців. Філософія цього часу дала вагомий поштовх до вираження поглядів німецьких класичних філософів: І. Канта, Й. Фіхте, Ф. Шеллінга, Г. Гегеля, Л. Фейєрбаха, – об'єднавши які можна сказати: кожен створює себе самостійно, налагоджуючи зв'язок із суспільством, : «Я можу бути тільки тим, ким я себе зроблю», – наголошував Й. Фіхте [5].

Також варто згадати про представників екзистенціалізму: С. Кіркегора, М. Гайдеггера, Г. Марселя, А. Камю та інших, – які основну увагу у своїх вченнях приділяли питанням індивідуального людського буття: особистість розуміється через її внутрішній світ, визначальну роль у якому відіграє свідомість, завдяки якій індивід здатен приймати рішення. А у Ф. Ніцше, О. Шпенглера, А. Шопенгауера, А. Бергсона та інших процес самосвідомості має більш вольовий характер.

На сучасному етапі існує чимало напрямків дослідження цієї проблеми: філософсько-етичний, філософсько-антропологічний, філософсько-аксіологічний, соціально-філософський та інші. У процесі пошуку й становлення себе як особистості можна наштовхнутися на значну кількість бар'єрів: «зрівнялівка» у оплаті праці, психологічна деградація, волюнтаризм, зайвий контроль над діями з боку вищих за статусом людей, егоцентризм, небажання докладати більше зусиль, ніж, на власну думку, потрібно. Для подолання вище названих перешкод необхідно весь час перебувати у боротьбі: як стверджує М. Бердяєв, «особистість – це наполегливість і боротьба» [6]. Під таким визначенням він має на увазі два вороги: власне «Я» та особисті потяги, фізичні інстинкти. І дійсно, дійшовши до рівноваги між внутрішнім та зовнішнім (соціумом загалом), поступово починаєш усвідомлювати й своє місце у цій системі.

Отже, особистість у теперішньому розумінні – найвищий ступінь духовного розвитку людини, що являє собою стійку сукупність соціально вагомих якостей, котрі характеризують індивіда як унікальну суб'єктивність, здатну освоювати і змінювати світ. А через те, що останній постійно змінюється, утворюється шляхом існування окремих людей, у одному соціальному середовищі формуються різні типи особистостей, пізнавши які можна зрозуміти і все, що нас оточує, загалом.

Список використаних джерел:

1. Єрахторіна О. М. Самовдосконалення особистості у науковій рефлексії і реалізації біографічних проєктів: [монографія] / Ольга Єрахторіна. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2013. – 215 с.
2. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / Карл Поппер. – К. : Основи, 1994. – Т. 1. – 444 с.
3. Ковальчук І. Л. Самовдосконалення як чинник подолання відчуження: філософсько-антропологічний аналіз [Текст]: дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Ковальчук Ірина Леонідівна; Луцьк. – 2009. – 212 с.
4. Северіна Т. М. Самовдосконалення особистості як філософська проблема // Наукові записки. Серія «Психологія» / Северіна Т. М. – Випуск 11. – С. 221-229.
5. Фихте І. Г. О достоинстве человека / Пер. с нем. Сочинения в 2-х томах / И. Г. Фихте. – Санкт-Петербург: Мифрия, 1993. – Т. 1. – 687 с.
6. Бердяев Н. И мир объектов (опыт философии одиночества и общения). – Париж. – С. 145– 157.

СОЦИАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И РЕЛИГИОЗНЫЙ РЕНЕССАНС

канд. филос. наук, доцент Качурова Светлана Владимировна
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого
Украина

Одно только присутствие *множества* религий в современном социуме создает «узлы» противоречий, которые несут ему прямую угрозу. Так бывает всегда, когда сталкиваются системы, создающие и воспроизводящие высшие ценностные ориентиры. Развитие демократии в Украине во многом зависит от того, как разрешаются эти противоречия. Конкуренция в этой сфере всегда имеет превосходную степень. При этом, если снятие данных противоречий определяется исключительно правовыми нормами или теоретической рефлексией, то верность идеи демократии только подтверждается; если – нет, то под вопросом может оказаться истинность самой этой идеи.

Современный демократический миропорядок это лишь вершина огромного исторического айсберга. Его недопустимо рассматривать в качестве лишь непосредственного результата. Прежде всего, бросается в глаза несоответствие формы и содержания в нем. Так, если действующие конституции указывают на *равенство* всех религий перед законом (то есть, говорят одно), то в реальности общественной жизни существуют многочисленные религиозные образования (то есть, в наличие имеем нечто совершенно иное). Причем, каждая из них, будучи *для себя* единственным носителем абсолютного знания, совсем не расположена терпимо относиться ко всем другим. Здесь как нигде работает гоббсовская формула «*bellum omnium contra omnes*» («война всех против всех»).

Если в качестве мирила (и как в смысле «мира», и как в смысле «меры») взять светское государство, то в современном социуме можно встретить как минимум *три* принципиально *разных* по отношению к нему типа религиозности. Эта разность так же противоречит формальному единству и представлена тремя религиозными видами. А именно, в современном обществе существуют религии: во-первых, *традиционные* для данного народа (или группы народов); во-вторых, *нетрадиционные* для данного народа (государства), но традиционные для другого; в-третьих, нетрадиционные *ни для какого* народа и государства, называемые «*новыми религиозными движениями*» (НРД) [1]. Здесь-то между ними и завязываются указанные узлы противоречий.

Обыкновенно религиозные конфликты разрешались так: *традиционные* вероисповедания, которые возникали в разные времена, рано или поздно создавали собственные государства, приобретая тем самым богатый исторический опыт социальной адаптации. Входя в непосредственное соприкосновение друг с другом, исторические религии с помощью собственных государств *естественным* образом разрешали взаимные конфликты. Локальные и мировые войны – это и есть тот самый способ стихийного, исторического снятия религиозных противоречий. Так что, к сожалению, флеботомия, то есть по-простому – кровопускание, суть метода выходящий далеко за пределы медицины. Сейчас этот способ религиозного самоутверждения иногда проявляет себя как религиозный государственный террор (пример: «Исламское государство», сокращённо ИГ, ранее «Исламское государство Ирака и Леванта», сокращённо ИГИЛ или ДАИШ).

Однако современность диктует нам совершенно иное. Этот стихийный способ стал неприемлем для религий, большинство из которых стали известны в период после Второй мировой войны. Несмотря на то, что внешне эти новые религиозные движения очень похожи на многочисленные новации, неизменно сопровождавшие религиозное развитие, они обладают одной особенностью. НРД, в отличие от «традиционных» в истории религии новообразований, вынуждены с самого начала реализовывать себя в условиях *светского* государства, что юридически лишает их возможности создать *собственную* государственную идеологию. Это – с одной стороны. С другой же, в условиях наличия оружия массового поражения серьезные «разборки» по поводу религиозных приоритетов грозят *одновременным* уничтожением всем враждующим сторонам. Выходит, эти религии изначально не могут идти по обыкновенному для исторических религий пути развития.

Поэтому новые религии ищут *иные* формы социальной адаптации. И все бы ничего, только этот «поиск» зачастую приводит к социальным катастрофам. Именно они в современной системе взаимоотношения церкви и государства: «традиционные религии – светское государство – новые религиозные движения», создают специфический проблемный узел. Трагедии Джонстауна (Гайана), Вако (Waco) (Техас), Вале и Фрибурга (Швейцария), Сен-Пьер-де-Шерен (Франция), провинции Квебек (Канада), Мацумото и Токио (Япония) и др. говорят о нежизнеспособности абстрактно

понимаемого принципа равенства всех религий – первоначальной идеи, на которой основана данная система.

Эти факты, находясь в сфере правовой ответственности высокоразвитых стран, свидетельствуют о том, что развитие демократии не ослабляет вероятность противоправного поведения последователей новых религий, а, наоборот, только усиливает, что даже самые совершенные в отношении свободы вероисповедания страны не способны гарантировать защиту от экстремизма на религиозной почве. Данное противоречие (между развитой государственной формой и стихийным, иногда даже социально опасным, религиозным содержанием) порождается с одной стороны условиями, в которые поставлены НРД, с другой – их собственной природой.

Светское государство может противодействовать социоконфликтности этих религий с помощью своих силовых структур, судов и даже конституционного ограничения прав религиозного «меньшинства». И, тем не менее, как показывает опыт, все эти меры не приносят желаемых результатов. Практические вопросы требуют для своего разрешения обстоятельной религиоведческой теории, где предметом является социальная адаптация этих религий, субъективные и объективные причины их противоправных действий. В этой теории должны быть проанализированы основные формы снятия социальных противоречий, создаваемых НРД.

Сущность социальной адаптации НРД заключается в их стремлении придать своей избыточной религиозной харизме социально признанную форму. Причина же проблемных ситуаций, создаваемых для общества этими религиями, коренится в изначальной невозможности для них завершить свою религиозную новацию в традицию. Следует особо обратить внимание на то, что основные виды противоправных действий этих движений: крайний активизм (террор, заговоры, преследования), преступления на экономической почве, политическая пассивность и аполитичность, имеют свой источник в современной специфической системе общественных отношений и не могут произвольно списываться на субъективные факторы (криминальность лидеров, психические заболевания и проч.).

Позволим себе сформулировать **парадокс** социальной адаптации НРД следующим образом: *чем тоталитарнее общество, тем меньше в нем проявляется социально опасная деятельность «новых»; и наоборот, чем оно демократичнее, тем больше в нем совершается преступлений на религиозной почве.*

Сложилась две крайние *политические* инициативы по разрешению этого парадокса:

первая – предложения **либералов**: абстрактно уравнивать НРД с другими религиями. Правда, в этом случае игнорируется сама возможность негативных последствий их деятельности;

вторая – предложения **традиционалистов**: поразить их в правах. Здесь же это ограничение может только подтолкнуть НРД к еще более жесткому сопротивлению.

Не является ли их явная односторонность в понимании сути данной проблемы истинной причиной правового тупика?

Методологическая близорукость только усугубляет социоконфликтность НРД. Следует учесть, что эта социоконфликтность имеет объективные, находящиеся в самом современном обществе, причины. Она вызывается, как уже говорилось выше, особым местоположением, занимаемым данным феноменом в современной системе специфических общественных отношений, где НРД с одной стороны обусловлены традиционными церквями, с другой - светским государством. Из этой их особенности следует только одно: никогда в истории, не была затребована так *теория*, как единственный способ разрешения проблем, с которыми не способна справиться практика.

Для исторического развития человечества террор не исключение, а правило. Но на сегодняшний день ситуация изменилась, и изменилась радикально. Все дело в том, что в языковые игры традиционных религий вступил игрок с более чем «странной» языковой претензией. И если каждая народная религия нацелена на создание устойчивого, инертного образования, с раз и навсегда устоявшимися правилами, то смысл активности этого игрока совершенно другой. Теоретический язык науки – вот та деятельность, результатом которой должен стать язык, могущий переводить все остальные языки и раскрывать их смыслы для них самих.

Ж.-Ф. Лиотар характеризует эту «всеобщность» научного творчества так: «Наука, если только она избирательна, представляет в своей прагматике антимодель устойчивой системы. Любое высказывание нужно удерживать только тогда, когда оно содержит отличие от известного ранее и поддается аргументации и доказательству. Она является моделью «открытой системы», в которой релевантность высказывания заключается в том, что оно «дает рождение идеям», т.е. другим высказываниям и другим правилам игры. В науке существует общий метаязык, на который могут быть переписаны все другие языки и в котором они могут быть оценены. Именно это препятствует идентификации с системой и, в конечном счете, террору» [4, с. 60].

Именно наука, вследствие своей «открытости», и есть то, *что* питает уверенность современного человека в *способности* противостоять всякому террору (насильственному в смысле «флеботомии» выходу из правил одного языка и принятию другого). Не случайно светское государство, став посредником в общении «великих рассказов» традиционных религий, с одной стороны, и «малых рассказов» новых религиозных движений – с другой, с самого начала ориентируется на науку и ее «логический» дискурс. Только на теоретическом, *религиоведческом* уровне проясняется единственная возможность в современных условиях решить специфическую проблему адаптации НРД. Современное государство не может существовать без религиоведения, так же как и наоборот, наука о религии способна реализовать все свои возможности *только* на основе государства, сущностью которого является «светскость».

В результате их союза было создано словосочетание, которое обозначило желанную цель того и другого. Речь идет о ***религиоведческой экспертизе***.

Эта экспертиза во многих странах уже стала общественно признанной формой по предупреждению социально опасного поведения той или иной религиозной группы. Правда, ученые почти сразу же столкнулись с историческими, этическими и методологическими проблемами проведения этой процедуры либо частными, либо государственными экспертными советами [5].

Однако, современное религиоведение по указанной проблеме ждал очередной раскол. Образовались две крайние точки зрения: **объективизм** и **нормативизм**. Первая представлена, как правило, социологией религии, вторая – современным конфессиональным богословием. Обе позиции согласны с тем, что разработка процедуры религиоведческой экспертизы – особой теоретической оценке перспективы социального развития новой религии, позволит снять напряженность в данной сфере. Их же различие заключалось в противоположности методологических подходов.

Первый, *объективистский* подход, придерживается идеи научного нейтралитета. Здесь исходят из принципа методологической *всеобщности*. Ее представители полагают, что исследователь может занять такую познавательную позицию, с которой каждый предмет выступит в *равенстве* с другими возможными предметами познания. Благодаря этому объективизм пытается развернуть исследование, максимально отграниченное от влияния идеологических стереотипов. Применительно к процессу социальной адаптации НРД данный подход направляет изучение этого явления в рамки научного познания. Здесь приоритетными становятся вопросы понятийного определения, указания причины появления НРД и соотношения их с другими элементами современной социальной системы.

Но анализ эмпирических данных показывает, что в действительности каждая религия (как традиционная, так и нетрадиционная) реализует также свою *неравную* определенность. Какие-то религии на тысячелетия остаются в виде сект (или исчезают вообще), другие же получают распространение в рамках отдельных, национальных государств; одни несут жизнеутверждающие идеи, другие могут вызывать антисоциальные явления. В сущности, методология объективизма продуктивна только относительно предметов природного происхождения. В сфере общественной жизни обязательной является оценка с точки зрения нравственности.

Методологическую позицию, призывающую к учету с самого начала момента особенности религии, более того, оставляющую за собой право оценки своего предмета, исходя из *определенных* принципов (а не из принципов «вообще»), мы предлагаем назвать религиоведческим *«нормативизмом»*. Анализ этой позиции показывает правомерность ее требований рассмотрения возможных перспектив развития в социальной сфере той или иной «новой» религии с точки зрения конкретных ценностей. Но вызывает справедливые возражения то, как нормативисты избирают исходные принципы для оценки религиозного феномена. Для реализации своих задач представители этой методологии непосредственно обращаются к какой-либо религиозной традиции. Поэтому у них в основном превалирует

негативная оценка *любого* НРД в качестве измены традиции, как ревизии устоявшихся норм и догм, как попытку втянуть людей без твердых убеждений в новую, социально опасную авантюру.

Здесь абстрактная методологическая всеобщность позиции религиоведческого объективизма заменяется точно такой же абстрактной методологической особенностью. Первые предлагают чисто теоретический подход; в действительности же отношение к религии должно еще быть и практическим. Вторые, наоборот, переводя все в плоскость духовной практики, упускают значение теории. Объективисты, абсолютизируя момент общности религий, реализуют принцип равноценности всех религий без различия (что не соответствует исторической действительности), нормативисты же, ставя во главу угла момент особенности, проводят идею неравенства всех религий (что противоречит законодательству современного светского государства).

Нет никакого сомнения в том, что крайности объективизма и нормативизма в религиоведческой теории по сути является продолжением линии либерализма и традиционализма в социальной практике, искренне пытающиеся снять напряжение религиозного противостояния. Более того, именно здесь появляется возможность установить источник его возникновения и основные способы разрешения этого противостояния. Бросается в глаза откровенная взаимосвязь двух крайних познавательных позиций, которые сложились в религиоведческой методологии, с одной стороны, и двух общественно-политических движений, возникших по поводу НДР, с другой. Оказывается, что в качестве *объективного* источника этих крайностей выступает противоположность светского государства и традиционных церквей, регулирующих отношение с новыми религиями с точки зрения *своей* определенности.

Тем не менее, анализ этих крайностей позволяет понять необходимость возникновения третьей методологической позиции – философии религии. Это направление в современном религиоведении способно объединить оба эти подхода. Исследования Ю.А. Кимилева [3], Ю.В. Тихонравова и др. свидетельствуют о том, что от общеметодологических вопросов современная **философия религии** начинает обращаться к вопросам о сущности, происхождении и перспективах развития новых религиозных форм. Философия с помощью своих основных исследовательских приемов: предельного синтеза содержания и методологической рефлексии, способна обнаружить скрытые для других точек зрения стороны процесса социальной адаптации новых религиозных движений.

Основная идея, которую мы предлагаем в данном исследовании заключается в следующем. Мы считаем, что в современном мире характер взаимодействия религии и государства претерпел качественные изменения. Теперь наличное, историческое противостояние религий трансформируется в теоретическое, концептуальное. Именно здесь происходит «снятие» (Гегель) или «сублимация» (Ж. Деррида) этого противостояния.

Так во главу угла становится вопрос о *методологии* проведения религиоведческой экспертизы, для ответа на который необходимо привлечь

весь религиозоведческий потенциал. Но *рассудочное* религиозоведение не способно обеспечить полный содержательный синтез в силу ограниченности своей методологии. Оно либо абстрактно противопоставляет себя предмету (наивный объективизм), либо столь же абстрактно отождествляет себя с какой-нибудь особенной религиозной традицией (наивный субъективизм). Только философия религии может снять эти два вида абстрагирования и обеспечить по-настоящему конкретное познание современной религии, а значит и полное разрешение объективных противоречий.

Тогда основные этапы этого разрешения будут таковы:

- исторические религиозные новации и новые религиозные движения (оба суть незавершенные религиозные феномены), имеют совершенно разные перспективы для своего социального развития. Первые могли в общественной жизни достигать статуса государственной религии (образуя тем самым исторические традиции), в то время как вторые вынуждены искать другие формы;

- социоконфликтные ситуации, которые создают некоторые НРД, являются непродуктивными способами решения, как для них самих, так и для остальных участников современного духовного процесса. Демократические механизмы светского государства сами по себе не способны избавить общество от этих проблем;

- только сублимация нерастроченной социальной энергии НРД в религиозоведческую сферу современной системы специфических общественных отношений является объективной необходимостью для снижения ее возможной противоправности. Научной рефлексии поручается разработка теории и практики религиозоведческой экспертизы, с помощью которой происходит более полное разрешение противоречий онтологической (социальной) сферы существования исследуемой системы;

- но ограниченность методологии объективизма и нормативизма (онтическая сфера) не позволяет осмыслить социоконфликтность НРД в полном объеме. Поэтому проблема переносится на еще более высокий теоретический уровень – *мета* методологии, философии религии. Здесь, с учетом философского опыта рассмотрения религии в моменте сознания и с помощью опыта логического отображения в понятиях развивающихся систем [2], достигается всесторонний синтез содержания в исследовании адаптации НРД к современной системе церковно-государственных отношений.

Список использованных источников:

1. Баркер А. Новые религиозные движения. - С-Пб., 1997.
2. Качурова С.В. Логика современного религиозного сознания// Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого" Серія: Філософія Збірник наукових праць., №3 (34) 2017., X. «Право» 2017. С. 142-155.
3. Кимилев Ю.А. Философия религии. - М., 1998
4. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна . С.-Пб., 1998. С. 60.
5. Тихонравов Ю.В. Судебное религиозоведение. М., 1998. С.214

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНІ В ХХІ СТОЛІТТІ

Малюга Микола Миколайович

Науковий керівник: д-р. пед. наук, професор Калініна Л.М.
Інститут педагогіки НАПН України
Україна

Сьогодні для сучасного постіндустріального суспільства властивим є наявність стрімких трансформацій у багатьох сферах, зокрема й у сімейній. Так з першої чверті ХХ ст. й до теперішніх років суспільству іманентно притаманними є цінності індивідуалізму та самореалізації, що не могло не позначитися на руйнуванні традиційної патріархальної родини в останній чверті століття, а ХХІ століття відзначилося поступовим занепадом нуклеарної сім'ї.

Сьогодні особистість є вільною у виборі професії, політичних поглядів, стилю життя, побудови свого унікального життєвого шляху, визначення сексуальної орієнтації, партнера/рів, хобі, приєднання до певної субкультури тощо. Тобто людина має більше прав і свобод для реалізації себе в життєдіяльності тощо.

Але, разом з цим, сучасне суспільство можна сміливо назвати «суспільством гедонізму та консюмеризму», оскільки часто можна спостерігати споживацьке ставлення з боку людини до природи, інших людей, речей, грошей, вітально необхідних ресурсів і потреб. Відбувається постійний пошук вигоди й задоволення особистісних потреб, бо на сьогодні особистісні інтереси людей домінують над загальносуспільними. Саме споживацьке ставлення знецінює найважливішу цінність у житті індивіда та суспільства загалом – сім'ї.

Проблема трансформації «інституту сім'ї» у *ракурсі* викликів інформаційного суспільства та глобалізації та особистісного вибору батьківства або добровільної бездітності наразі є соціально значущою для України, як ніколи. Нині межі феномену сім'ї та шлюбу поступово розмиваються, що, зокрема, зумовлено проблемою традиційного ставлення до батьківства та (не)батьківства.

Безперечно, поки для українців, традиційна родина залишається найважливішою цінністю в житті, але в ХХІ столітті на зміну їй прийшла «...нуклеарна сім'я – сімейна одиниця, що складається з одного або двох батьків і їхніх дітей. Нині в Україні такі сім'ї складають 75 % від загальної кількості, та є домінуючими в сучасних суспільствах» [1]. Для нуклеарної сім'ї властивими є: мала чисельність (2-3 члени родини), автономія покоління (батьки/інші родичі живуть окремо), цінність особистісного простору і вільного часу, бажаного рівня життя, акцент зроблено на стосунки між подружжям тощо.

Також варто зазначити, що в ХХІ столітті в поняття родина вже не закладено обов'язкову реєстрацію шлюбу, бо співмешкання (конкубінат), або партнерські стосунки є світовою нормою. Конкубінат (бездітна родина) –

приклад нового типу сучасної родини з докорінною зміною сімейних цінностей. Така родина обирає свободу, самореалізацію обох партнерів та отримання задоволення в процесі існування й життєдіяльності в сучасному суспільстві споживання та найчастіше відрізняється відсутністю дітей. Такий шлюб не є міцним і надійним, а є швидше «проміжковою ланкою» між особистісною свободою та традиційним шлюбом.

Загалом, на тлі зазначених вище трансформаційних процесів інституту сім'ї та шлюбу в США, майже півстоліття тому, виник феномен «чайлдфрі», який сформувався в рух, поширився по всьому світові та стрімко знайшов своїх прихильників і послідовників [3] і в Україні також. Рух чайлдфрі представляють люди, які свідомо відмовляються від батьківства (*незалежно від того чи перебувають вони в зареєстрованому шлюбі чи конкубінаті або взагалі без пари*) бо вважають, що репродуктивна функція організму не є основною функцією, яка має визначати життєдіяльність сучасної людини. Вони наголошують на двох аспектах: по-перше, що мати дітей або не мати – це свідомий особистий вибір кожного; по-друге, що на сьогодні норми поведінки, які є відмінними від загальноприйнятих, не є психічним відхиленням.

У ракурсі порушеної проблеми важливою є концепція «*пастка низької народжуваності*», вибудована австрійським демографом Вольфгангом Лутцем за результатами вивчення феномену руху чайлдфрі. В. Лутц є засновником Центру Вітгенштейна Демографії та Глобального Людського капіталу, спеціалізується на демографічному аналізі та проектуванні населення. Відповідно до його авторської концепції, якщо людина зростає в соціальному середовищі, де всі в родині багатодітні, то їй/йому буде здаватися, що це є соціальною нормою і, звісно, нормальним рішенням для неї буде – власна велика сім'я. Якщо ж людина – єдина дитина в родині, а серед знайомих багато бездітних або людей, що відкладають народження дітей, то одним із варіантів розвитку власного життя вона вважатиме відсутність дітей взагалі [2].

Тобто чим менше дітей в оточенні людей, тим менше дітей народжуватиметься й надалі. Це чітка тенденція, що прослідковується наразі в Україні.

Тож резюмуючи, можна зауважити, що сьогодні в українському суспільстві, як і в світі, відбувається глибока трансформація соціальних інститутів традиційної сім'ї та шлюбу, що пояснює витоки та стрімке поширення ідей руху чайлдфрі (добровільної бездітності) як показника кризи суспільства інститутів загалом. Материнство, батьківство та створення повноцінної сім'ї все більше виявляється незатребуваним та нівелюється у свідомості сучасної молоді. На сьогодні можна стверджувати, що відбувається зіткнення між тими людьми (індивідами), що підтримують сталі традиційні сімейні цінності та добровільно бездітними з різних причин й обставин.

Окрім трансформації суспільних цінностей та поглядів на життя, матеріальний складник в Україні чинить вагомий вплив на створення як традиційних, так і нуклеарних родин та особливо – на народжуваність дітей.

Із позитивних моментів, треба зазначити, що процес переходу від традиційної сім'ї до нуклеарної та конкубіату в нашій країні ще не завершено, оскільки житлові умови часто не дають змоги новому подружжю жити окремо від батьків.

Список використаних джерел:

6. Типи сім'ї. Студентський портал. 2012. URL: <http://uastudent.com/typy-simi/> (Дата звернення 16.03.2018).
7. Lutz W., Skirbekk V., Testa M.R. The Low-Fertility Trap Hypothesis: Forces that May Lead to Further Postponement and Fewer Births in Europe // Vienna Yearbook of Population Research. 2007. URL: <http://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/8465/1/RP-07-001.pdf>. (Дата звернення 25.03.2019).
8. Калініна Г.М., Малюга М.М. Соціальний модус «CHILDFREE» як спосіб існування в сучасному суспільстві. In: La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux : OP «Plateforme scientifique européenne OP «Plateforme scientifique européenne», м. Бордо, Франція. – С. 68-70.

ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Борканюк Алла Борисівна, Шультін Сергій Олександрович
Національна академія Служби безпеки України
Україна

Вступ. Актуальність дослідження феномена культури особистості в умовах трансформації українського суспільства пояснюється тим, що саме культура виступає важливим чинником, здатним забезпечити економічний, соціальний, духовний прорив і прогрес нації в умовах радикальних змін, що відбуваються в Україні під впливом внутрішніх причин та зовнішніх факторів, зокрема, глобалізації, інформаційної революції, розвитку ринкових відносин та демократизації.

Мета статті: проаналізувати сутність парадигми культури особистості, визначити її значення в умовах радикальних змін і ускладнення соціального буття; надати аналіз компонентів структури особистості, які впливають на її самореалізацію; розкрити та проаналізувати проблеми розвитку культури особистості у суспільстві, що трансформуються.

Обговорення проблеми. У ХХІ ст. Україна поступово стає не лише свідком, а і суб'єктом масштабних трансформацій, в контексті яких людина як найвища цінність людського буття є головною умовою інтелектуального, економічного, соціального та духовного прогресу як суспільства, так і особистості. Зростає потреба в повній реалізації сутнісних сил людини як найвищої цінності суспільства, від якої залежить майбутня доля нації. Різноманітні реформи, що здійснюються в Україні, потребують значних

інвестицій в людський капітал та удосконалення механізмів державного регулювання на всіх рівнях, направлення на досягнення стабільного розвитку країни, глобальної конкурентоспроможності, підвищення індексу людського розвитку. У цих умовах особливо актуалізується проблема культури суспільства у цілому і культури особистості зокрема. Дуже важливим стає питання пошуку основ подальшого суспільного і культурного розвитку та дієвих методів духовного удосконалення особистості, тобто формування парадигми культури в її суспільному і особистісному аспектах.

Термін «парадигма», розроблений Т. Куном лише стосовно науки, у наш час проявляє свою методологічну універсальність. У найширшому сенсі парадигма – це певний стиль мислення, це відносно стійка матриця, що організує певне бачення реальності і діяльності різних соціальних суб'єктів. Усі сфери життєдіяльності людського суспільства обов'язково стикаються з необхідністю зміни парадигм, бо в межах будь-якої з них формується комплекс проблем, вирішення яких стає неможливим. Як складне функціональне утворення, парадигма знаходить своє найзагальніше вираження не у природознавстві, а у філософії, оскільки саме вона є загальним духовним проявом часу. Тому можна стверджувати, що парадигми мають велике моральне і мобілізуюче значення не лише для наукового пізнання, їх зміни впливають на усі галузі життєдіяльності суспільства і особистості. Вітчизняні фахівці обґрунтовано виділяють і аналізують такі феномени, як «парадигма сучасного політичного мислення», «освітня парадигма України», «основні парадигми правового мислення». Слід відмітити, що **формування парадигми культури особистості в умовах глобалізації** – це формування тих підвалин культури, які впливають на особистість. **Особистість** – це конкретне втілення сутності людини, цілісне відображення і реалізація в ній комплексу соціально значущих ознак і якостей. Невід'ємними рисами особистості є самосвідомість, ціннісні орієнтації, соціальні відносини, відповідальність за свої вчинки, певна автономність відносно суспільства. Як відмічають Є.Подольська і В.Назаркіна, поняття **«особистості»** споріднене з категоріями: «людина», «індивід», «індивідуальність» тощо. Якщо людина тлумачиться як біопсихосоціальна істота, що передає універсальну причетність *Homo sapiens* до родової біосоціокультурної організації, то індивід – це одиничний, конкретний, унікальний суб'єкт з індивідуальними рисами (психічні здібності, діяльнісний, розумовий, життєвий потенціал). Звідси особистість виступає як індивід, що усвідомлює і реалізує свою індивідуальність соціально. Людина як індивідуальність виявляє себе в продуктивних діях, і її вчинки отримують органічне предметне втілення. В особистості значущими є саме вчинки (трудові досягнення, відкриття, творчі успіхи). Поняття «особистості» акцентує на свідомо-вольовому началі в людині. Індивід тим більше заслуговує право називатись особистістю, чим ясніше усвідомлює мотиви своєї поведінки і чим суворіше її контролює, підкоряючи єдиній життєвій стратегії. Отже, особистість є відносно стійкою системою соціально значущих та індивідуальних рис, що формуються у процесі соціалізації і є продуктом індивідуального досвіду та соціальної взаємодії [1, с.323]. Як відмічає В.Г. Воронкова, тенденція перша: а) відношення людини до світу її

суспільного буття вирізняє відношення людини до соціуму і характеризується як певне творіння людиною самої себе, втілення себе у цьому світі, і в цьому смислі – в домінуванні людини; б) людина виступає не стільки як творець суспільства, не стільки як субстанція, яка втілюється в суспільстві, а, отже, яка у певній мірі втримує існування і функціонування суспільства у цьому смислі, тобто підпорядковується його потребам і законам, а тому й виступає як сила, у певному відношенні підпорядковуюча суспільству; в) людина виступає як творець свого соціомікросвіту повсякденності і в той же час як слуга, і як раб, що підкорюється тиранії. В результаті дії цих трьох тенденцій відношення людини до світу суспільного буття, формується певна триада: людина в рамках першої сукупності відносин домінує над світом; в рамках другої – підпорядковується йому; в рамках третьої – проявляється своєрідний синтез - творіння людиною світу і залежності від нього, підкорення йому. Всі ці три групи взаємозалежностей відносин проявляються разом, одночасно і є нерозривними один від одного, вони складають єдину тенденцію, в основі якої закон заперечення. У контексті цієї різноманітності відносин і формується момент цілісного відношення людини до світу, його суспільного буття, а ця цілісність є нерозривною і робить нерозривною зв'язок всіх складових. Людина одночасно і панує над світом свого суспільного буття, і підпорядковується йому, тому розірвати цю суперечливість людських відносин в принципі неможливо. Тенденція друга: у другій системі взаємовідносин воно виявляється більш виразно у масово-функціональному бутті, в його редукованості до соціальності, в його обслуговуючій ролі. Проте на третьому рівні взаємовідносин людське розкривається найбільш наглядно, в його безпосередньо-чистому вигляді, що свідчить про те, що людське на різних рівнях взаємовідносин проявляється різними гранями, які нерозривно пов'язані між собою і створюють одну цілісність обміну, і розподілу суспільно-значимої праці, через стани втрати суб'єктивності, появи почуттів самостійності і пригніченості. Методологічний аналіз рівнів людини дозволяє відобразити складність цієї багатогранності, багатство відмінностей, навіть суперечностей підходів до аналізу людини як складної соціальної істоти, незважаючи на велику різноманітність підходів до людини. Багатовимірність людини має велику кількість вимірів індивіда, так як людина має космічний, фізичний, біологічний, соціальний, психологічний, культурний компонент. Людина – історична і творча істота, яка у процесі перетворюючої діяльності перетворює природу, суспільство, самого себе, розвиваючи свої фізичні і духовні потенції. Творча, перетворююча діяльність людини свідчить про систему вищої складності, багатовимірну систему, у цілому багатовимірною людиною – це така людина, яка володіє творчим мисленням і намагається самореалізувати себе як особистість.

В складних умовах трансформації українського суспільства відбувається **формування особистості**, що представляє собою складний і суперечливий процес, на який впливають різноманітні чинники – історичні, соціальні, економічні, політичні, етнонаціональні, етнокультурні. Соціальний простір – це сфера, у якій розгортаються форми, способи і правила співжиття, тобто механізми, які адекватні стану людей на кожному конкретному відрізьку чи етапі процесу їх відтворення. Соціальний простір – це мускульна

багатозарова система, що забезпечує фізичну конструкцію мегасоціуму і забезпечує його динаміку і самозбереження. Відповідною програмою цього простору є збереження системи завдяки соціалізації. Духовний простір являє собою сферу смислів і мислених структур, у якій формуються світоглядні концепції, відповідальні за спосіб сприйняття та інтерпретації реальності світу. Головна програма даного простору – збагачення духовності людини, що базується на діяльній векторі буття.

Саме культура слугує людині способом (формою) відображення, розуміння, пояснення і освоєння Світу як зовнішнього, так і внутрішнього, що утримує в собі важливе когнітивно-теоретичне і соціально-ціннісне навантаження. Поняття «культури» вимагає відповідної методологічної рефлексії і культурологічного осмислення, зведеного до повної актуалізації потенціалу всіх трьох іпостасей Людини і Соціуму завдяки сходженню від плоті до Духу. Ціннісно-смилова основа культури визначається її парадигмою, яка представлена сукупністю інваріантів, що оберігають її ідентичність. Сутність культури полягає в тому, що вона є: а) сукупністю ідей, знань, цінностей, норм, предметів творчості, матеріальних продуктів людської діяльності; б) системи відносин – виробничих, соціальних, духовних; в) принципи організації життя – природної, соціальної, духовної; г) рівні потреб, можливостей і здібностей; д) способи розуміння досвіду і збереження безперервності суспільного буття.

Цінності особистості створюють систему її ціннісних орієнтацій, впливають на формування найважливіших істот її внутрішньої структури. Ці ціннісні орієнтації створюють певну основу свідомості і поведінки особистості і безпосередньо впливають на її культуру. При цьому у відповідності до конкретної, індивідуальної ієрархії цінностей, можна говорити про відносний характер ціннісних орієнтацій. Але, у будь-якому випадку, саме конкретна система ціннісних орієнтацій та їх ієрархія виступають регуляторами розвитку особистості. Вони виступають критерієм норм і правил поведінки особистості, по мірі засвоєння котрих відбувається її соціалізація.

Відомі різні засоби і принципи класифікації і ієрархії цінностей. Виділяють, наприклад, цінності-цілі, або вищі (абсолютні) цінності, і цінності-засоби (інструментальні цінності). Бувають цінності позитивні і негативні, матеріальні та духовні тощо. Важливо підкреслити, що усі вони перебувають між собою у щільній взаємодії і створюють цілісний світ кожної людини. Але, незважаючи на різні форми диференціації цінностей та їх релятивний характер, є найвища і абсолютна цінність – це сама людина, її життя. Ця цінність повинна розглядатися тільки як цінність-ціль і ніколи не можна ставитися до неї як до цінності-засобу, про що переконливо писав І. Кант. [2, с.300-310].

Список використаних джерел:

1. Подольська Є.А., Назаркіна В.М. Освіта як чинник розвитку особистості в соціокультурному контексті – Х.: Золоті сторінки, 2002. – 323с.
2. И. Кант Критика способностей суждения – М.: Искусство, 1994. – 367 с.

СЕКЦІЯ 14. ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

АСИМПТОТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОТОКУ ВІДМОВ СИСТЕМИ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У СТАЦІОНАРНОМУ РЕЖИМІ

канд. ф.-м. наук, доцент Літвін Наталя Василівна
*Приазовський державний технічний університет
Україна*

Розглянемо спрощену систему масового обслуговування, яка складається з двох елементів: робочого напівмарковського пристрою, що побудований у [1], та контролюючого пристрою (пристрій захисту). Функціонування робочого пристрою описується процесом марковського відновлення з часом відновлення $\theta_{(k)}$, який має функцію розподілу $P(\theta_{(k)} \leq t) = U^{(k)}(t)$ [3].

Функціонування контролюючого пристрою описується альтернувальним процесом відновлення з функціями розподілу $F_i(t) = P(\alpha_i \leq t)$, $i = 0, 1$ часів роботи α_1 і відновлення α_0 , причому

$$\alpha_0^\varepsilon = I_\varepsilon \eta + \bar{I}_\varepsilon \varepsilon \xi, \varepsilon \rightarrow 0, \quad (1)$$

де I_ε – індикатор з математичним очікуванням

$$M(I_\varepsilon) = \varepsilon p, \varepsilon \rightarrow 0, p < 1, \quad (2)$$

а η та ξ – фіксовані випадкові величини з функціями розподілу

$$\Phi(t) = P(\eta \leq t), \quad \Psi(t) = P(\xi \leq t). \quad (3)$$

Розглянемо кількість відмов пристрою v_ε на інтервалі відновлення захисту α_0^ε (рис.1).

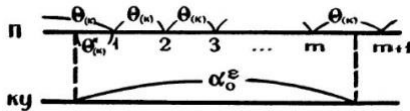

Рис. 1. Один період відновлення системи

Уведемо у розгляд стаціонарний процес відновлення $v(t)$, який визначає кількість точок відновлення з інтервалом $\theta_{(k)}$. Отже $v_\varepsilon = v(\alpha_0^\varepsilon)$. Позначимо через π_m^ε ймовірність загубити m вимог на одному інтервалі відновлення α_0^ε контролюючого пристрою у стаціонарному режимі функціонування системи. З рисунку 1 видно, що

$$\pi_m^\varepsilon = P(v(\alpha_0^\varepsilon) = m) = P\left(\theta_{(k)}^* + \sum_{i=1}^{m-1} \theta_k^{(i)} \leq \alpha_0^\varepsilon < \theta_{(k)}^* + \sum_{i=1}^m \theta_k^{(i)} / \alpha_0^\varepsilon > \theta_{(k)}^*\right) \quad (4)$$

Як показано у [2], ймовірність першої відмови q_ε на одному інтервалі відновлення α_0^ε обчислюється за формулою

$$q_\varepsilon = P(\alpha_0^\varepsilon > \theta_{(k)}^*) = \frac{1}{M\theta_{(k)}} \int_0^\infty \bar{F}_0^\varepsilon(t) \bar{U}^{(k)}(t) dt \quad (5)$$

Обчислимо $\bar{F}_0^\varepsilon(t)$, приймаючи до уваги співвідношення (1) – (3):

$$\begin{aligned} \bar{F}_0^\varepsilon(t) &= P(\alpha_0^\varepsilon > t) = P(I_\varepsilon \eta + \bar{I}_\varepsilon \varepsilon \xi > t) = \varepsilon p P(\eta > t) + (1 - \varepsilon p) P(\varepsilon \xi > t) = \\ &= \varepsilon p \bar{\Phi}(t) + (1 - \varepsilon p) \bar{\Psi}(t / \varepsilon). \end{aligned}$$

Тепер (5) можна записати у вигляді:

$$q_\varepsilon = \frac{1}{M\theta_{(k)}} \int_0^\infty (\varepsilon p \bar{\Phi}(t) + (1 - \varepsilon p) \bar{\Psi}(t / \varepsilon)) \bar{U}^{(k)}(t) dt, \quad (6)$$

або:

$$q_\varepsilon = \frac{1}{M\theta_{(k)}} \left(\varepsilon p \int_0^\infty \bar{\Phi}(t) \bar{U}^{(k)}(t) dt + \varepsilon (1 - \varepsilon p) \int_0^\infty \bar{\Psi}(t) \bar{U}^{(k)}(\varepsilon t) dt \right).$$

Розглянемо асимптотичну поведінку ймовірності Q_ε при $\varepsilon \rightarrow 0$. Уведемо необхідні позначення:

$$M\theta_{(k)} = m_{(k)}, \quad \lambda = 1/m_{(k)}, \quad M\xi = c,$$

$$u_\varepsilon = \int_0^\infty \bar{\Psi}(t) \bar{U}^{(k)}(\varepsilon t) dt, \quad v = \int_0^\infty \bar{\Phi}(t) \bar{U}^{(k)}(t) dt = M(\eta \wedge \theta_{(k)}) \quad (7)$$

У цих позначеннях вираз (6) приймає вигляд:

$$q_\varepsilon = \varepsilon \lambda (pv + (1 - \varepsilon p) u_\varepsilon). \quad (8)$$

Теорема 1. Якщо функція $\bar{U}^{(k)}(t)$ диференційована у околі нуля і може бути представлена у вигляді:

$$\bar{U}^{(k)}(t) = 1 + tU_1(1 + o_\varepsilon(1)), \quad (9)$$

та існує кінцевий другий момент $M\xi^2 < \infty$, то:

$$u_\varepsilon = c + o(\varepsilon), \quad q_\varepsilon = \varepsilon \lambda (pv + c)(1 + o_\varepsilon(1)). \quad (10)$$

Доведення. Із умови (9) витікає, що:

$$\bar{U}^{(k)}(\varepsilon t) = 1 + o_\varepsilon(\varepsilon t). \quad (11)$$

Дамо оцінку функції u_ε . Для цього у (7) підставимо вираз (9). Будемо мати

$$\begin{aligned} u_\varepsilon &= \int_0^\infty \bar{\Psi}(t) \bar{U}^{(k)}(\varepsilon t) dt = \int_0^{T/\varepsilon} \bar{\Psi}(t) \bar{U}^{(k)}(\varepsilon t) dt + \int_{T/\varepsilon}^\infty \bar{\Psi}(t) \bar{U}^{(k)}(\varepsilon t) dt = \\ &= \int_0^{T/\varepsilon} \bar{\Psi}(t) dt + \varepsilon U_1 (1 + o_\varepsilon(1)) \int_0^{T/\varepsilon} t \bar{\Psi}(t) dt + \int_{T/\varepsilon}^\infty \bar{\Psi}(t) (1 + \varepsilon t U_1 (1 + o_\varepsilon(1))) dt = c + o(\varepsilon). \end{aligned}$$

Таким чином, перше твердження із (10) є вірним. Із (8), враховуючи доведене, витікає друге співвідношення (10):

$$\begin{aligned} q_\varepsilon &= \varepsilon \lambda (p v + (1 - \varepsilon p)(c + o(\varepsilon))) = \varepsilon \lambda (p v + c - \varepsilon p c + o(\varepsilon)) = \\ &= \varepsilon \lambda (p v + c) (1 + o_\varepsilon(1)). \end{aligned}$$

Теорема доведена.

Зауваження. У тому випадку, коли $\bar{U}^{(k)}(t) = e^{-\lambda t}$, можемо записати:

$$q_\varepsilon = \varepsilon v (1 + o_\varepsilon(1)), \text{ де } v = p(1 - \lambda \varphi(\lambda)) + \lambda c, \quad \varphi(\lambda) = \int_0^\infty e^{-\lambda t} \Phi(t) dt.$$

Отже, беручи до уваги (5), вираз (4) для π_m^ε можна переписати у вигляді:

$$\pi_m^\varepsilon = \frac{1}{q_\varepsilon} \cdot P\left(\theta_{(k)}^{*(i)} + \sum_{i=2}^m \theta_k^{(i)} \leq \alpha_0^\varepsilon < \theta_{(k)}^{*(i)} + \sum_{i=2}^{m+1} \theta_{(k)}^{(i)}\right). \quad (12)$$

Позначимо у виразі (12):

$$P_m^\varepsilon = P\left(\theta_{(k)}^{*(i)} + \sum_{i=2}^m \theta_k^{(i)} \leq \alpha_0^\varepsilon < \theta_{(k)}^{*(i)} + \sum_{i=2}^{m+1} \theta_{(k)}^{(i)}\right) \quad (13)$$

і вивчимо асимптотику P_m^ε , якщо $\varepsilon \rightarrow 0$ для різних m на одному інтервалі відновлення α_0^ε контролюючого пристрою. Оскільки на цьому інтервалі маємо стаціонарний процес відновлення $v(t)$, то можна записати $P_m^\varepsilon = P(v(\alpha_0^\varepsilon) = m)$.

Нехай

$$P_m(t) = P(v(t) = m), \quad \varphi_m = \int_0^\infty P_m(t) d\Phi(t) = P(v(\eta) = m), \quad m=0,1,2,\dots \quad (14)$$

Теорема 2. Якщо виконані умови теореми 1, то для стаціонарного розподілу ймовірностей π_m^ε (4)

$$\lim_{\varepsilon \rightarrow 0} \pi_m^\varepsilon = \pi_m, \quad m \geq 1, \quad (15)$$

при цьому:

$$\pi_1 = \frac{1}{\pi}(\varphi_1 + \lambda\chi c), \quad \pi_m = \frac{\varphi_m}{\pi}, m \geq 2, \quad (16)$$

де:

$$\pi = 1 - \varphi_0 + \lambda\chi c, \chi = \frac{1}{p}, \quad (17)$$

а функції φ_m визначені у (14) для усіх $m = 0, 1, 2, \dots$

Доведення. Ураховуючи співвідношення (12) і (13) для π_m^ε можна записати

$$\pi_m^\varepsilon = \frac{P_m^\varepsilon}{Q_\varepsilon}. \quad (18)$$

Перетворимо вираз (10) для Q_ε відповідно до (12) та (13) при $m = 0$. Для λv будемо мати:

$$\begin{aligned} \lambda v &= \lambda \int_0^\infty \bar{\Phi}(t) \bar{U}^{(k)}(t) dt = \int_0^\infty u_k^* \bar{\Phi}(t) dt = P(\theta_{(k)}^* \leq \eta) = \\ &= 1 - P(\theta_{(k)}^* > \eta) = 1 - P(v(\eta) = 0) = 1 - \varphi_0. \end{aligned}$$

Тоді для Q_ε запишемо:

$$q_\varepsilon = \varepsilon(p(1 - \varphi_0) + \lambda c)(1 + o_\varepsilon(1)). \quad (19)$$

Далі дослідимо асимптотику P_m^ε при $m = 1$ та $m = 2$ враховуючи співвідношення (14). Якщо $m = 1$, то отримаємо:

$$P_1^\varepsilon = P(v(\alpha_0^\varepsilon) = 1) = \int_0^\infty P_1(t) dF_0^\varepsilon(t) = \quad (20)$$

$$= \varepsilon p \int_0^\infty P_1(t) d\Phi(t) + (1 - \varepsilon p) \int_0^\infty P_1(\varepsilon t) d\Psi(t),$$

$$\text{Тут: } P_1(t) = P(v(\eta) = 1) \text{ і } \int_0^\infty P_1(t) d\Phi(t) = \varphi_1.$$

Дамо оцінку $P_1(\varepsilon t)$, приймаючи до уваги (11):

$$\begin{aligned} P_1(\varepsilon t) &= P(v(\varepsilon t) = 1) = P(\theta_{(k)}^* \leq \varepsilon t \leq \theta_{(k)}^* + \theta_{(k)}^{(1)}) = \int_0^{\varepsilon t} u_k^*(x) \bar{U}^{(k)}(\varepsilon t - x) dx = \\ &= \lambda \int_0^{\varepsilon t} \bar{U}^{(k)}(x) \bar{U}^{(k)}(\varepsilon t - x) dx = \lambda \varepsilon t + o(\varepsilon t), \end{aligned}$$

тобто, $P_1(\varepsilon t) = \lambda \varepsilon t (1 + o_\varepsilon(1))$ і для (20) запишемо:

$$P_1^\varepsilon = \varepsilon (p\varphi_1 + \lambda c) (1 + o_\varepsilon(1)). \quad (21)$$

Із співвідношень (17) – (21) витікає:

$$\pi_1 = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0} \pi_1^\varepsilon = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0} \frac{p\varphi_1 + \lambda c}{p(1 - \varphi_0) + \lambda c} (1 + o_\varepsilon(1)) = \frac{\varphi_1 + \lambda \chi c}{\varphi_0},$$

отже (16) для π_1 доведено.

Для подальшого доведення (16) відзначимо, що:

$$\sum_{m=0}^{\infty} P_m(t) = \sum_{m=0}^{\infty} P(v(t) = m) = 1. \quad (22)$$

Обчислимо $P(v(t) = 0)$ і $P(v(t) = 1)$ зважаючи на (9):

$$\begin{aligned} P(v(t) = 0) &= P(\theta_{(k)}^* > t) = \lambda \int_t^{\infty} \bar{U}^{(k)}(x) dx = 1 - \lambda t (1 + o(t)); \\ P(v(t) = 1) &= P(\theta_{(k)}^* \leq t \leq \theta_{(k)}^* + \theta_{(k)}^{(1)}) = \\ &= \lambda \int_0^t \bar{U}^{(k)}(x) \bar{U}^{(k)}(t - x) dx = \lambda t (1 + o_\varepsilon(1)). \end{aligned}$$

Із отриманих співвідношень витікає, що:

$$\sum_{m=2}^{\infty} P_m(t) = o(t) \quad \text{при } t \rightarrow 0, \quad (23)$$

і, оскільки $P_m(t) \geq 0$ для усіх m , то із (23) маємо

$$P_m(t) = o(t) \quad \text{якщо } m \geq 2. \quad (24)$$

При $m \geq 2$ для P_m^ε з урахуванням (24) отримуємо

$$\begin{aligned} P_m^\varepsilon &= P(v(\alpha_0^\varepsilon) = m) = \int_0^{\infty} P_m(t) dF_0^\varepsilon(t) = \\ &= \varepsilon p \int_0^{\infty} P_m(t) d\Phi(t) + (1 - \varepsilon p) \int_0^{\infty} P_m(\varepsilon t) d\Psi(t) = \varepsilon p \varphi_m (1 + o_\varepsilon(1)), \end{aligned}$$

і, зважаючи на (18) і (19), будемо мати

$$\pi_m = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0} \pi_m^\varepsilon = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0} \frac{P_m^\varepsilon}{q_\varepsilon} = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0} \frac{p\varphi_m}{p(1 - \varphi_0) + \lambda c} (1 + o_\varepsilon(1)) = \frac{\varphi_m}{\pi}.$$

Теорема доведена.

Зауваження. У тому випадку, коли $\bar{U}^{(k)}(t) = e^{-\lambda t}$, процес $v(t)$ –

пуассоновський з параметром λ , то співвідношення (16) набувають вигляду

$$\pi_1 = \frac{1}{\pi}(\varphi_1(\lambda) + \lambda\chi c), \quad \pi_m = \frac{\varphi_m(\lambda)}{\pi}, \quad m \geq 2, \quad (25)$$

де:

$$\pi = 1 - \varphi(\lambda) + \lambda\chi c, \quad \varphi(\lambda) = \int_0^{\infty} e^{-\lambda t} \Phi(t) dt, \quad \varphi_m(\lambda) = \int_0^{\infty} e^{-\lambda t} \frac{(\lambda t)^m}{m!} d\Phi(t), \quad m \geq 1.$$

Дійсно,

$$\begin{aligned} P_m^\varepsilon &= P(v(\alpha_0^\varepsilon) = m) = \int_0^{\infty} e^{-\lambda t} \frac{(\lambda t)^m}{m!} dF_0^\varepsilon(t) = \varepsilon p \int_0^{\infty} e^{-\lambda t} \frac{(\lambda t)^m}{m!} d\Phi(t) + \\ &+ (1 - \varepsilon p) \int_0^{\infty} e^{-\lambda t} \frac{(\lambda t)^m}{m!} d\Psi\left(\frac{t}{\varepsilon}\right) = \varepsilon p \varphi_m(\lambda) + (1 - \varepsilon p) \int_0^{\infty} e^{-\lambda \varepsilon t} \frac{(\lambda \varepsilon t)^m}{m!} d\Psi(t). \end{aligned}$$

Другий доданок розглянемо при $m = 1$ та $m \geq 2$. Якщо $m = 1$, то матимемо:

$$(1 - \varepsilon p) \int_0^{\infty} e^{-\lambda \varepsilon t} \frac{(\lambda \varepsilon t)^m}{m!} d\Psi(t) = \lambda \varepsilon (1 - \varepsilon p) \int_0^{\infty} t d\Psi(t) + o(\varepsilon) = \lambda \varepsilon c + o(\varepsilon).$$

Отже,

$$P_1^\varepsilon = (\varepsilon p \varphi_1(\lambda) + \lambda \varepsilon c)(1 + o_\varepsilon(1)). \quad (26)$$

Для $m \geq 2$ можна записати:

$$(1 - \varepsilon p) \int_0^{\infty} e^{-\lambda \varepsilon t} \frac{(\lambda \varepsilon t)^m}{m!} d\Psi(t) = \frac{(\lambda \varepsilon)^m}{m!} (1 - \varepsilon p) \int_0^{\infty} e^{-\lambda \varepsilon t} t^m d\Psi(t) = o(\varepsilon).$$

Таким чином,

$$P_m^\varepsilon = \varepsilon p \varphi_m(1 + o_\varepsilon(1)), \quad m \geq 2. \quad (27)$$

Проаналізуємо ймовірність q_ε :

$$\begin{aligned} q_\varepsilon &= \varepsilon \lambda \left(p \int_0^{\infty} e^{-\lambda t} \bar{\Phi}(t) dt + (1 - \varepsilon p) c \right) (1 + o_\varepsilon(1)) = \\ &= \varepsilon \left(\lambda p \int_0^{\infty} e^{-\lambda t} (1 - \Phi(t)) dt + \lambda (1 - \varepsilon p) c \right) (1 + o_\varepsilon(1)) = \\ &= \varepsilon (p(1 - \varphi(\lambda)) + \lambda c) (1 + o_\varepsilon(1)). \end{aligned} \quad (28)$$

Отже, із (18) та (26) – (28) витікають співвідношення (25).

Список використаних джерел:

1. Літвін Н.В. Напівмарківський прилад для багатоканальної системи обслуговування. [Текст]: Сборник статей научно-информационного центра «Знание» по материалам XII международной заочной научно-практической

- конференции «Развитие науки в XXI веке» 1 часть, 16 апреля 2016г. г. Харьков: сборник со статьями (уровень стандарта, академический уровень). – Х.: научно-информационный центр «Знание», 2016. – С. 44 – 50.
2. Літвін Н.В. Функціонування багатоканальної системи масового обслуговування у стаціонарному режимі. [Текст]: Збірник центру наукових публікацій «Велес» за матеріалами IV міжнародної науково-практичної конференції 2 частина: «Інноваційні підходи і сучасна наука», 30 березня 2018р. м. Київ: збірник статей (рівень стандарту, академічний рівень). – К.: Центр наукових публікацій, 2018. – С. 59 – 65.
 3. Королюк В.С. Процессы марковского восстановления в задачах надежности систем. [Текст] / В.С. Королюк, А.Ф. Турбин – К.: Наукова думка, 1982. – 235с.

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наумчук Світлана Вікторівна

Науковий керівник: канд. ф-м. наук, старший викладач Дармосюк В.М.
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
Україна

Проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання загалом та електронних підручників і посібників зокрема є далеко не новою у психолого-педагогічній науці. Впровадження інформаційних технологій в освіту суттєво вплинуло на систему засобів навчання, на співвідношення та взаємодію окремих компонентів цієї системи.

В останні роки проведено серйозні дослідження завдань і функцій, які можуть виконувати ІКТ в навчальному процесі (В. Биков, Б. Гершунський, В. Глушков, Р. Гуревич, О. Довгялло, О. Єршов, М. Жалдак, В. Монахов, І. Підласий, О. Полат та ін.); особливостей педагогічного спілкування з використанням ІКТ (А. Брушлинський, А. Матюшкін, Є. Машбиць, О. Тихомиров та ін.); теорій навчання з використанням сучасних технологій (О. Ващук, Ю. Горошко, М. Головань, О. Жильцов, Ю. Жук, В. Ключко, В. Лапінський, П. Маланюк, Н. Морзе, Л. Морська, А. Пеньков, Ю. Рамський та ін.), створення комп'ютерних програм для навчання ІМ (П. Г. Асоянц, Т. І. Коваль, Г. А. Чекаль, О. А. Палій, Є. О. Власов).

Електронний посібник – електронне видання, призначене для допомоги у практичній діяльності чи в оволодінні навчальною дисципліною, матеріал в якому викладений у зручній для вивчення і викладання формі, яке пройшло редакційно-видавничу обробку, призначене для розповсюдження, має вихідні дані [4, с. 30].

Електронний посібник забезпечує вирішення таких основних завдань:

- отримання відомостей про навчальну програму, тематичний план навчальної дисципліни, послідовність занять;
- індивідуального перегляду, вивчення або повторення навчального, методичного і інформаційно-довідкового матеріалу;

- наочної демонстрації на дисплеї комп'ютера дидактичного матеріалу та наочного приладдя (текстів, схем, малюнків, таблиць тощо);
- здійснення самоконтролю засвоєння змісту навчальних тем і всієї дисципліни загалом (з автоматизованим виставлянням оцінок), а також отримання рекомендації щодо додаткового вивчення недостатньо засвоєних тем;
- отримання інформації про рекомендовану навчальну, методичну та наукову літературу;
- роздрукування зразків планів проведення занять і методичних розробок з усіх тем і видів занять;
- отримання методичних рекомендацій щодо проведення тих або інших форм навчальних занять (окремі методики) [1, с. 31].

Електронний посібник може використовуватися насамперед як засіб навчальної діяльності. Він дозволяє реалізувати структуру розгалуженого навчального матеріалу. Ця послідовність може змінюватися викладачем або студентом. Електронний посібник забезпечує проведення занять різного типу, а також самостійне вивчення навчального курсу.

З методичної точки зору електронні посібники є ефективним навчальним ресурсом для вивчення насамперед предметів природничо-математичного циклу і тих галузей знань, що піддаються глибокому структуруванню; для самостійної роботи студентів, дистанційного та екстернатного навчання; для використання на практичних і лабораторних заняттях, під час аналізу інформації та її графічної інтерпретації [3, с. 157].

Спираючись на принцип діалогізму, електронний посібник забезпечує не тільки інформацію наукового характеру, а й спілкування зі студентом, ставить йому проблемні запитання в порядку зростання складності, програмує самостійну й індивідуальну роботу і таким чином дослідження, висунення гіпотез, обґрунтування їх, пошук правильної відповіді перетворює простого пересічного студента в дослідника, відкривача [2].

Електронний підручник відіграє важливу роль у розширенні професійних можливостей майбутніх учителів математики, а саме:

- удосконалення професійних умінь і навичок;
- можливість ефективної організації самостійної роботи, що дозволить індивідуалізувати процес навчання;
- підвищення цікавості до знань;
- активізація пізнавальної діяльності студентів;
- сучасний виклад матеріалу.

Сучасні електронні навчальні посібники та програмні продукти є складними педагогічними засобами, які значною мірою полегшують працю педагога та сприяють розвитку самостійності й активності студентів. Застосування інформаційних технологій у навчанні, а саме впровадження електронних посібників, дасть змогу збільшити кількість користувачів, покращити наочність матеріалу, звести до мінімуму витрати на пошук і підбір літератури, здійснювати контроль набутих знань, самостійно визначатись із часовими та просторовими параметрами отримання знань, що зробить освітній процес більш ефективним та зручним.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук О. С. Електронний підручник як найефективніший засіб дистанційного навчання іноземним мовам / О. С. Ковальчук // Постметодика. – 2013. – № 5. – С. 30-33.
2. Луценко В. І. Структура сучасного електронного підручника / В. І. Луценко // Вісник післядипломної освіти. – 2011. – Вип. 5. – С. 88-95.
3. Федорчук В. В. Електронний підручник як засіб інформатизації сучасної освіти / В. В. Федорчук // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2012. – Вип. 12. – С. 153-158.
4. Фіголь Н. Структура електронного навчального видання / Н. Фіголь // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 7. – С. 30-31.

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В КОМП'ЮТЕРНІЙ ГРАФІЦІ

Бондаренко Олена Олександрівна

Науковий керівник: викладач-методист Новікова Н.В.

*Машинобудівний коледж Донбаської державної машинобудівної академії
Україна*

Комп'ютерна графіка сформувалася як наука, що вивчає математичні методи синтезу і візуалізації різноманітних зображень від простих креслень до реалістичних образів природних об'єктів за допомогою спеціального програмного забезпечення і апаратних засобів візуалізації.

У сучасному світі актуальність застосування комп'ютерної графіки дуже виросла. Вона використовується майже в усіх наукових та інженерних розробках для наочності та сприйняття результатів графічними засобами. Застосовується в медицині, рекламному бізнесі, індустрії розваг тощо. Без комп'ютерної графіки не може обійтися жодна сучасна програма. Робота над графікою займає до 90% робочого часу програмістів, що випускають програми масового застосування.

Комп'ютерна графіка – це наука, предметом вивчення якої є створення, зберігання і обробка моделей об'єктів реального світу і їх зображень за допомогою ЕОМ. Це розділ інформатики, який займається проблемами отримання різних зображень, малюнків, креслень, мультиплікації тощо на комп'ютері.

У комп'ютерній графіці розглядаються наступні завдання:

- формування математичних моделей об'єктів;
- програмна реалізація математичних моделей об'єктів;
- підготовка зображення до візуалізації, яка полягає в перетворенні моделей шляхом масштабування, повороту, переносу тощо;
- створення зображення;
- здійснення дій із зображенням [1, с. 3-5].

Комп'ютерна графіка базується на таких фундаментальних дисциплінах як: інформатика і обчислювальна техніка, лінійна алгебра і теорія матриць, фізика.

Область застосування комп'ютерної графіки не обмежується одними художніми ефектами. В усіх галузях науки, техніки, медицини, в комерційній та управлінській діяльності використовуються побудовані за допомогою комп'ютера схеми, графіки, діаграми, призначені для наочного відображення різноманітної інформації. Конструктори, розробляючи нові моделі автомобілів і літаків, використовують тривимірні графічні об'єкти, щоб представити остаточний вигляд виробу. Архітектори створюють на екрані монітора об'ємне зображення будівлі, і це дозволяє їм побачити, як воно буде поєднуватися з ландшафтом [2].

Комп'ютерне моделювання не можна обмежувати тільки реалізацією математичних і чисельних моделей засобами комп'ютера. Область комп'ютерного моделювання простягається набагато ширше, оскільки зазвичай комп'ютерні моделі визначаються як будь-які інформаційні моделі, представлені засобами комп'ютера.

Комп'ютерна техніка дозволяє створювати найрізноманітніші моделі за типом і рівнем складності, тому до класу комп'ютерних моделей можуть бути віднесені електронні тексти, електронні бази даних, оцифровані графічні зображення, креслення, плани, схеми тощо.

Не намагаючись охопити все різноманіття комп'ютерних моделей, зупинимось лише на прошарку комп'ютерної графіки.

Даний вибір обумовлений цілою низкою чинників. По-перше, комп'ютерна графіка в повній мірі використовує досягнення сучасної математики, і велика частина методів графічних перетворень, від малювання прямої в будь-якому графічному редакторі і до розпізнавання тексту відсканованого зображення, є надбудовою на відповідних математичних моделях і методах. По-друге, найчастіше результатом комп'ютерного моделювання є графічна модель, будь то графік функції або фазовий портрет системи, або анімаційний фільм тощо.

Відповідно, в цей же ряд комп'ютерних моделей добре встануть електронні картинки, схеми, піктограми, діаграми та інші зображення, представлені в електронному вигляді. По-третє, саме в використанні комп'ютерного моделювання в навчальному процесі особливу роль відіграє наочність пропонованого до вивчення матеріалу, що в певній мірі може бути забезпечено використанням комп'ютерних моделей.

За допомогою комп'ютерної графіки можна будувати моделі декількох типів. Найпростішим варіантом комп'ютерної графічної моделі є схема (блок-схема, креслення, план, карта, діаграма). Для їх побудови може бути використаний будь-який графічний редактор або спеціалізована програмна оболонка.

Більш складні графічні моделі, створення яких довіряється комп'ютеру, – це моделі тривимірних об'єктів, інтер'єру, ландшафту. Тут процес моделювання базується на засобах редакторів тривимірної графіки. Останні також можуть мати широкий спектр застосування або спеціалізуватися на будь-якій одній тематиці.

Якщо не брати до уваги анімацію, то основним напрямком тривимірної графіки є моделювання, максимально наближене до реального. Це означає, що створюється не просто схема об'єкта (паровоза, вимірального приладу, тварини), а об'єкт, який можна переглянути з усіх боків. Тому перспективи у тривимірної графіки досить широкі, навіть якщо брати до уваги тільки сферу освіти.

У фізиці може представляти інтерес створення моделей відсутніх в кабінеті фізичних приладів з подальшою демонстрацією їх роботи (анімаційний етап).

У математиці можна демонструвати тривимірні «креслення» до стереометричних завдань. Наприклад, досить складно продемонструвати сферу, вписану в піраміду, а засоби тривимірної графіки це дозволяють зробити, причому в короткі терміни [3].

Необхідно також пам'ятати про те, що тривимірна графіка дозволяє візуалізувати досить складні моделі сучасної математики. За прикладом звернемося до задачі про коливання маятника, рух якого описується формулою $y'' = -\sin x$. За допомогою математичних редакторів або систем програмування можна побудувати фазовий портрет маятника.

Крім звичайних, стаціонарних моделей комп'ютерна графіка дозволяє створювати ще інтерактивні і анімовані моделі. Явище інтерактивності полягає у відгуку зображення на дії користувача комп'ютера. Інтерактивні графічні моделі широко використовуються при створенні карт, активних зображень для сайтів, навчальних програм.

Безумовно, курс комп'ютерного моделювання з використанням графічних засобів ПК може виявитися досить складним з точки зору викладача, оскільки потребує досить глибоких знань методів робіт з широким спектром графічних редакторів. Проте знайомство з комп'ютерною графікою і методами побудови графічних моделей процесів і систем дозволяє істотно розширити традиційний підхід до викладання комп'ютерного моделювання [4].

Список використаних джерел:

1. Шишкін А.Д. Математичні та алгоритмічні основи «Комп'ютерної графіки». Навчальний посібник. - СПб.: РГГМУ, 2015. - 189 с.
2. <http://docplayer.ua/90692290-Matematychni-i-algoritmichny-osnovy-kompyuternoyi-grafiky.html>
3. Гавшин, В.В. Математичне моделювання в комп'ютерній графіці: навч. посібник / В.В. Гавшин, Г.Є. Монахова, Е.В. Буравльова; Владим. держ. ун-т. - Володимир: Изд-во Владим. держ. ун-ту, 2009. - 59 с. - ISBN 978-5-89368-991-4.
4. К.А. Попов «Комп'ютерна графіка як варіант комп'ютерного моделювання» - ВДПУ - 6 с.

СЕКЦІЯ 15. ХІМІЧНІ НАУКИ

СИНТЕЗ ОПТИЧНИХ ВІДБІЛЮВАЧІВ І ЛЮМІНОФОРІВ З КОМПОНЕНТІВ КОКСОВОГО ГАЗУ І СМОЛИ ПІСЛЯ КОКСУВАННЯ КАМ'ЯНОГО ВУГІЛЛЯ

Науково-дослідна група:

канд. х. наук Шапкін Володимир Петрович,

канд. т. наук Мороз Олексій Валерійович,

канд. т. наук Бушуєв Андрій Сергійович,

канд. х. наук Ісак Олександр Дем'янович

Інститут хімічних технологій

*Східноукраїнського Національного університету ім. В. Даля
Україна*

Серед важливих відкриттів в області синтетичних барвників відкриття безбарвних флуоресцентних барвників займає одне з важливих місць в хімії барвників. Ці барвники володіють відбілюючою дією, механізм якого ні в чому не нагадує відбілювання звичайними описаними раніше засобами [1], оскільки воно полягає в хімічному видалення небажаного забарвлення під дією окислювачів або відновлювачів. Такий спосіб видалення забарвлення пов'язаний з ризиком хімічного пошкодження волокна. Крім того, хімічне біління майже завжди залишає жовтуватий відтінок. Це пояснюється тим, що вибілений матеріал поглинає частину синіх і фіолетових променів, а у відбитому світлі за порушення спектральної рівноваги переважає жовтий колір.

Більшість волокнистих текстильних матеріалів, що надходять у вигляді «сирова» (з ткацьких верстатів або трикотажних машин) у фарбувально-оздоблювальному виробництві, має жовтуватий або сіруватий відтінок, тому до фарбування (або друкування) ці матеріали піддають спеціальній обробці – відбілюванню, метою якої, зокрема, є усунення кольорового відтінку і надання волокну необхідного ступеня білизни. У хімічній технології волокнистих матеріалів для вибілювання застосовують речовини з окислювальними (гіпохлорити, хлорити натрію, перекис водню, надкислоти) або відновними (гідросульфід, ронгаліт) властивостями. Вибілені матеріали іноді «підсинюють» невеликими кількостями синьо-блакитних барвників.

Підсинюванням усувається жовтизна, однак підсинювана тканина нестійка до дії світла, внаслідок чого з часом знижується загальний рівень білизни. Кращі результати виходять при використанні оптично-відбілюючих речовин. Оптичні відбілювачі – нейтральні, майже безбарвні органічні речовини, які володіють синім, зеленувато-синім або блакитним кольором люмінесценції при освітленні ультрафіолетовими променями і здатні сорбуватися волокнистими матеріалами. Ці речовини освітлюють вибілені тканини, тобто

надають їм високу білизну, недосяжну звичними технологічними прийомами відбілювання волокнистих матеріалів.

В даний час оптично-відбілюючі речовини застосовуються в основному при обробці текстильних виробів, паперу та штучного волокна. В меншій кількості їх застосовують у шкіряній промисловості та промисловості синтетичних смол. Синтезовані також оптично відбілюючі речовини і для пластичних мас.

Оскільки ці речовини володіють спорідненістю до волокна, їх іноді називають «білими барвниками», а процес обробки волокнистих матеріалів цими барвниками – «оптичним відбілюванням», так як висока білизна в даному випадку досягається в результаті оптичного ефекту.

Посилення білизни тканини, обробленої оптичними відбілювачами, пояснюється наступним чином: промениста енергія, що поглинається речовиною знаходяться на волокні, переходить у теплову, фотохімічну енергію або повторно випромінюється у вигляді променів видимого світла (короткочасна люмінесценція, або флуоресценція). Поглинаються флуоресцируючою речовиною невидимі ультрафіолетові промені і переходять у світлові промені з більшою довжиною хвилі (видимі – головним чином сині і фіолетові промені) і з меншою енергією світлових квантів (закон Стокса) [2-3]. Таким чином, волокнистий матеріал, який оброблений флуоресцируючою речовиною, буде випромінювати більшу кількість видимих променів, ніж їх було поглинуто з видимої частини спектру. Додаткову кількість відбитих променів має голубуватий або синюватий колір, вони компенсують жовті промені, що відбиваються даною поверхнею, і створюють враження високої білизни.

Як правило, найбільш ефективні оптичні відбілювачі, флуоресціюють з чисто-синім відтінком і пояснюється це тим, що більшість домішок, що знижують білизну волокнистих матеріалів, має жовтуватого або жовтувато-сіре забарвлення. Синювата флуоресценція «вирівнює» жовтуватий відтінок і надає поверхні виробу «яскраво-білий колір».

По-перше зазвичай виправляють цей жовтий відтінок «підсинюванням» з допомогою синьки на основі, наприклад, ультрамарину або фталоціаніну міді. При цьому поглинається частина падаючих жовтих променів і посилюється синій відтінок відбитого світла. Однак у цьому випадку помітно знижується яскравість білого відображення. При застосуванні оптичних відбілюючів засобів жовтизна усувається збільшенням кількості синіх променів у відбитому світлі завдяки флуоресценції в синій частині спектра, не супроводжується пошкодженням волокна.

Оптичні відбілюючі засоби являють собою безбарвні флуоресціюючі органічні сполуки, які витягуються волокном різного хімічної будови з розчину, як звичайні барвники різних класів. Перебуваючи у структурі волокна, вони поглинають і знову виділяють світлові кванти з більш низькою частотою (або з більшою довжиною хвилі), ніж поглинене світло, тобто перетворюють невидимий короткохвильовий ультрафіолетове світло у видимий блакитний, зеленуватий або фіолетовий. Таким чином, тканина, оброблена оптичним відбілюючим засобом, відображає більше видимого світла, ніж необроблена.

Для того щоб флуоресцируюча речовина могла служити відбілюючим засобом або засобом, що надає білим тканинам синюватий відтінок, вона повинна нейтралізовувати жовтий або кремовий відтінок білизни з білих матеріалів. Відбілювання флуоресцентними барвниками надає матеріалу інтенсивну яскраву білизну, порівняно з якою звичайні відбілені або «підсинені» матеріали здаються тьмяними і темними. Практично максимум флуоресценції оптичного відбілювача знаходиться поблизу 450 нм. Нижче цієї величини світло, що віддзеркалюється від білої тканини, вона буде мати білизну з фіолетовим відтинком, а більше – з зеленуватим або жовтуватим відтинками.

I. СИНТЕЗ ОПТИЧНИХ ВІДБІЛЮВАЧІВ З КОМПОНЕНТІВ КОКСОВОГО ГАЗУ І СМОЛИ ПІСЛЯ КОКСУВАННЯ КАМ'ЯНОГО ВУГІЛЛЯ

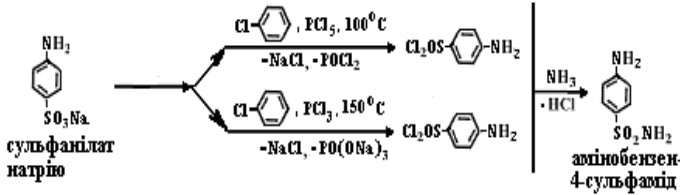
В цьому розділі статті наводяться результати дослідження синтезу важливих для відбілювання різних натуральних і синтетичних текстильних матеріалів оптично-відбілюючих барвників під назвами, які приведені в [1] з доступних за ціною напівпродуктів і компонентів, виділених з коксового газу і смоли після коксування кам'яного вугілля.

1.1. Отримання оптичного відбілювачу – натрієвої солі 1,(4'-сульфофеніл)-3,(4''-хлорфенілпірозоліну).

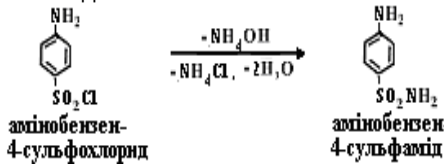
Вихідними продуктами для синтезу цього оптичного відбілювача є очищені бензол, анілін і акрилонітрил, які були виділені з коксового газу після коксування кам'яного вугілля. Синтез оптичного відбілювача складається з п'яти основних технологічних схем:

- синтез хлористо-алюмінієвої солі β-хлорпропіонілхлориду;
- синтез 3,4-дихлорпропіофенону (ДХПФ);
- отримання сульфанілату натрію;
- отримання з сульфанілату натрію і з нього сірчанокислої солі фенилгидразин-4-сульфо кислоти;
- синтез оптичного відбілювача – натрієвої солі 1,(4'-сульфофеніл)-3,(4''-хлорфенілпірозоліну).

1.1.1. Синтез хлористо-алюмінієвої солі β-хлорпропіонілхлориду здійснювали взаємодії акрилонітрилу з соляною кислотою при 105-110°C протягом 12 год і подальшим гідролізом в кислому середовищі в присутності оцтовокислої міді (1,0-1,5%) до утворення β-хлорпропіонової кислоти, поділом суспензії від хлорбензенового розчину екстрагуванням, фільтрацією і промиванням від хлористого амонію при 50°C. Отриману β-хлорпропіонову кислоту зневоднювали при 125°C з подальшою взаємодією з хлорином (трихлористим фосфором) і обробкою отриманого β-хлорпропіонілхлориду хлористим алюмінієм, виділенням при 30°C хлористо-алюмінієвої солі β-хлорпропіонілхлориду, що утворилася, гідролізом водним розчином соляної кислоти і розділенням хлорбензенового розчину від кислого водного шару за допомогою ділильної лійки при 18-20°C за нижче наведеними перетвореннями:

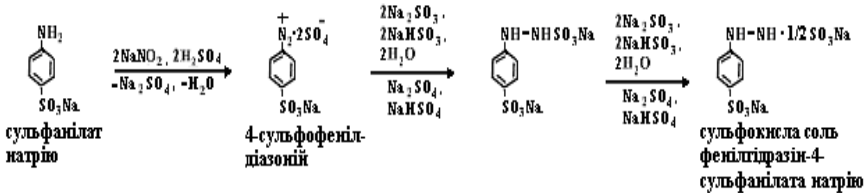

Амінобензенсульфамід отримували амідуванням амінобензенсульфохлориду при 35°C протягом 10 год з подальшими стадіями фільтрування і промивання водою з виходом 96%:

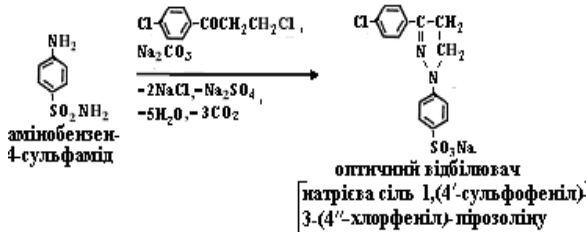
1.1.3. Сульфатнокислу соль фенілгідразин-4-сульфоїкислоти

отримували діазотуванням сульфанілату натрію в середовищі суміші нітриту натрію і сульфатної кислоти при 80°C протягом 15 год з подальшим перетворенням синтезованого 4-сульфофенілдіазонію до сірчаноїкислоти солі фенілгідразин-4-сульфоїкислоти, яку кристалізували при 12°C, фільтрували при цій же температурі. Синтез відбувався за наведеною нижче схемою:

Утворену сульфатнокислу сіль фенілгідразин-4-сульфоїкислоти передавали на стадію одержання оптичного відбілювача – натрієвої солі 1,(4'-сульфофеніл)-3,(4''-хлорфеніл)піразоліну).

1.1.4. Синтез оптичного відбілювача – натрієвої солі 1,(4'-сульфофеніл)-3,(4''-хлорфеніл)піразоліну) проводили конденсацією сірчаноїкислоти солі фенілгідразин-4-сульфоїкислоти з 3,4-дихлорпропіофеноном (ДХПФ) в лужному середовищі при 95°C протягом 23 год за реакцією:

з подальшою фільтрацією при температурі навколишнього середовища, промиванням від водорозчинних солей, сушінням і помелом до необхідної дисперсності.

Допоміжні стадії:

- 1) приготування 20%-них розчинів при температурі навколишнього середовища: кальцинованої соди; їдкого натрію; хлористого натрію;
- 2) приготування 20%-ного розчину нітриту натрію при температурі 0-2°C;
- 3) приготування розчину сульфамінової кислоти;
- 4) регенерація етилового спирту, хлорбензену і утилізація відхідних газів в скруббері.

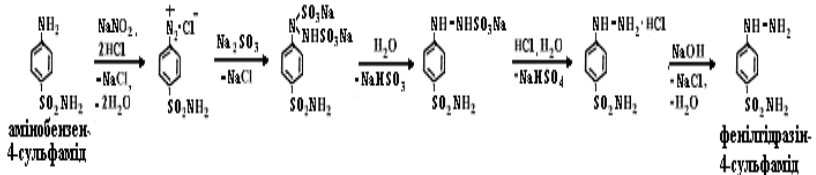
Загальний вихід синтезованого оптичного відбілювача в перерахунку на сульфонілат натрію складає 59,7%.

Отриманий оптичний відбілювач застосовується в суміші з кальцинованою содою та очищеним від домішок диспергатором НФ [3] для відбілювання волокон і тканин з бавовни, вовни, натурального шовку, синтетичних волокон і тканин з поліаміду (капрону), полієфіру, поліетилентерефталату (лавсану) і швейних виробів з них, поліпропіленових ниток для килимової промисловості [4].

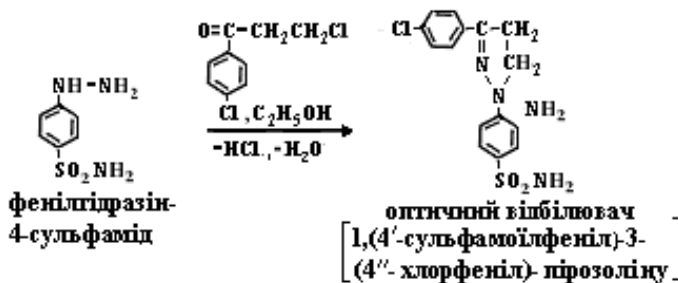
1.2. Отримання оптичного відбілювачу – 1',(4'-сульфамоїлфеніл)-3,4''-хлорфенілпіразоліну).

Вихідними продуктами для синтезу названого оптичного відбілювача є раніше отримані 3,4-дихлорпропіофенон (3,4-ДХПФ) і сульфанілат натрію (див. п. 1.1.2).

Синтез оптичного відбілювача 1,(4'-сульфамоїлфеніл)-3,4''-хлорфенілпіразоліну починали з використанням аніліну коксового газу до отримання сульфанілату натрію за технологією, як описано в підрозділі 1 цього повідомлення. Далі процес складався з чотирьох основних хімічних операцій, що включали конденсацію при 100°C з п'ятихлористим фосфором (або з трихлористим фосфором при 150°C) в хлорбензеновому середовищі з утворенням амінобензен-4-сульфаміду, який піддавався діазотуванню при 0-2°C нітритом натрію в солянокислому середовищі з подальшим відновленням виділеного діазонію сульфітно-бісульфітною сумішшю солей при 85-87°C і проведенням стадій гідролізу водою, обробки соляною кислотою і розчином їдкого натрію, кристалізації при 10°C, випарювання, промивання водою при температурі навколишнього середовища і вивантаження водної пасти фенілгідразин-4-сульфаміду за схемою:

Вивантажений фенілгідразин-4-сульфамід конденсували з раніше синтезованим (див. підрозділ 1.1) з 3,4-дихлорпропіофеноном (3,4-ДХПФ) при 85°C протягом 12 год у середовищі етилового спирту і отримували оптичний відбілювач 1,(4'-сульфамоїлфеніл)-3,(4''-хлорфенілпіразоліну):

який відфільтрували, промивали водою, сушили і подрібнювали. Готовий продукт в суміші 1:1 (мас. ч.) з очищеним від мінеральних солей диспергатором НФ використовували для оптичного відбілювання волокон і тканин з нітрону, капрону, ацетатного шовку, лавсану та інших полімерів методом їх поверхневого фарбування.

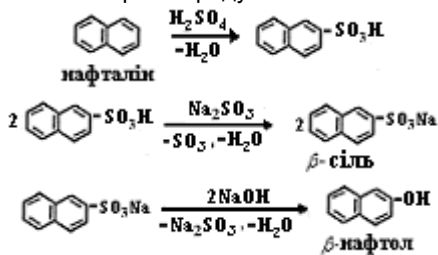
Допоміжні стадії були аналогічними тим, що описані в підрозділі 1.1.

1.3. Синтез оптичних відбілювачів для лавсанових волокон і тканин.

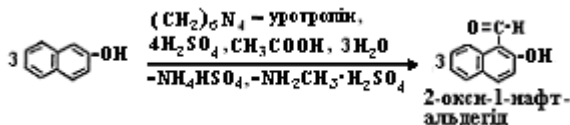
1.3.1. Отримання оптичного відбілювача 2-окси-1-нафтальдегіду (біофору КПА) для відбілювання тканин з поліетилентерефталату (лавсану).

Вихідними продуктами для синтезу оптичного відбілювача для відбілювання полімерів з поліетилентерефталату і тканин з поліефірів є виділені з компонентів коксового газу і смоли β-нафтол і толуен.

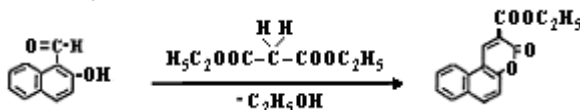
Зневоднений після термообробки (120-125°C) нафталін коксової смоли сульфували сульфатною кислотою при 160-165°C протягом 6 год з подальшим переводом (при 120-130°C протягом 2 год) утвореної β-нафталінсульфо кислоти в цьому ж апараті сульфідом натрію в натрієву сіль β-нафталінсульфо кислоти (β-сіль) і подальшим лужним плавленням протягом 10 год при температурі 315-330°C з сумішшю їдкого натрію і сульфїту натрію у співвідношенні 1:1 (мас. ч.), гасінням плаву при 100-110°C, підкисленням методом барботування сірчистим газом при 80-95°C, промиванням β-нафтолу гарячою водою (95°C), сушкою при 120-130°C і дистиляцією при 230°C в товарний продукт:

Отриманий з нафталіну коксової смоли β -нафтол конденсували з уротропіном в присутності оцтової і сульфатної кислот при 95-98°C протягом 8-9 год і виділяли 2-окси-1-нафталальдегід:

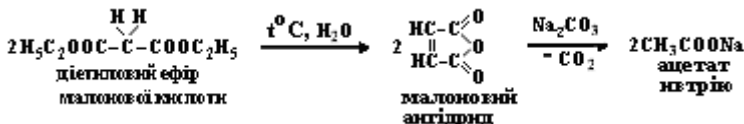

з подальшою його конденсацією з малоновим ефіром в лужному середовищі при 95-98°C протягом 22 год та проведенням стадій виділення, фільтрування, промивання водою при температурі навколишнього середовища, кристалізації і сушіння у вакуум-сушильному апараті при 50°C і тиску 400-500 мм.рт.ст. отримували оптичний відбілювач марки КПА для відбілювання лавсану та інших поліефірів:

Загальний вихід в розрахунку на 2-окси-1-нафталальдегід становить 73%.

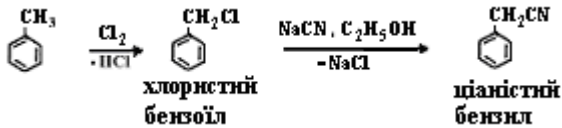
При протіканні процесу відбувається побічна операція – розкладання малонового ефіру, в результаті чого виділяється спирт і малоновий ангідрид, з якого під впливом кальцинованої соди утворюються дві молекули оцтовокислого натрію і вуглекислий газ за нижче приведеною схемою:

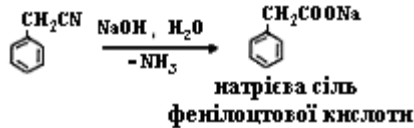
Синтезований відбілювач застосовується для оптичного відбілювання ацетатного шовку, лавсану, хімволокон, а також для отримання 2,2'-діокси-1,1'-нафталальдегіду (люмогену світло-жовтого).

1.3.2. Отримання оптичного відбілювачу 3-феніл-5.6-бензокумарину (білофору ОЛА) для відбілювання тканин з поліетилентерефталату.

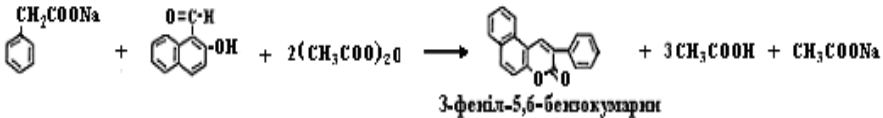
Вихідними продуктами для синтезу оптичного відбілювачу (3-феніл-5.6-бензокумарину) для відбілювання тканин з лавсану є виділений з компонентів коксового газу толуен, з якого хлоруванням хлором отримували хлористий бензоїл і після його ціанування ціаністим натрієм в середовищі етилового спирту при 75-80°C протягом 24 год здійснювали відгін спирту, розведення маси водою, фільтрування при 90-95°C і сушку ціаністого бензилу у вакуум-сушильному апараті при 60°C:

Вивантажений ціаністий бензил омилювали розчином лугу при 100-110°C:

з подальшим випарюванням, висушуванням у вакуум-сушильному апараті при 75°C і конденсацією при 145-150°C протягом 12 год з раніше синтезованим (див. п. 1.3.1) 2-окси-1-нафталальдегідом за рівнянням:

Отриманий після конденсації 3-феніл-5,6-бензокумарин виділяли, промивали при 85-90°C, перекристалізували з спиртового розчину при 70°C, фільтрували, сушили у вакуум-сушильному апараті при 75°C і подрібнювали до порошкоподібного вигляду. Загальний вихід продукту склав 70,5%, який під назвою «оптичний відбілювач ОЛА» змішували з очищеним від мінеральних солей диспергатором НФ [4] у співвідношенні 1:1 (мас. ч.). Його використовують для оптичного відбілювання волокон і тканин з нітрону, капрону, ацетатного шовку, лавсану та інших полімерів методом їх поверхневого фарбування.

Допоміжні стадії:

1) приготування 20%-них розчинів при температурі навколишнього середовища кальцинованої соди та їдкого натрію;

2) регенерація етилового спирту;

3) утилізація відхідних газів і аміаку, що виділяються, в скрубєрі.

Вище наведена узагальнена схема технології синтезу оптичних відбілювачів з виділених та очищених компонентів коксового газу і смоли (пропілену, бензену, аніліну, толуєну, β-нафтолу та їх похідних.

На прикладі використання оптичного відбілювача ОЛА на лавсановій тканини показано суттєве збільшення білизни, що виражається в зміні координат кольору X,Y,Z в міжнародній системі CIELAB [7, 8]:

$$X - 76,2/82,7 \quad Y - 77,8/84,0 \quad Z - 88,7/97,0,$$

де в чисельнику наведені показники для вихідної білої тканини, в знаменнику – для білої тканини, додатково вибіленої оптичним відбілювачом.

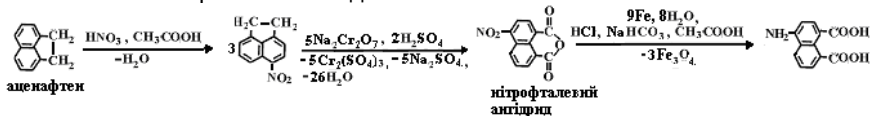
II. СИНТЕЗ ЛЮМІНОРІВ З АЦЕНАФТЕНУ КОКСОВОЇ СМОЛИ ПІСЛЯ КОКСУВАННЯ КАМ'ЯНОГО ВУГІЛЛЯ

Органічні люмінори (вони ж люмінофори) – речовини, що світяться в різних областях спектру внаслідок поглинання енергії збудження [9] і світяться, на відміну від неорганічних, у різному стані (твердому, «твердому розчині», рідкому), тобто їх світіння обумовлено хімічною структурою молекул поліциклічних ароматичних вуглець і кисневмісних барвників (похідних антрацену, стільбену, оксазолу, кумарину та ін.) [10]. Застосовуються люмінофори в люмінесцентному аналізі, в якості оптично-відбілюючих речовин (ОВР), компонентів денних флуоресцентних пігментів і фарб з їх використанням, для люмінесцентної дефектоскопії металів і зварних швів трубопроводів, при фарбуванні синтетичних волокон і пластмас з різних полімерів, а також в молекулярній біології і медицині (флуоресцеїн, акридін та ін.) в якості міток або зондів [11-13].

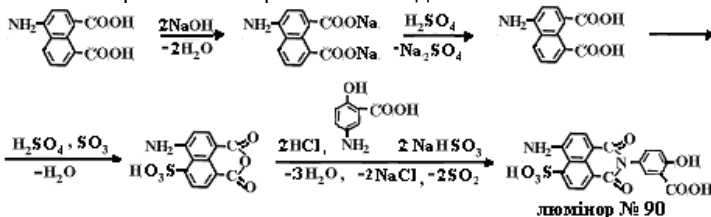
В даному розділі роботі наводиться синтез деяких найбільш часто вживаних люмінофорів та їх сумішей, використовуючи в якості сировини виділені і очищені компоненти коксового газу і смоли [14-15].

2.1. Синтез люмінорів жовтого кольору.

2.1.1. Синтез люмінору жовтого кольору №90 (4'-окси-3'-карбоксі-фенілімід-4-аміно-6-сульфонафталевої кислоти) здійснювали з очищеного 98%-ного аценафтену коксової смоли нітруванням його нітруючою сумішшю (меланжем) при температурі не вище 25°C впродовж 12 год. Нітроаценафтен, що утворився, окислювали при 90°C біхроматом натрію або калію у середовищі сульфатної кислоти протягом 11 год з подальшим відновленням при цій же температурі залізним порошком у присутності бісульфіту натрію і соляної кислоти протягом 11 год за схемою:

Утворену амінофталеву кислоту розчином лугу переводили в натрієву сіль протягом 5 год при 85-90°C з подальшою очисною фільтрацією, підкисленням сульфатною кислотою при температурі навколишнього середовища, промиванням від мінеральних солей, сушінням вивантаженої водної пасти. Подрібнену амінофталеву кислоту сульфували олеумом при 60-65°C протягом 16 год, далі виділену аміносулфонафталеву кислоту конденсували з аміносаліциловою кислотою в присутності бісульфіту натрію і соляної кислоти при 95-97°C протягом 30 год за схемою:

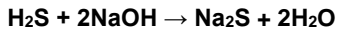
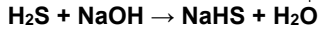
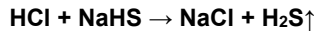
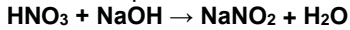
з подальшими операціями виділення і сушіння готового продукту при 70°C.

Загальний вихід люмінофору за стадіями становить 40%.

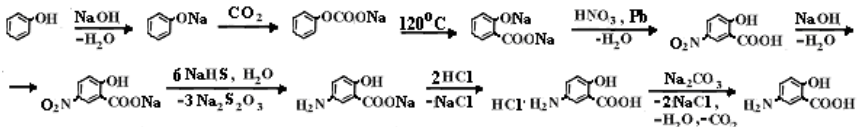
Допоміжні стадії:

- приготування суміші для нітрування і содового розчину;

- поглинання відхідних газів та парів кислот:

- отримання з фенолу аміносаліцилової кислоти, необхідної для конденсації з раніше синтезованою аміносурфонафталевою кислотою за схемою:

Опис технології синтезу аміносаліцилової кислоти з фенолу, який виділений з коксового газу.

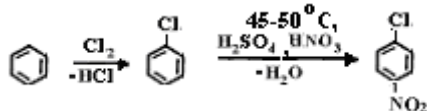
Розплавлений в апараті фенол за обігрівачому порою трубопроводу подавали в нейтралізатор, заповнений розчином їдкою натрію, далі одержаний розчин феноляту натрію упарювали і висушували під вакуумом. В утворений попередньо розплавлений фенолят натрію пропускали при невеликому тиску вуглекислий газ при температурі 160°C, після чого добавленням в отриманий саліцилат натрію розведеної сульфатної кислоти отримували саліцилову кислоту, її відфільтровували, промивали холодною водою і сушили у вакуум-сушильному апараті. Далі саліцилову кислоту нітрували нітруючою сумішшю при 70°C протягом 12 год з подальшими стадіями фільтрації, промивання утвореної нітросаліцилової кислоти гарячою водою, переведення її в натрієву сіль при 130°C і відновлення водним розчином сульфідрату до натрієвої солі аміносаліцилової кислоти, яку обробкою соляною кислотою при 70°C переводили у солянокислу сіль аміносаліцилової кислоти, її відфільтровували при 45-50°C від шלאму, нейтралізували содою і виділяли аміносаліцилову кислоту. Загальний вихід її за всіма стадіями становить 59%.

2.1.2. Синтез люмінору жовтого З 535 РТ.

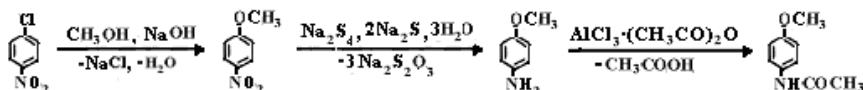
Вихідними компонентами для синтезу люмінору жовтого З 535 РТ (він же люмінор № 25) є раніше синтезований з коксової смоли фталевий ангідрид і *п*-анізидин, які синтезували з бензену або з хлорбензену коксового газу за такими стадіями.

Спосіб 1:

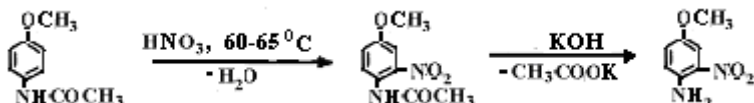
- хлорування бензену, виділеного з коксового газу, проводили в хлораторі ($t=(50\pm 10)^\circ\text{C}$, каталізатор FeCl_3 , AlCl_3 , $\tau = 7$ год) з послідовним нітруванням отриманого хлорбензену нітруючою сумішшю із концентрованих кислот (18-20% HNO_3 і 75-80% H_2SO_4) (об'єм апарату $V=3\text{м}^3$, $t=(40-50)^\circ\text{C}$, $n=2\text{с}^{-1}$) і подальшою промивкою 4-нітрохлорбензену (мононітрохлорбензену) водою і сепарацією від відпрацьованої сульфатної кислоти з виходом 96%:

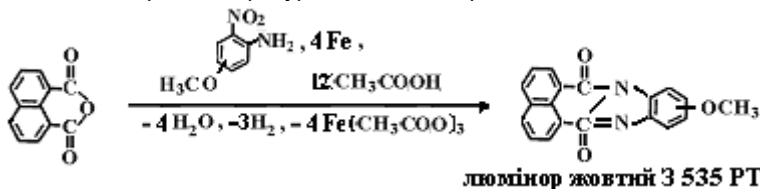
- отримання анізолу з *p*-нітрохлорбензену здійснювали заміщенням атома хлору на метоксильну групу і відновленням нітрогрупи в утвореному *p*-нітроанізолі сумішшю сірчистого натрію і тетрасульфіду натрію при температурі 125°C протягом 15 год з послідовними стадіями відстоювання, відділення 4-аміноанізолу при $70-80^\circ\text{C}$, вакуумною перегонкою при 180°C (вихід за стадіями складає 86,2%) і подальшим його ацилюванням ангідридом оцтової кислоти в середовищі оцтової кислоти при $25-30^\circ\text{C}$ протягом 10 год за схемою:

- виділений *p*-аміноацетиланізидин нітрували при $60-65^\circ\text{C}$ протягом 5 год і після фільтрування, промивання водою і омилювання гарячим ($95-98^\circ\text{C}$) розчином гідроокису калію протягом 11 год отримували 3-нітро-4-аміноанізол за схемою:

- відновлення залізом і одночасна конденсація 3-нітро-4-аміноанізолу з фталевим ангідридом (раніше синтезованим з коксової смоли) в середовищі оцтової кислоти при температурі $112-115^\circ\text{C}$ впродовж 25 год за схемою:

з подальшими операціями виділення, кристалізації і сушіння готового продукту при 70°C . Загальний вихід складає 47%.

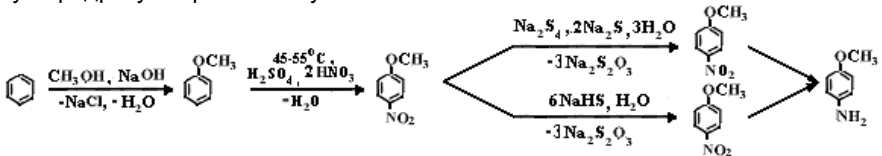
Допоміжні операції:

- екстрагування в екстракторі нітрохлорбензену з відпрацьованої азотної кислоти;
- приготування содового розчину при $70-80^\circ\text{C}$;

- уловлювання в скрубєрі хвостових газів;
- ректифікація метилового спирту при 80-85°C.

Спосіб 2:

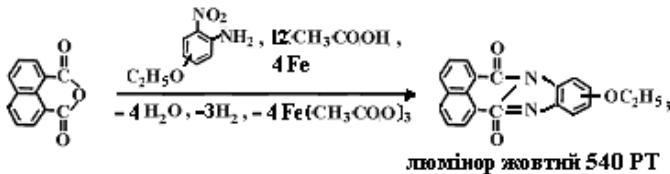
- метилування бензену, виділеного з коксового газу, проводили в метанольному розчині луѓу при 70°C з послїдуючим нітруванням отриманого анізолу сумїшшю для нітрування із концентрованих кислот (18-20% HNO₃ і 75-80% H₂SO₄) і подальшою промивкою 4-монїтроанїзолу водою і сепарацією відпрацьованої сульфатної кислоти. З отриманого 4-монїтроанїзолу обробкою сумїшшю сїрчистого натрію і тетрасульфїду натрію при температурї 125°C протягом 15 год або водним розчином сульфїдрату натрію синтезували 4-амїноанїзол за схемою:

з проведенням послїдуючих стадїй, як описано у способї 1. Загальний вихїд за всїма стадїями в розрахунку на *п*-анїзїдїн складає 50,6%.

2.1.3. Синтез люмінору жовтого 540 РТ.

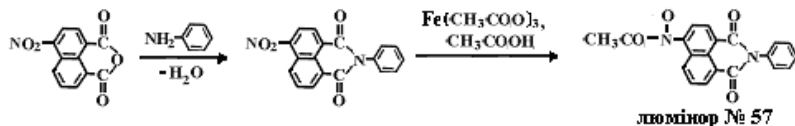
Синтез люмінору жовтого 540 РТ (він же люмінофор №25«А») проводили за способами 1 і 2 в технологїчних умовах виробництва люмінофору жовтого 3 535 РТ з тїєю рїзницею, що замість 3-нїтро-4-амїноанїзолу використовували 3-нїтро-4-амїнофенетол і замість метанолу – етанол. Допомїжні операції однакові, лише ректифікації пїдавали відпрацьований етанол. Кїнцева стадїя синтезу проводиться в середовищі оцтової кислоти при температурї 112-115°C впродовж 32 год за рївнянням:

з подальшими операціями видїлення, кристалізації і сушіння готового продукту при 70°C. Загальний вихїд в розрахунку на нафталевий ангїдрїд складає 55,4%.

2.1.4. Синтез люмінору жовтого №57.

Синтез люмінору жовтого №57 здійснювали взаємодїєю ранїше отриманого нїтронафталевого ангїдрїду (див. п. 1.1) з аніліном при 110-115°C протягом 7 год, фільтрацією і промиванням спочатку содовим розчином, а потїм водою з подальшим сушінням при 80-90°C (вихїд 79,6%). Висушений продукт одночасно відновлювали порошком залїза і ацїлювали оцтовим ангїдрїдом при 110-115°C протягом 18 год за схемою:

з подальшими операціями обробки содовим розчином, фільтрування, промивки при 60-80°C, сушіння при 70-80°C, перекристалізації із диметилформаміду. Загальний вихід в розрахунку на нітронафталевий ангідрид складає 35,2%.

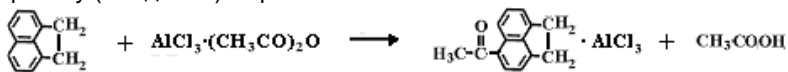
2.2. Синтез люмінорів оранжевого і червоного кольорів.

2.2.1. Синтез люмінору яскраво-оранжевого 575 РТ.

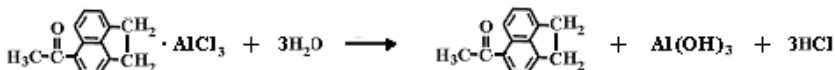
Синтез люмінору яскраво-оранжевого 575 РТ оранжево-червоного світіння проводили конденсацією 4-ацетилнафталевого ангідриду з аніліном з подальшими операціями обробки, фільтрування, промивки, сушіння. Загальний вихід складає 55,4%.

Опис технологічного процесу отримання 4-ацетилнафталевого ангідриду та на його основі – люмінору яскраво-оранжевого 575 РТ:

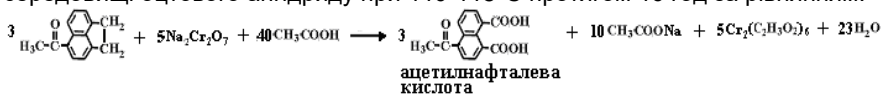
1. Ацетилювання аценафтену здійснювали заздалегідь приготуванням ацетилюючим комплексом при 1-2°C протягом 24 год у середовищі дихлоретану (вихід 99%) за рівнянням:

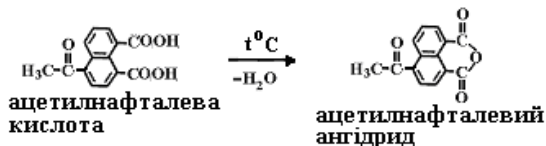
2. Розкладання ацетилюючого комплексу з подальшим поділом суміші і відгонкою дихлоретану при 100-102°C з послідовними операціями фільтрації, промивання до нейтральної реакції:

3. Окислення утвореного ацетилаценафтену біхроматом натрію в середовищі оцтового ангідриду при 110-115°C протягом 16 год за рівнянням:

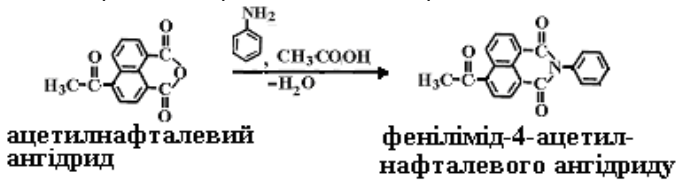

4. Виділення при 80-90°C, фільтрування і промивання гарячою водою від солей з наступною термообробкою 4-ацетилнафталевої кислоти при 90°C протягом 10 год до отримання 4-ацетилнафталевого ангідриду:

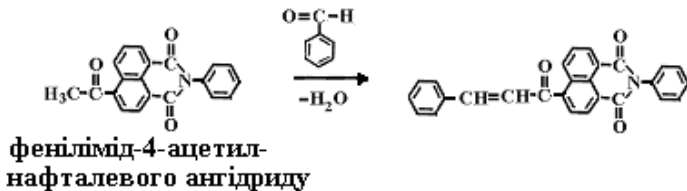
Вихід 4-ацетилнафталевого ангідриду в розрахунку на аценафтен становить 54,6%.

5. Конденсація 4-ацетилнафталевого ангідриду з аніліном в середовищі оцтової кислоти при 100°C протягом 17 год по рівнянню:

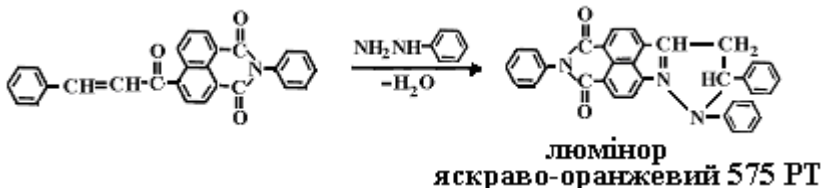
з подальшими стадіями фільтрування отриманого фенілімід-4-ацетилнафталевого ангідриду, його содової обробки при 100-102°C протягом 4 год, фільтрування і промивання при 60-70°C до нейтральної реакції.

6. Конденсація фенілімід-4-ацетилнафталевого ангідриду з бензальдегідом при температурі навколишнього середовища протягом 17 год за рівнянням:

з подальшими стадіями фільтрування і промивання синтезованого продукту.

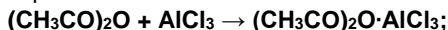
7. Отримання люмінору яскраво-оранжевого 575 РТ за рівнянням:

Загальний вихід люмінору в розрахунку на 4-ацетилнафталевий ангідрид становить 44,2%.

Допоміжні операції:

- приготування ацилюючого комплексу при температурі 5-10°C впродовж 12 год (вихід 99,5%) за рівнянням:

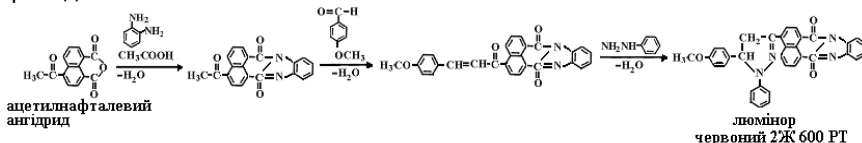

- попередньо отримання бензальдегіду проводили каталітичною взаємодією бензену з вуглекислим газом у присутності соляної кислоти і хлористого алюмінію;

- регенерація дихлоретану.

2.2.2. Синтез люмінору червоного 2Ж 600 РТ.

Синтез люмінору червоного 2Ж 600 РТ (він же люмінофор №59) червоного світіння проводили конденсацією 4-ацетилнафталевого ангідриду з о-фенілен-діаміном при 100°C впродовж 22 год з подальшою конденсацією утвореного бензімідазолу з анісовим альдегідом (*п*-метоксибензальдегідом) при 80°C протягом 13 год і взаємодією виділеного продукту з фенілгідрaziном при такій же температурі протягом 11 год за нижче приведену схему:

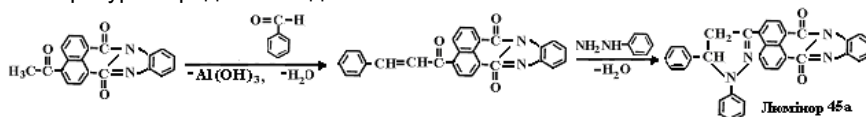

з подальшими операціями спиртової очистки, фільтрування, промивання при 60-80°C, сушіння при 70-80°C, перекристалізації із диметилформаміду. Загальний вихід в розрахунку на 4-ацетилнафталевий ангідрид складає 45,2%.

Допоміжні операції такі ж як у п. 2.2.1 і додатково введена стадія попереднього отримання анісового альдегіду метилуванням *п*-крезолу коксового газу за допомогою $\text{CH}_3\text{OSO}_3\text{Na}$ з подальшою вакуумною перегонкою.

2.2.3. Синтез люмінору 45а.

Синтез люмінору 45а (він же 1,5-дифеніл-3-(1,8-нафтоїлен-1',2'-бензімідазоліл-4(5)-піразолін- Δ^2) проводили конденсацією 4(5)-ацетил-1,8-нафтоїлен-1',2'-бензімідазолу-з бенальдегідом при 80°C впродовж 11 год з послідуною взаємодією виділеного продукту з фенілгідрaziном за цієї ж температури впродовж 7 год за схему:

з подальшими операціями спиртової очистки, фільтрування, промивки при 60-80°C, сушіння при 70-80°C. Загальний вихід в розрахунку на 4-ацетил-нафтоїленбензімідазол складає 60,5%.

Нижче наведена загальна технологічна схема синтезу відомих марок органічних люмінорів у виробничих умовах.

2.3. Отримання сумішевих люмінорів різних кольорів.

Розширення колірної гами люмінорів (їх ще називають люмінофори) і областей застосування здійснювали змішуванням їх з органічними пігментами з подальшим подрібненням до високодисперсного стану. Таким чином були отримані наступні люмінофори:

- люмінофор №80 зелений з жовтуватим відтінком (люмінофор зелений Ж) – суміш люмінофора №25 з фталоціаніном міді у співвідношенні (мас. ч.) 3:1;

- люмінофор №80а зелений (люмінофор зелений) – суміш люмінофора №25 з фталоціаніном міді у співвідношенні (мас. ч.) 1:1;
- люмінофор №80б зелений з синюватим відтінком (люмінофор зелений) – суміш люмінофора №25 з фталоціаніном міді у співвідношенні мас. ч.) 1:2;
- люмінофор №81 блакитний (люмінофор блакитний) – суміш люмінофора №8 з фталоціаніном міді у співвідношенні (мас. ч.) 1:4;
- люмінофор №82 (рожевий барвник, що люмінесцирує) – суміш люмінофора №8 з люмінофором №59 у співвідношенні (мас. ч.) 1:4;
- люмінофор №82 (рожевий барвник, що має люмінесценцію) – суміш люмінофору №8 з люмінофором №59 у співвідношенні (мас. ч.) 1:4;
- люмінофор №88 рубіновий 3 (червоно-фіолетовий барвник, що має люмінесценцію) – суміш люмінофору №8 з барвником кубовим яскраво-фіолетовим К у співвідношенні (мас. ч.) 1:4;
- люмінофор №102 (люмінофор яскраво-оранжевий 4К) – яскраво-рожевий барвник, що люмінесцирує, який являє собою суміш тіоіндіго яскраво-рожевого Ж у співвідношенні (мас. ч.) 1:1;
- люмінофор №112 (люмінофор червоний 2С) – червоний барвник, що має люмінесценцію, який являє собою суміш тіоіндіго червоного С люмінофором №59 у співвідношенні (мас. ч.) 3:1;
- люмінофор №113 (зелений барвник що має люмінесценцію), який являє собою суміш люмінофору №84 з зеленим фталоціаніновим пігментом у співвідношенні (мас. ч.) 4:1;
- люмінофор №113а (зелений барвник що має люмінесценцію) є сумішшю люмінофору №25 з зеленим фталоціаніновим пігментом у співвідношенні (мас. ч.) 3:1;
- люмінофор №116 (люмінофор рубіновий) – суміш люмінофору №8 і барвнику тіоіндіго червоно-фіолетового С у співвідношенні (мас. ч.) 1:5;
- люмінофор №134 (люмінофор рубіновий Ж) – червоно-фіолетовий барвник що має люмінесценцію, є сумішшю основи кубових барвників яскраво-фіолетового К і тіоіндіго червоного С у співвідношенні (мас. ч.) 1:1;
- люмінофор №141 – червоно-рожевий барвник, що має люмінесценцію, використовується у виробництві пластмас, який являє собою суміш люмінофору №8 і основи кубового барвнику тіоіндіго яскраво-рожевого Ж у співвідношенні (мас. ч.) 1:1.

Технологія отримання змішаних люмінофорів полягає в змішуванні люмінофору (він же люмінор) з основою спеціально підібраного органічного барвника у змішувачі барабанного типу з подальшими операціями тонкого подрібнення в дисмембраторі з класифікацією часточок за розмірами. Сумішеві марки люмінофорів придатні для фарбування полістиролу в процесі полімеризації стиролу або при переробці готових пластмас з різного виду полімерів.

III. СИНТЕЗ ОПТИЧНИХ ВІДБІЛЮВАЧІВ СТИЛЬБЕНОВОГО РЯДУ З КОМПОНЕНТІВ КОКСОВОГО ГАЗУ І СМОЛИ ПІСЛЯ КОКСУВАННЯ КАМ'ЯНОГО ВУГІЛЛЯ

Оптичні відбілювачі препарати – білі органічні барвники застосовуються для отримання підвищеного ефекту білизни на виробках з білої білизни, чистоти тону і яскравості забарвлених матеріалів і пластмас [13,16-20]. Оптичними відбілюючими препаратами проводять поверхневу обробку виробів з бавовняного волокна, шовку, вовни, ацетатного, триацетатного і різних синтетичних волокон (капрону, цитрону, лавсану і ін.). Їх використовують для підвищення ступеня білизни білизняних, набивних (особливо білоземельних) забарвлених в світлі тони тканин і трикотажу, а також в витравних і резервних складах при друкуванні [21].

Білі органічні барвники можуть використовуватися по періодичному, безперервному і напівбезперервним способами відбілювання. Оптимальне їх дозування (концентрація) залежить від властивостей текстильних матеріалів та для досягнення необхідного ступеня білизни необхідно визначати концентрацію в кожному конкретному випадку. Для безперервних способів оптичного відбілювання тканин застосовують препарати з концентрацією від 1 до 5 г/дм³ [18-20]. Фіксацію оптичних відбілювачів здійснюють паром у зрільнику або гарячим повітрям (термозоліруванням) в залежності від оброблюваного текстильного матеріалу [18, 19].

3.1. Синтез відбілюючого препарату 18-64.

Відбілюючий препарат 18-64 являє собою динатрієву сіль 4,4-біс-(2''-метокси-4''-феніламіно-1'',3'',5''-триазін-6''-діаміно)-стільбен-2,2'-дисульфокислоти. Застосовується в якості добавки для оптичного відбілювання паперу в масі і до миючих і чистячих препаратів побутової хімії під назвою «білофор КБ». Отримують відбілюючий препарат 18-64 послідовним заміщенням атомів хлору, що містяться в ціанурхлориді, метиловим спиртом 4,4 'діаміно-стільбен-2,2'-дисульфокислоти (ДС-кислоти) і аніліном в лужному середовищі. Загальний вихід складає 87,3% в розрахунку на динатрієву сіль ДС-кислоти.

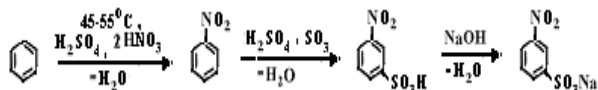
Технологічний процес синтезу відбілюючого препарату 18-64 відбувається з використанням бензену, толуєну та аніліну, виділених з коксового газу після коксування кам'яного вугілля.

3.1.1. Синтез метанілової кислоти (м-нітробензенсульфокислоти) здійснювали з бензену коксового газу.

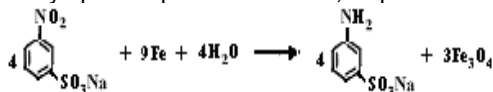
Спочатку проводили нітрування бензену сумішшю для нітрування в нітраторі при температурі (45-50°C) до нітробензену з подальшим його сульфуванням в сульфураторі, обладнаному мішалкою і сорочкою для обігріву паром і охолодженням водою. У сульфуратор завантажували з мірника олеум з невеликим надлишком вільного сірчистого ангідриду і поступово порціями завантажували нітробензен. По закінченні завантаження нітротмасу в сульфураторі поступово нагрівали при розмішуванні (закінчення реакції за відсутності запаху нітробензену).

По закінченні сульфування масу охолоджували і передавлювали в апарат з мішалкою і змійовиком для охолодження водою. В апарат попередньо

наливали воду, охолоджували і поступово завантажували розчин їдкого натрію. При цьому випадає важкорозчинна натрієва сіль *m*-нітробензенсульфоїкислоти, її відфільтровували і промивали холодною водою.

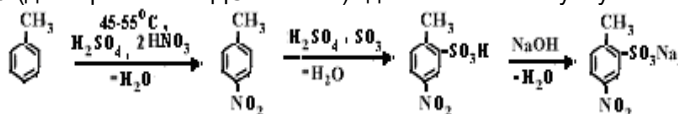
Відновлення *m*-нітробензенсульфоїкислого натрію здійснювали чавунною стружкою, протравленою соляною кислотою, в сталевому футерованому апараті, обладнаному пропелерною мішалкою, за рівнянням:

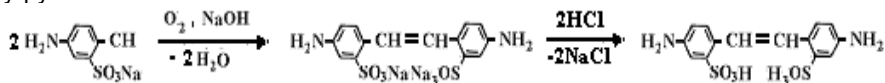
В апарат спочатку завантажували соляну кислоту, а потім поступово при нагріванні – пасту *m*-нітробензенсульфоїкислоти. По закінченні відновлення залізо осаджали розчином соди, отриману натрієву сіль *m*-амінобензенсульфоїкислоти (метанілової кислоти) фільтрували і промивали гарячою водою. Промивні води використовували при відновленні наступних порцій нітропродукту.

Після фільтрування водну пасту натрієвої солі метанілової кислоти передавали на сушіння і далі – на стадію синтезу динатрієвої солі 4,4'-діаміно-стильбен-2,2'-дисульфоїкислоти.

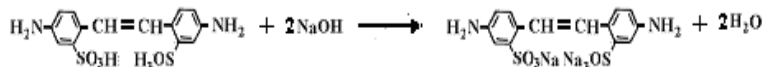
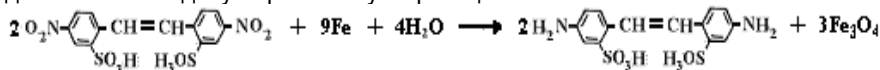
3.1.2. Синтез динатрієвої солі 4,4'-діаміно-стильбен-2,2'-дисульфоїкислоти (динатрієвої солі ДС-кислоти) здійснювали з толуену за схемою:

Натрієву сіль 4-нітротолуен-2-сульфоїкислоти окислювали киснем повітря в лужному середовищі в присутності каталізатора сернокислотного марганцю. При цьому від метильної групи відщеплюється частина атомів водню і одночасно проходить зв'язування двох бензенових ядер за рахунок угруповання $-\text{HC}=\text{HC}-$:

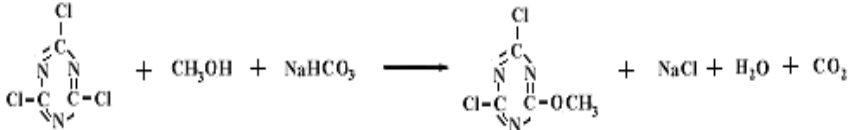
Утворену при цьому динітро-стильбендисульфоїкислоту відновлювали чавунною стружкою з подальшим переведенням в динатрієву сіль діаміно-стильбендисульфоїкислоти за реакціями:

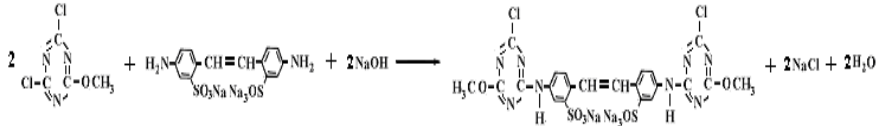
з подальшими операціями фільтрування розчину від залізного шламу і передачі для синтезу відбілюючого препарату 18-64.

3.1.3. Синтез відбілюючого препарату 18-64 здійснювали виконанням наступних операцій:

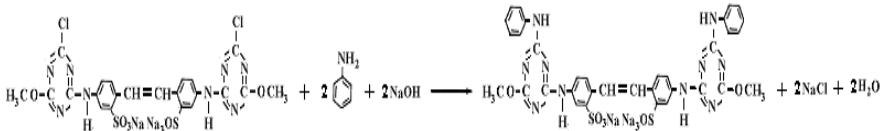
- отримання 2-метокси-4,6-дихлортриазіну метилюванням ціанурхлоридом в лужному середовищі при температурі 40°C протягом 6 год (вихід 99,5%) за рівнянням:

- ацилюванням натрієвої солі ДС-кислоти в лужному середовищі при температурі 40°C протягом 4 год за рівнянням:

- ацилювання аніліну продуктом, що утворився, в лужному середовищі при температурі 95°C протягом 12 год (вихід 96,4%) за рівнянням:

Отриману суспензію фільтрували і промивали гарячою водою (95°C), суспендували і сушили в розпилюючій сушарці.

Допоміжні стадії:

- приготування 10%-них розчинів бікарбонату натрію і їдкого натрію;
- приготування 50%-ного розчину сірчаної кислоти;
- приготування розчину ціанурхлориду в ацетоні;
- регенерація метанолу та уловлювання газів, що відходять, на установці адсорберів марки ЛУ-4.

3.1.4. Синтез відбілюючого препарату 19-68.

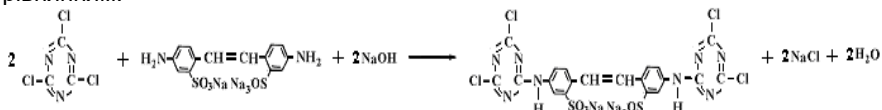
Відбілюючий препарат 19-68 являє собою динатрієву сіль 4,4'-бис-(2'',4''-дифеніламіно-1'',3'',5''-триазін-6''-іламіно)-стильбен-2,2''-дисульфоїкислоти. Застосовується в якості добавки до синтетичних миючих засобів для підвищення білизни виробам з целюлозних і поліамідних волокон при їх пранні. Отримують препарат послідовним заміщенням атомів хлору, що містяться в ціанурхлориді, динатрієвою сіллю 4,4''-діаміно-стильбен-2,2''-дисульфоїкислоти і аніліном в водноацетонному середовищі. Загальний вихід складає 83%.

Технологічний процес синтезу відбілюючого препарату 19-68 відбувається з використанням компонентів (толуену та аніліну), виділених з коксового газу після коксування кам'яного вугілля.

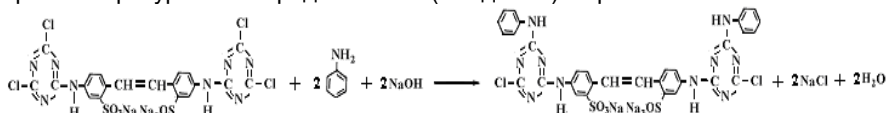
3.1.4.1. Синтез метанілової кислоти (м-нітробензенсульфокислоти), динатрієвої солі 4,4'-діаміностильбен-2,2'-дисульфокислоти (динатрієвої солі ДС-кислоти) здійснювали за технологією як описано в п. 3.1.1 і 3.1.2.

3.1.5. Синтез відбілюючого препарату 19-68:

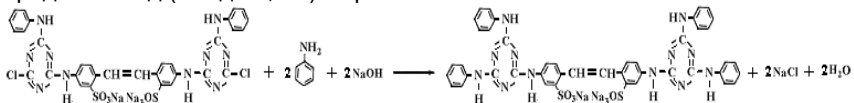
- ацилювання динатрієвої солі ДС-кислоти ціанурхлоридом в лужному середовищі при температурі 0-3°C впродовж 4 год (вихід 93,7%) за рівнянням:

- ацилювання аніліну продуктом, що утворився, в лужному середовищі при температурі 40°C впродовж 90 хв (вихід 99%) за рівнянням:

- ацилювання аніліну продуктом, що утворився, в лужному середовищі впродовж 7 год (вихід 98,5%) за рівнянням:

Отриману суспензію фільтрували і промивали гарячою водою (90-95°C), суспендували і сушили в розпилючій сушарці.

Допоміжні стадії:

- приготування 10%-ного розчину їдкого натрію;
- приготування 50%-ного розчину сірчаної кислоти;
- приготування розчину ціанурхлориду в ацетоні.

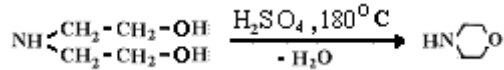
3.1.6. Синтез відбілюючого препарату 21-69.

Відбілюючий препарат 21-69 (белофор КД) 19-68 являє собою динатрієву сіль 4,4'-біс-(2''-аніліно-4''-морфоліно-1,3'',5''-триазін-6''-іламіно)-стильбен-2,2'-дисульфокислоти. Застосовується в якості добавки до синтетичних миючих засобів для підвищення білизни виробам з целюлозних і поліамідних волокон при їх пранні. Отримували препарат послідовним ацилюванням ціанурхлориду динатрієвої солі 4,4-діаміностильбен-2,2'-дисульфокислоти і далі аніліну і морфоліну в водноацетоновому середовищі. Загальний вихід в розрахунку на динатрієву сіль 4,4-діаміностильбен-2,2'-дисульфокислоти (динатрієву сіль ДС-кислоти) складає 85%.

Технологічний процес синтезу відбілюючого препарату 21-69 відбувається з використанням бензену, толуену та аніліну, виділених з коксового газу після коксування кам'яного вугілля.

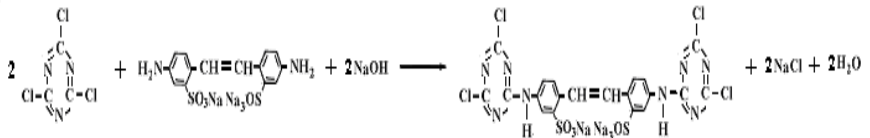
3.1.6.1. Синтез метанілової кислоти (м-нітробензенсульфофоскислоти), динатрієвої солі 4,4'-діаміностільбен-2,2'-дисульфокислоти (динатрієвої солі ДС-кислоти) здійснювали за технологією, як описано в п. 3.1.1 і 3.1.2.

3.1.6.2. Синтез морфоліну (тетрагідро-1,4-оксаліну) здійснювали циклізацією діетаноламіну в середовищі сірчаної кислоти при 180°C за реакцією:

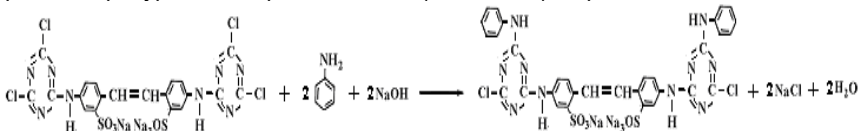

3.1.6.3. Синтез відбілюючого препарату 21-69 (білофору КБ):

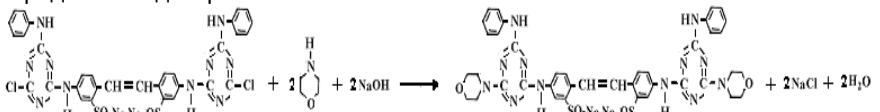
- ацилювання динатрієвої солі ДС-кислоти ціанурхлоридом в лужному середовищі при температурі 0-3°C впродовж 4 год (вихід 93,7%) за рівнянням:

- ацилювання аніліну продуктом, що утворився, в лужному середовищі при температурі 40°C впродовж 90 хв (вихід 99%) за рівнянням:

- ацилювання морфоліну продуктом, що утворився, в лужному середовищі впродовж 9 год за рівнянням:

Далі суспензію фільтрували і промивали гарячою водою (90-95°C), суспендували і сушили в розпилючій сушарці.

Допоміжні стадії:

- приготування 5%-ного розчину хлористого натрію;
- приготування 10%-ного розчину їдкого натрію;
- приготування 50%-ного розчину сірчаної кислоти;
- приготування розчину ціанурхлориду в ацетоні.

3.1.7. Синтез відбілюючого препарату 4-62.

Відбілюючий препарат 4-62 (білофор білий 2С) являє собою динатрієву сіль 4,4'-біс-{2''-(3'''-сульфофеніламіно)-4''-діоксиметиламіно-1'',3'',5''-триазін-6''-іламіно}-стільбен-2,2'-дисульфокислоти. Застосовується в якості добавки до синтетичних миючих засобів, для підвищення білизни, незмиальності і водовідштовхування виробам з целюлозних і поліамідних волокон, при відбілюванні паперу. Отримували препарат послідовним ацилюванням ціанурхлориду динатрієвою сіллю 4,4'-діаміно-стільбен-2,2'-

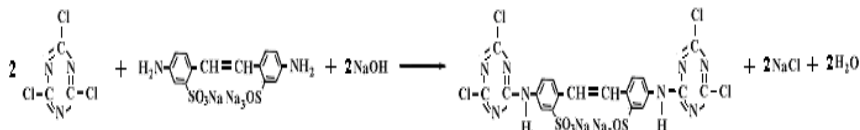
дисульфокислоти і далі метаніловою кислотою і діетаноламіном в водноацетоновому середовищі з подальшим виділенням препарату насиченим розчином хлористого натрію. Загальний вихід в розрахунку на динатрієву сіль 4,4'-діаміностільбен-2,2'-дисульфокислоти (динатрієву сіль ДС-кислоти) складає 88,2%.

Технологічний процес синтезу відбілюючого препарату 4-69 відбувається з використанням бензену, толуену та аніліну, виділених з коксового газу після коксування кам'яного вугілля.

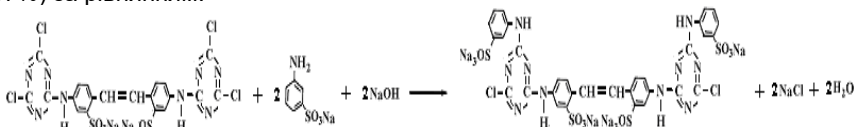
3.1.7.1. Синтез метанілової кислоти (м-нітробензенсульфокислоти), динатрієвої солі 4,4'-діаміностільбен-2,2'-дисульфокислоти (динатрієвої солі ДС-кислоти) здійснювали за технологією, як описано в п. 3.1.1 і 3.1.2.

3.1.7.2. Синтез відбілюючого препарату 4-62 (білофору білого 2С):

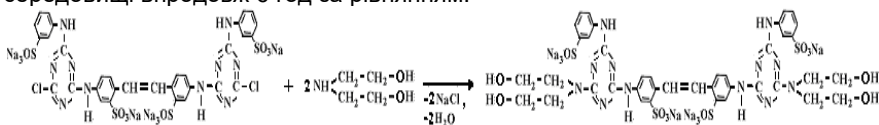
- ацилювання динатрієвої солі ДС-кислоти ціанурхлоридом в лужному середовищі при температурі 0-3°C впродовж 4 год (вихід 93,7%) за рівнянням:

- ацилювання продуктом, що утворився, натрієвої солі метанілової кислоти в лужному середовищі при температурі 40°C впродовж 3 год (вихід 97%) за рівнянням:

- ацилювання продукту, що утворився, діетаноламіном в лужному середовищі впродовж 6 год за рівнянням:

Суспензію відфільтрували і промивали гарячою водою (90-95°C), суспендували і висушували в розпилюючій сушарці.

Допоміжні стадії:

- приготування 5%-ного розчину хлористого натрію;
- приготування 10%-ного розчину їдкого натрію;
- приготування 50%-ного розчину сірчаної кислоти;
- приготування розчину ціанурхлориду в ацетоні.

3.2. Отримання випускних форм оптичних відбілюючих препаратів (ОВП), що мало пилить.

Синтезовані оптичні відбілюючі препарати (ОВП) після висушування сильно пилить на стадіях подрібнення і фасування, що приводить до значних механічних втрат як при їх виробництві, так і при застосуванні, до запиленості

робочих місць, погіршення санітарно-гігієнічних умов праці та забруднення навколишнього середовища з-за перевищення граничнодопустимих норм [16]. Для досліджень щодо зменшення здібності до пиляння за еталон було обрано ОВП з найбільш високою пиляючою здатністю з стільбенового ряду – білофори КБ з показником пиляння 6% і з кумаринового ряду – білофор ОЛА з показником пиляння 28%. Як інгібітори пиляння обрані водні емульсії авіаційного, силіконового і трансформаторного масел, діютилфталату (ДОФ) і діалкілфталату (ДАФ) у вигляді 75%-них високодисперсних емульсій в 1%-ному водному розчині препарату ОП-10 з додаванням їх до суспензії при інтенсивному перемішуванні протягом 30-40 хв безпосередньо перед сушінням.

Для сушіння дисперсій білофорів і отримання порошку практично однакового розміру часточок використовували лабораторну розпилюючу сушарку об'ємом 0,45 м³ фірми «Ніро Атомайзер» (Данія), скомпоновану з відцентровим дисковим розпилювачем зі швидкістю обертання диска-розпилювача 33,3 с⁻¹ і класифікатором часточок за розміром. Попередньо визначено оптимальний режим сушіння: для білофорів СНПА, ОЛА і КЛА: температура на вході в сушарку складала 150-160°C і для білофорів КБ, КД, ОД і ОЦД – 180-200°C.

Найменування білофору	Здатність до пиляння білофорів в присутності інгібіторів пиляння, %															
	ПС без інгібітору	Силіконове масло			Трансформаторне масло			ДОФ			ДАФ			Авіаційне масло		
		0,2	0,5	1,0	0,2	0,5	1,0	0,2	0,5	1,0	0,2	0,5	1,0	0,2	0,5	1,0
КБ	5,60	1,20	0,70	0,52	0,55	0,02	0,01	1,32	0,61	0,25	1,41	0,81	0,40	1,11	0,50	0,23
КД	0,73	0,50	0,20	0,12	0,21	0,05	0,02	0,53	0,32	0,22	0,52	0,42	0,25	0,42	0,24	0,15
ОД	2,30	1,00	0,50	0,35	0,73	0,32	0,23	1,12	0,53	0,41	1,23	0,63	0,35	0,82	0,42	0,23
СЦД	0,85	0,53	0,30	0,13	0,52	0,12	0,06	0,65	0,22	0,15	0,60	0,32	0,23	0,43	0,20	0,15
СНПА	7,20	2,30	1,40	0,86	2,21	1,34	0,76	2,30	2,00	1,85	2,41	1,60	1,44	0,32	0,33	0,25
ОЛА	28,3	4,50	3,81	3,54	4,24	3,60	3,11	4,81	4,31	4,00	5,00	4,22	4,02	2,91	2,81	1,91
КЛА	1,38	0,90	0,75	0,63	0,84	0,65	0,48	0,93	0,86	0,68	0,95	0,81	0,71	0,29	0,25	0,25

Результати досліджень наведені в таблиці, де показано зміна здатності до пиляння (ЗП у відсотках) випускних форм оптичних відбілювачів в залежності від кількості різних інгібіторів.

У процесі досліджень (див. табл.) встановлено, що найбільш прийнятним інгібітором пиляння для ОВП стільбентриазінового ряду (білофори КБ, КД, СЦЦ, СБВ, ОД) є трансформаторне масло в кількості 0,5% від ваги білофору.

Збільшення кількості інгібіторів пиляння до 1% – практично не позначається на ефективності знепиляння, але приводить до істотного зниження їх флуоресціуючої і відбілюючої здатності. Для ОВП на основі піразолінового (білофор СНПА) і кумаринового ряду (білофори ОЛА і КЛА) найбільш ефективною добавкою виявилось авіаційне масло в кількості 0,2% від маси білофору і подальше збільшення кількості інгібітору пиляння до 0,5-1,0% лише незначною мірою зменшує пиляння. Найбільший ефект щодо

зменшення пиляння білофорів в випускній порошковій формі забезпечують етилполісілоксанова рідина, трансформаторне і авіаційне масла, автол, діалкилфталат, які в кількості 1-2% від маси знижують пиляння від двох до п'яти порядків, що дозволяє суттєво покращити екологію атмосфери працюючим і навколишньому середовищу, знизити втрати як при виробництві, так і в процесі застосування з отриманням економічного ефекту.

Висновки:

1. Приведені результати дослідження процесів синтезу оптичних відбілювачів з очищених аніліну, толуену, бензену і β -нафтолу, виділених з коксового газу і смоли.

2. Синтезовані оптичні відбілювачі мають задовільні фізико-хімічні і споживчі властивості і за показниками якості рекомендовані для відбілювання текстильних натуральних і штучних матеріалів.

3. Приведені результати дослідження процесів синтезу люмінофорів різних кольорів з очищеного аценафтену, виділеного з коксової смоли. Приведені варіанти отримання змішаних марок люмінофорів для стиrolу або переробки з нього готових пластмас, яскравих натуральних і штучних матеріалів з різного виду полімерів. Синтезовані люмінофори мають задовільні фізико-хімічні і споживчі властивості і за показниками якості рекомендовані для виробництва.

4. Приведені результати дослідження процесів синтезу оптичних відбілювачів стильбенового ряду з очищених бензену, аніліну, толуолу, виділених з коксового газу. Синтезовані відбілювачі мають задовільні фізико-хімічні, відбілюючі і споживчі властивості і за показниками якості рекомендовані як домішки до синтетичних миючих засобів для прання білої білизни, для відбілювання паперу, хімічних волокон та ін. Дослідження покращують навколишнє середовище і знижують втрати за рахунок суттєвого зменшення здатності до пиляння порошків.

Список використаних джерел:

1. Красители для текстильной промышленности : колористический справочник / под общей редакцией А.Л. Бяльского и В.В. Карпова. М. : Химия, 1971. 312 с.
2. Лакович Дж. Основы флуоресцентной спектроскопии / пер. с англ. под ред. М.Г. Кузьмина. М. : Мир, 1986. 496 с.
3. Раскина И.Х. Оптические отбеливатели в текстильной промышленности. *Журнал ВХО им. Д.И. Менделеева*. 1970. № 3. С. 257-262.
4. Бернад В. Практика белиения и крашения текстильных материалов / пер. с нем. под ред. Л.И. Беленького. М. : Легкая индустрия, 1971. 472 с.
5. Мельников Б.Н., Кириллова М.Н., Морыганов А.П. Современное состояние и перспективы развития технологии крашения текстильных материалов. М. : Легкая и пищевая пром-сть, 1983. 232 с.
6. Силлингер П и др. Руководство для красильщиков и набойщиков. Прага-Пардубице (ЧССР), 1987. 625 с.
7. Ісак О.Д., Потапенко Е.В. Лабораторний практикум з органічної хімії. Луганськ : Ноулідж, 2013. 754 с.
8. Ісак О.Д., Бальон Я.Г., Ісак В.О. Хімія природних сполук. Луганськ : Ноулідж, 2012. 756 с.

9. Красовицкий Б.М., Болотин Б.М. Органические люминофоры. Л. : Химия, 1984. 334 с.
10. Марковский Л.Я., Пекерман Ф.М., Потошина Л.Н. Люминофоры. М-Л. : Химия, 1966. 231 с.
11. Жиров Н.Ф. Люминофоры / под ред. С.И. Вавилова и Б.Я. Свешникова. М., 1940. 473 с.
12. Голубев И.Ф. Синтез, свойства, исследования, технология и применение люминофоров : тезисы докладов 5-го Всесоюзного совещания. Ставрополь, 1985. Ч. 1-2.
13. Крашение пластмасс / под ред. Х. Херманна., пер. с нем. В.Н. Шурова и Т.В. Парамонковой. Л. : Химия, 1980. 320 с.
14. Гоголева Т.Я., Шустиков В.И. Химия и технология переработки каменноугольной. М. : Metallurgia, 1992. 256 с.
15. Ковалева Е.Т. Справочник коксохимика. Улавливание и переработка каменноугольной смолы / под редакцией Е.Т. Ковалева. Харьков : ИД ИНЖЕК, 2009. 450 с.
16. Голомб Л.М. Физико-химические основы технологии выпускных форм красителей. Л. : Химия, 1974. 224 с.
17. Степанов Б.И. Введение в химию и технологию органических красителей. М. : Химия, 1984. 590 с.
18. Кричевский Г.Е. Химическая технология текстильных материалов. М. : Химия, 2001. Т. 2. 540 с.
19. Фринлянд Г.И. и др. Справочник по химической технологии обработки тканей. М. : Легкая индустрия, 1973. 408 с.;
20. Эфрос Л.С., Горелик М.В. Химия и технология промежуточных продуктов. Л. : Химия, 1980. 544 с.
21. Мельников Б.Н. и др. Прогресс техники и технологии печатания тканей. М. : Легкая индустрия, 1980. 264 с.
22. Бяльский А.Л., Карпов В.В. Красители для текстильной промышленности : колористический справочник. М. : Химия, 1971. 312 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ΛΟΓΟΣ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«НОВИНИ НАУКИ: ДОСЛІДЖЕННЯ,
НАУКОВІ ВІДКРИТТЯ, ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ»**

31 березня 2019 року • Харків, Україна

ТОМ 2

Українською, російською, польською та
англійською мовами

Матеріали друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори

Підписано до друку 31.03.2019. Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Arial. Цифровий друк.

Умовно-друк. арк. 6,51.

Віддруковано з готового оригінал-макета.

Контактна інформація організаційного комітету:

21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81

ГО «Європейська наукова платформа»

Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1956755

E-mail: info@ukrlogos.in.ua

www.ukrlogos.in.ua